
جمهوری اسلامی ایران

يحسب ما عليه راى الحذاق في علم الخواص اذ قد خصصنا هذه المقالة بالقول
في ذلك فنقول ان كثيرا من الفلاسفة يبطلون ان يكون من الخواص ما يشرب او طلي
به او ما شاكل ذلك مما يمازج او يكون له مجاورة قريبة في شي من الاعضا
لكن الخواص عندهم ما علق تعليقا فعل الفعل الذي يلا دمنه او ما سمع صوته
او ما شاكل ذلك مما يعمل بالمجاوره وغير الممازجة ولا شي منه لا قليل ولا كثير
فاعلم ذلك فاما الحجة فيه فهو انا قد علمنا ان الاشيا او اكثرها يعمل عملا
ما اذا علم العمل اللاق ان هذه لا يسقي منه شي ولا يطلى ولا يخالط شي
منها شيا كحجر العقاب وهو المعروف بالبيض الارمني وهو الحجر اذا حرك
وجد في جوفه حركة فان كسر لم يوجد في جوفه شي وبطلت حركته فانه اذا
اذا علق على المراة التي قد تعسر عليها الولاده سهلها عليها ومثل الحساب الذي اذا كتب
في ثلث بيوت تكون تقدير مجموع كل جانب منها خمسة عشر طولا وعرضا وزوايا سهل
الولاده ايضا فاما سبساليقوس وثاليس وسقراط وفرفوريوس فانهم يقولون
ان القول الاول الذي هو ان الكل يعمل اعمالا هي خواص وان معنى قولنا
خاصية ماخوذ من لفظ وهي اول المقولات عند ذكرنا امر الشي الخاصي
وكيف وان هذا الشي قد يختص من الاعمال باشيا او شي لا يختص هذا الاخر
به فانه جميع الاشيا يوجد كذلك فان الايمن من الناس والايسر قد
يختصان باشيا او شي لا يختص هذا الاخر به وان جميع الاشيا قد
يوجد كذلك فانها قد يختص كل واحد منهما اعني من الايمن والايسر
باشيا او شي لا يختص هذا الاخر به ولان جميع الاشيا قد يوجد كذلك

فانهما قد يختص كل واحد منهما اعني من الايمن والايسر باشياء لطبيعة من جهة
القلب وذلك انهما ابدا يتصافان المساوي باليد اليمنى فاما الايسر فكذلك
الا في حال الحاجة الى الدفع عن نفسه فان حركته بيده اليسرى اخف
واسهل من اليد اليمنى وانما كان ذلك لعلة القلب والحما الذي فيه
وانما سبب الشجاعة والحماية وان الجانب الايمن ابرد كثيرا من الجانب الايسر
للعلة التي لها القلب مائل الى الجانب الايسر والحراره فيه اكثر فاعلم ذلك
وكيف سوفان هذا قول لفرفيريوس يحكيه عن اصحابه وقلا سنفته
ولما كنا قد قدمنا ان جميع الاشياء الموجودة غير الاصول القديمة
خارجة من العشر المقولات فانا نبدا ان ناتي بهذه الخواص على ما توجبه
المقولات العشر من جميع فنون الخواص فان مثال ذلك في الجوهر لا يزيد
في شي من الاشيا ولا ينقص منه ومقداره ابدا العشر والدليل على ذلك انه
اخذوا من الادويا او حجرا او شي من اعضاء الحيوان ثم ادخل الى التزويق
حتى يغرق منه طبائعه وهو يخرج عرق بلونين اصفر وابيض واحمر مكان
الاصفر وذلك بنار لينة ثم اخذ ما بقي بعد انقطاع القطر فوزن كان
العشر من الثلثة الاجناس وانواعها كلها واشخاص وانواعها كلها هذا
في الجوهر فاما في الزمان فانه يوجد طول هذه المدة مما هو عليه من اتيانه
الشتا والخريف والقيظ والصيف ومثل انضاجه شيا في وقت منه
لا يجوز ان ينضج الا فيه ومثل لحاق شي ومثل بطلان شي وان كانت
ذلك غير برهاني ولا واجب من تنقل الزمان عليه وان الاشياء التي فيها

الخواص غير ضرورية وقد يجوز ان ينتقل ذلك عنها فاما في باب الكمية فمثل
العدد الذي قد قدمنا فيه القول ومثال ذلك ان كذا من ذوا كذا يعمل
كذا وكذا وطول كذا وكذا مثل طول كذا وكذا ومثاله من اخذ
عشر دراهم من الزعفران فعجنها بالماء ثم ثقبها بشعرة خنزير وصيرها
كالبندقة وعلقها في خيط ابريسم وشدها على بطن التي قد عسر عليها
خروج مشيمتها اخرجتها لوقتها فان هذا متى كان اقل من عشرة دراهم
او اكثر لم يعمل شيا ومثل ذلك ان من اخذ شيا قليلا من المرتك فطرحه
في خل اذهب حموضته هذا بغير قدر وليس داخلا تحت الكمية من قبل
انه مقدار ما وهو احسن في القول والبرهان من الاول ومن ذلك ان مقادير
الخطوط الخارجة من مركز الدائرة التي يحيطها متساوية كلها وان
الزاوية القائمة اكبر من الحادة والمنفرجة اكبر من الحادة والقائمة وان
الزاوية الحادة اصغر الزوايا وامثال ذلك من الخواص التي لا تتغير
في هذا الموضع الا على سبيل البرهان في القول على ما قد علمناك اياه في الاوائل
فقط في المقالة الاولى من كتاب الامامة فاعلم ذلك واعمل به ان شاء الله عز وجل
واما في الكيف فمثاله ان النار اذا قطرت في الخليط كان ما يخرج منه اكثر
مما يخرج منه في جميع اوقات السنة كلها حتى يتبين ذلك ومنه التقطير في يوم
الجنوب فانه انقص كثيرا من مقدار التقطير في يوم الشمال وجميع الرياح ومنه
ان قضبان الاس ان لم يحرد ويقطف رؤوسها من الجانب الاعلى الذي فيه الانبيق
ويوخذ من جرادة اعضائها المستوى لها فيشدخ بمقدار البندقة او الجوزة في

اسفلها لم يتم التقطير على تصحيح ولم يخرج صافيا ومنه ايضا ان الما يجب اما
ان يكون من ما البحر او ما دجلة او ما المطر او الملح المقطر او غير ذلك مما قد
احكمنا جميعه في كتاب التجميع يجب ان يكون مصفى عشر مرات في شي
غليظ دقيق النسج حتى يخرج جوهره فقط وصافيته هذا الميزان فاعلم ذلك
وابن اسرك بحسبه فهذه خمسة او جزء من العشر المقولات ويجب ان نقول
في الجزء الباقية التالية لهذه ويجعل ذلك آخر هذا الكتاب اذ قد قلنا على
الكيف فيحتاج ان نقول على الاضافة وهي التي بوجودها يوجد اشيا غيرها
فان ما النعناع اذا خلط في الما وصب على من اضر به العرق بطلان
العرق ووجود الشفا من اضافة ما النعناع الى بشرة الانسان وكذلك كل شي
يجري هذا المجرى ومنها بطلان حموضة الخل بالمرتك ومنها العنكبوت
والذراريح يبطلان حمى الربع ومنها الكبريت ودم اسود سالخ يقلع البرص
ومنها شي حجر الخل في الخل ومنه حجر الخل من الخل وهرب الحديد من
المغناطيس بالزيت وكثير من الاعمال هو من باب المضاف في الخواص ما عرفها
وميزها تصل الى ما تحب واياك ان تقول انها اجمع خواص فما حاجتي الى تفا
صيلها ان لا فرق في ذلك بينك وبين جميع الناس العالمين منها ذلك الفعل
ويحتاج ان نقول في النصبة وهو السابع من ذلك ان المراة الحائض اذا
استلقت على ظهرها ثم رفعت رجليها وفرجها في بستان والبرد ينزل من
السحاب لم يصبها ولا جميع نواحيها شي من ذلك البرد ولو انها تنتصب تلك
النصبة ونامت على جانب او على ظهرها وهي حائض لم تطلب ما حددناه

لم يعرف

لم يعرف واصابها البرد مثل ما يعمل بجميع الاشيا الظاهرة ومنها
ان في الكلب ان لم يوازي في النسج حتى يخرقها الكلب في الضبع او اكثر لم يسقط
الكلب فان هذه هي وجوه النصبة ومن الاعمال المشكلة لخيزران والآس وما جرى
مجراه وجميع الاعمال التي تحتاج الى شكل يكون عليه تلك الاشيا لا يجوز خلافها
فتلك الاشيا الواقعة بذلك الشي هي خواص النصبة فاعلم ذلك واياك والشك
فيه فتضيع وهذه الغنية عامة لكل ما يعد عملا من امثال القنية انما هو التمليك
كقولك دار عبد الله وغلام زيد ويقال فلان بمصر وفلان احمى القنية في جميع
الاشيا بين فتوفيها خلف بين الفلاسفة كما علمناك في الموضع الذي قلنا
ان من الفلاسفة من يقول ان للاشيا كلها اعمالا ومنهم من دفع ذلك من الكل واوجبه
في البعض كما وجب محي المطر لاحتكاك حجر المطر منه بعضه ببعض ومنه شي
غير يجذب حجر الفضة للفضة وكمثل حجر المغناطيس والحديد وكفاعل الباهة
للقضيب اذا دلك الانسان فان هذه ذوات نسبة بالاضافة الى ما ليس فيه من ذلك
شي كقولك فلان يعمل الا لحان وفلان لا يحسن ذلك فاعلم فانه متى كان
حالها في كل ذا العالم في راي قوم وفي راي آخرين في البعض هذا وحق
سيدي سبب كشف امور العالم اعني الكلام في هذه الكتب سبحان الذي
سخر في لذلك سبب لوضع الكتب في العالم فاعلم ذلك واتعب بها تصل الى ما تحب
ويحتاج ان نقول في باب الفاعل هذا هو الشي الخاصي عند طائفة
وعند اخرى انه هو الفرق بين ما يفعل وبين ما لا يفعل كقولنا انه من شرب
القطر الذي ينبت تحت الزيتون مع اللوف والافتيمون اخرج رطوبات

كثيرة ويولد الجرب بالانسان الشاريب له وله نوع وهو قولنا يبطي
ويسرع ويفعل فعلين وثلثة واكثر من ذلك وقولنا يفعل فعلا واحدا
ولا يفعل شيا كحجر الخل الساحق فيه ويفعل التحقيق للاشياء الرطبة ويدخل
في اعمال الجواهر فهذه ثلثة افعال كقولنا المرتك يبطل حموضة الخل ويبطل
ريح المغابن ويدخل في المراهم المشفية اللينة ويدخل في اعمال الصنعة ويصفر
ويحمر ويخضر الاجساد ويبطل حرق النار واشيا مثل ذلك من افعال يزيد
على الاول فاعرف ذلك ونحتاج ان نقول في الانفعال وهو على التحقيق خاصي
لان ليس كل الاشيا منفعل كقولنا الفضة والحديد والذهب واخواتهم
منسبكة منطرقة وجميع الاشيا الاخر لا ينسبك ولا ينطرق وكما شيا اخر
ينسبك ولا ينطرق كالزجاج فانه ينسبك ويتطرق بالحيلة وغير حيلة
ينسبك ولا ينطرق والتراب وكثير من النبات والحيوان لا ينسبك ولا
ينطرق فاعرف هذه الاصول اذ قد اتينا على جميع هذه القواعد فلنكن
الان اخر هذه المقالة ان شا الله تمت المقالة الرابعة من الخواص الموازنية
بحسن توفيق الله وهدايته المقالة الخامسة منوسا

بسم الله الرحمن الرحيم

لانا قد كنا قدمنا في ترتيب كتبي الخواص القول في ترتيب الموازين
منها وجعلنا في القول الثاني بعض العلم على كنه حقيقتها ونحن نزعم
ان يكون جميع علم الموازين في هذه الكتب فانا نحتاج ان نقول على تمام
القول الثاني هاهنا ومع ان ذلك الكشف وشرح رموز اذ قد قلنا ان بعضا

القلب فانه دا غير مليث ولا مهل وينبغي ان يبادر فيه ولا يغفل عنه
فانه قتال متلف اذا تمكن الا ما كان قليلا فانه لا يلبث ومنها الدا العظيم
الوحي دا الرية وذات الجنب وامثالها فانه ينبغي ان يبادر ولا توقف في امرها
فانها لا يحتمل التاخير كما قدمنا ووصفنا في ذكر الافعي فاعلم ذلك واذكره
واعلم انه تصب الطريق اليه سهلا ان شا الله تعالى وينفع بابطا قليل نفث
الدم وقذفه وتجمعه وهو اعسر الادوا وبخاصة تجمعه ولكنه يجبر
الموضع جبرا عظيما وليس في العالم كله دوا حار ولا لين يبلغ الى الرتبة الاعلى
كبير فقط والاكسير الاكبر ايضا المتخذ من الراهب وحده فاما من غيره الا لكن
ما كان متخيرا من هذه الاكاسير فقد ينفع اشيا اخر اما من هذه او
غير هذه من جميع الادوا وينفع جميع ضروب السعال كله والخوانيق وعلل اللسان
اذا سقي على الوجع وسقوط اللهاة التي يتخوف منه موت الفجاة والقلاع
المزمنة وينفع البخر الذي لا دوا له منفعة بالعكس عجيبة عظيمة فاعلم ذلك
واوجاع الاسنان باسرها وجميع الروايح المنتنة من كل مفصل من المفاصل
المزمن الذي لا يقلعه شي من العلاجات البتة فاعلم ذلك وتبينه وينفع
من البواسير والقروح العارضة في الانف والدبر منفعة عظيمة ويقطع
الرعاف الذي لا دوا له المتلف ويرد الشعر الذاهب على طول المدة في يوم
واحد وينفع جميع ادوا العين من القمل والشعيرة والما وضعف الناظر
وانتثار الاشفار والوسخ والظفرة التي تعقد كادت تغطي الناظر المزمنة الغليظة
والتالفة الدا المزمن القوي العضل وسوالسبل والجرب والبياض والما

منفعة بيّنة بديعة على صحو بثها فامّا القروح والرمد وما جرى مجراها فليس يحتاج
الى شى من ذلك الا انه متى طرح منه وزن شعيرة واحدة فى اوقية من الاكحال
نفع منفعة بديعة عظيمة وينفع النزلات المزمنات والزكام القاتل بريحه
الشم الحقير المزمن فامّا الفالج والتمدد والرعشة والخدر واللقوة
والفالج والسكتة والخنق والقطرب فانه ينفعها فى ثلثة ايام لا اقل من
ذلك والشربة منه اربع شعيرات فان هذه العلل كلها صعبة خشنة فاعلم
ذلك وحق سيدى ما فيه ريب البتة وامّا ما ينفع من الادواء بالوجهين
اعنى السقى والتعليق الى اليسير منه تاثيرا الكثير والقليل فمثل الادواء العارضة
من السوداء والبلغم واحتراق الصفراء مثل الكابوس والماليخوليا و
الصرع والبرسام والدوار والفواق وذهول العقل والغشى فانه يبريه
بالسقى والتعليق وكذلك فهو ينفع الشقيقة المزمنة والصداع وما يجرى
مجرى هذه العلل فاعلم ذلك وانظر هذه الاشيا كيف هى واعجب منها ازشا
انه انما فى هذه الادواء وما شاكلها من خاصية هذا الدواء الواحد المركب
النفع لها ومنفعته لهذه العلل وامثالها مما جانسها وما جرى مجراها
واذ قد اتينا على جميع هذه الانواع فى هذا الباب واوضحنا الطريق اليه
وكشفنا عن الستر المسبل عليه فيما بين اكثر الناس وبينه فانا نحتاج
ان نقول فيما بقى من خواصّه ليعلم منها ولا يتوهم فى هذا الدواء الشريف انه انما يعمل
ذلك العمل الواحد المذكور من صبغ الاجساد السبعة فقط وما يتركب
منها لكنا نقول فيه انه متى اخذ منه حبة من البلور يعمل منه الزجاج
مما

يجب ان يكون التدابير فيها فهذا واحد والسلم ومنها ان من الخواص
الكبار يوم الجنوب وبعد يوم الشمال فى الاعمال وفى ذلك ان التقطير والحل
ضدان فى العمل وذلك ان التقطير اخراج ونشف رطوبة الشى الرطب
واليابس والحل زيادة رطوبة فى الشى لم يكن له امّا فى الرطب او فى اليابس
فاعلم ذلك فهو سبب الحل والتقطير وهذا يكون المخروق وهذا الى اسفل
وفى ذلك كون الاضداد فيوم الجنوب يصير التقطير ويزيد فى الشى المقطر
ويضر المحلول ويضعف الحل فيه وفى هذه الاشيا كيا دلايل ان كل شى
كان شى آخر ضدا من جميع وجوهه الا من قبل الموجود وما لا بد منه ولا ضد
فيه لجميع الموجودات فان الشى الموافق للحل بما يخالف الآخر والمضاد لاحدهما
موافق للآخر وهذا من العلوم الاوايل يكاد ان يكون فاعلم ذلك واستخرج
جميع العلوم من كتبى فما تركت والله شيئا الا وقد اتيت به لك واضح بحسب طاقتى
تمت المقالة الثامنة عشر وتلوها

المقالة التاسعة عشر منها

بسم الله الرحمن الرحيم وبه استعين

الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيد المرسلين محمد المصطفى وآله
اجمعين من توسط فى قراءة هذه الكتب فيعلم انا قد ذكرنا من علل
الاجساد وطبايعها واعمالها عجايب كثيرة واعمالا نفيسة والذى نروم فى اشيا
من حواشى هذه الكتب بل فى جميعها [illegible] النفيس العظيم الدقيق
المعروف بالكيميا وانا اعتقد ان من عمل شيا [illegible] طرايف من هذه الاعمال
الآن لكل شى فضل على الآخر اذا فتشها قلنا [illegible] ذلك وفيها كلاما

في اركان الاكسير ههنا وذلك ان هذه الاربعة في الحمرة والبياض يجب
ان تكون على ما اصف والا فليس يكون وحق سيدي منها ابدا عملا ولا صبغ
كبير ولا صغير حتى ولكن يكون منها لقدرها فقوتها اذ كل شي في العالم
له علامة والسلم فاول ذلك انه لا بد من ان يكون احدها روحا جاريا
كالذهب والزيبق وذلك لانه ليس يجري شي في الاجسام جريان الزيبق
والذهب ولكن فيها ثنتان على راي قوم وعلى راي آخرين ثلثه وهو الحق
وذلك انها يحتاج ان يغوص ولا يكون ذلك الا بان يثقل اذ كل خفيف طافي
وكل ثقيل غائص والسلم والثاني انها يحتاج ان تصبغ ليجري في داخل
الجسم فينصبغ ويكسو المواضع التي يمر فيها ويخترقها صبغا تاما والا
فان صبغه في ذاته ضعيف قليل لا يفي بقدر ما يراد منه وما يقدر فيه
والثالث ان يربط بهذه الاشيا حتى لا يفارقها اذ من طبع الزيبق والذهب
الانفراك سريعا وترك ما قد اضيف اليه والفرار منه والسلم والثاني في
هذه الاشيا هو المتغلغل هذه الروح الزيبقية ليغوصها ويحكم امورها
ولا يتركها ياوي وتتقرر وتسكن في سطوح الاشيا لكن في بواطنها و
الثالث هو النفس الزيبقية التي تحمل الاعمال كلها ولولاها ما تم عمل من هذه
الاعمال البتة ولكانت ابدا على حالها ناقصة وهي التي تحمل على من هي تصبغ
الروح كما ذكرنا وذلك لان صبغها اكثر من صبغها وكلما كان كذلك كان
صبغه كثيرا فانظر في ذلك هذه النفس تكسب الروح الصبغين جميعا البياض
والحمرة وهي واحدة لا غير وحكمها واحد فانظر لما نقول تجد الحق فيما نقول

والسلم

والسلم وعلمها الثالث انه يوصل ما بين الروح والجسم ويربط الروح
بحتى لا يفترقا ولا يزولا عن عملهما ابدا وذلك مثل الكبريت والصبغ
والجسم مثل الفضة والارض فانظر في ذلك تجد فيه رشدا ليس مثله وحق
سيدي واذا ثبتت هذه الاركان الثلثة فلا نحتاج مع ما حددنا من اعمالها
الى شي غير ما ذكرنا البتة وقد كنا قدمنا في القول ان الاركان اربعة وقد
اكتفينا بثلثة ومن العلوم الاوايل في العقلات القصد في الاقرب السليم الى
انه تناول الفضة اولى بالعقل من سلوك الابعد الاخرى اذ ذلك غير محمود
فالعمل من ثلثة اولى من اربعة وقد قدمنا انها اربعة فلم صارت ثلثة
والعلة في ذلك ان هذه الثلاثيات تعمل ما قلنا من هذه الاعمال من شيئين
احدهما الطهارة من دنس المعدن والكون فانها ان لم تطهر اجسامها وادرج بعضها
في بعض كان في خلالها اجزاء صغار من الادناس يبطل ويمنع اجتماعها
آخر الا بلغ فوجب بذلك ان لا بد لها من الطهارة ابدا حتى يتم ذلك فيها والسلم
والثاني انها ان لم تمتزج وتختلط بعضها ببعض اختلاطا كليا لا
مجاورة جزئيا لم يكن عنها ايضا عمل ابدا ولو انها طاهرة كل مطلوب في العالم
وكل حكمة اليها مضافة في تصفيتها وذلك لا يكون منها مفردة لكن يحتاج
الى شي داخل عنها خارج منها فقد صارت اربعة ومثال هذا الذي هو داخل
فيها ومازج لها وخارج عنها غير مختلط بها لانه لا يكون داخل فيها خارج عنها
الا العلة انه غير ممتزج بها وانما يكون دخوله فيها بالمجاورة لا غير وهو
النوشادر والملح في الجواني والبراني فاعلم ذلك تفد وحق سيدي صلوات الله عليه

وحق الله تعالى سمحت لك في هذه المقالة بما لم اسمح به فهم كثير من كتبي في موضع
اذ من سبيل شرح العلم تبديده وتمزيقه في المواضع الكثيرة والسلم وغيره
ضائر بعد اذ حددنا الاركان التي يكون منها العمل ان نصف كيف وجه العمل
فيها ليكون القول والكتاب متسقين بذلك اذ قد بسطنا الكشف الغمة والعمى
عن الناس جميعا وعلى الله تعالى نتوكل في جميع الامور ولقد كان سيدي يقول
لي كثيرا اعمل ايا جابر ما شئت واكشف العلم كيف شئت فلن يأخذه الا مستأهل
له وحق والسلم ان النافر لا يكون ابدا مستقرا والمستقر لا يكون ابدا نافرا فقد
يحصل من ظاهر الكلام ان الصنعة غير تامة فذلك كلام معلق باشياء آخر
وسوى ان النافر لا يكون مستقرا ابدا ولا المستقر يكون نافرا ابدا مسندا انه
فاما بالاضافة الى غيره فلا لان ليس حكومة الواحد حكومة الاثنين في حال البتة
الا في خواص آخر غير هذه وذلك ان الروح لا يستقر ابدا والروح في الجواني والبراني
الزيبق والدهن فان من نفسها وغيرها داخل عليها لا يستقر والقوابض النفس
مثل القوابض الروح لا غير وذلك ان النفس اشد نفورا واحتراقا من الروح
كثيرا والجسم غير نافر ابدا لانه صابر في النار اذ قد اعتدلت الروح منه بالجسم
فمتى ادخل على الارواح والنفوس اشياء قررها ومتى ادخل على الاجسام اشياء
نفرتها وذلك محتاج اليه ضرورة اذ ليس بين الجسد والروح والنفس وصلة
ولا قرابة البتة فهي في نهاية البعد كالاسود والابيض والخير والشر والعدم
والجود التي لا يستقر في حيز واحد فاعلم ذلك فاذا صير الارواح والنفوس
اجسادا والاجساد ارواحا صار ما بينها قرابة فلزم بعضها بعضا وهذا

نهاية

نهاية العلم فاعرف ما نقول لتصل الى ما تحب ان شاء الله تعالى وليس لنا في
ذلك حيلة من بعضها في بعض لان طهارة الروح غسلها وذلك يكون
بتصعيدها عن الملح والزاج مرة الى ثلث مرات او يغسل بالبول والخل
والزيت ويستعمل حية ولا تشك في شيء من ذلك فكلا الوجهين وحق سيدي
واحد عمل المصعد اشرفها بعد والسلم وطهارة النفس تشويتها بعد
سحقها بالنورة والملح والزاج مرتين او ثلثه ثم يصعد حتى تبيض بيسير
من النار ودوامها لا غير وتدبير الجسم التكليس او التصدية وذلك يتعالى
على لونين اما التصدية فالكمات من الرصاص وما جرى مجراه واما التكليس
فاصلب من الاجسام والسلم ليرجع الجسم الى الاصل الهيولانية فيمكن العمل
والزاج فيها فهذه قد دبرت عافاك الله تعالى فلو خلطت ما ير الف
سنة وسقيت كل نوشادر في الارض وما وغير ذلك لما انعقدت ولا
ارتبطت لانها غير مقررة في نفسها ولا محكمة الضبط بذاتها فكيف يكون
عنها ابدا حكم وقد كنا قد مننا ايضا فيها من القول ان النافر لا يكون
قارا ابدا والقار لا يكون نافرا ابدا فاذا اخذت هذه العلامات فلم
يبق عليه بقية في العلم وهذه التقريبات قد خصصنا باجزاء عشرين
صغار يعرف بالرياض فمن كانت له مرتبة طلب ذلك واخرج منها ما
يجب وحق سيدي لقد ضمنت بذكر هذه الكتب في كتابي الضمير
وانه لا شرف كتبي هذه الكتب الرياض بجمع الحلولات كلها وتجمع الاذابات
كلها وتجمع التكليسات والتصديات كلها وتجمع التشميعات كلها ومعنى

كلها اى تجمع الوجوه التى فيها لانه ليس يشع الزيبق مثلا ما يشع الزرنيخ
ولا يشع الفضة ما يشع الزيبق ولا الزرنيخ وقد يجمع هذه الكتب ايضا
جميع وجوه التقريبات لهذه الارواح والنفوس والطرانات وتنقرات
الاجساد وتصعيدا بها حتى يصير ارواحا ولعل منها اشياء اخر من العلوم
الكبار قد ضننت بذكرها كيلا يرغب فيها الناس فيطلبها فيكون
بطلبه لها وجوده لها او لوجوده لها يصل الى ما فيها فان هذه الكتب وحق
سيدى اشرف كتبى فى هذا العلم فاذا انت قررتها فانها اذا قررت ايضا
غير صابغة وذلك ان كثيرا من الجهال يعتقدون ان الزيبق اذا قرر
وقرن معه ان يذوب على الصفيحة يجرى ولا يحترق انه قد عمل العمل
كله وليس يحتاج فى الازيادة وليس القول كذلك لانه غير غايص
فان قال قائل ان الذى يقرره يغوصه فذلك قول الحق لان الذى
يقرر غير صابغ له البتة وليس يغوص او يثقله وليس يكون ثقيلا الا
بمخالطة الجسم فهذا محال وكما قد قلنا على الروح فكذلك القول فى النفس و
الجسم فاطلب وجوه ذلك وابحث عنه تصل الى ما تحب فاذا استقر
ما يجب ان يقرر ونقرر ما يجب ان ينفر فاما ذلك حيلة من الفلاسفة
والشىء النافر لا بد ان يكون نافرا ابدا وانما ادخل النافر على المستقر
والمستقر على النافر ليكون المزاج بينهما فان المزاج اذا دخل بينهما
صار الجميع به واحدا ورجع التقرر عن النافر والاستقرار عن المستقر
وصارت كلها شيئا واحدا وذلك هو المقصود والسلم وذلك ان المزاج

لايكون

لايكون الا كلى حتى يتم ما قلنا والمزاج الكلى فى هذه الاشياء لا يكون الا بالحار
خاصة والسلم فهذا جميع ما يجب ان تعلم من قواعد هذه العلوم فقد والله
نصحت لك غاية النصح وكشفت جميع العلوم ولم ادس لفظة واحده
ان فطنت وسوف تصل الحد للطعن قريب ان شاء الله وقد قرب الحدى والسلم
واذ قد استوفينا ما ضمنا فى صدر هذه المقالة فليكن الان اخرها
تمت المقالة التاسعة عشر وتتلوها المقالة العشرون منها

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين اهل الحمد كما هو اهله ومستحقه
وصلى الله على نبيه محمد قد تقطعنا من الكلام فى اصل الخاصية
والشواهد عليها ما فيه غنى وكفاية وهذه المقالة اخر ذلك ونأخذ
من بعد على الكلام فى الخواص النافعة وان كانت هذه نافعة فانا انما
نقول ذلك بالاضافة الى الكثرة والقلة لا غير فاعلم ذلك وتبين ما
نقوله تصب فيه الرشد والطريق الاصوب وانا نحتاج ان نقول فى هذه
المقالة خاصة على الحروف البرهانية التى يحققا بها فى العقل وذلك
مثل ا ب ج د فانا قد نعلم انا اذا حددنا ا فى كل ب و ب
فى كل ج و ج فى كل د فليس قد يجب ان يكون ا فى كل د
و ج فى كل د و ب فى كل ج و كل ب وكذلك اذا عكست المقدمة
فقيل ان د فى كل ج و ج فى كل ب و ب فى كل ا كانت القضية
واحدة وكذلك ان كان فى احدها نقص جزو واحد او اجزاء جماعة الا انها

دون الكل كانت على ذلك فاعمل به تصل الى ما تحب و كذلك ان قلنا ان الصنعه
في كل حجر والحجر في كل جسم والجسم في كل قابل للتاثير كانت القضية حقا
ان الصنعه موجوده في كل قابل للتاثير فاعلم ذلك وانظر في هذه القضايا
ومقدماتها فان انت حصلت ما نقول وصلت به الى ما تريد وان انت خالفت
تزت بالتعب والنصب والتحسر وذلك يا اخي انه يجب ان تعلم ان جميع العلوم و
الاعمال الخفيه داخله تحت القوه والفعل فمنها ما يمكن ان يخرج
من القوه الى الفعل ومنها ما لا يمكن ذلك فيه وقد تبين ذلك في التعاليم
وجوه الاشياء المطلوبه وانها اربعه اوجه فاعلمها وينبغي ان تنظر في هذا
الفصل وكيف تصل منه الى ما تحب بقوة الله تعالى وذلك ان تنظر فان كان الشي
الذي تطلبه مما يمكن خروجه من القوه الى الفعل فتطلبه ووجدت فيه اي
شي كان عاليا او ناقصا وان كان بخلاف ذلك لم تتعب نفسك ثم انظر
في القسم الذي تعلم انه قد يمكنك خروج ذلك المطلوب من القوه الى الفعل
فان كانت له خمسه شروط او عشره او مائه او الف او ما كان احتجت ان توفي
ذلك الشي تلك الشروط وينبغي ان تعلم انه بحسب ما توفي الشي شروطه يكون
جودة صنعته فانه كل ما نقص منه جزو من الشروط كان ناقصا بحسب
ما قد اغفل من شروطه فاعمل على ذلك واعمل به تصل الى مطلوبك بسهولة
ان شا الله تعالى وانظر يا اخي في ذلك فانك تجده سنا في كل شي في العالم
كله مثلا ان تقول في الكسيرين اعني بهما الاحمر والابيض هل يمكن ان يكون
الاس اربعه اركان فان كان ذلك ممكنا فاعمل به وان كان ممتنعا

فاتركه

فاتركه ولا تتعب فيه فانا قد اوصيناك بالكاف في القوه ولم يكن خروجه
الى الفعل ان يتركه فكيف ما ليس في القوه البته واياك ان تشك فيما كان
على دواء واحد فان ذلك من اربعة ادويه لا بد منها ثم ارجع الان فانظر
في الاربعه الادويه هل هي كلها متناسبه فان كانت كلها متناسبه علمت
ان العمل تام وان كانت غير متناسبه علمت ان العمل ناقص ثم انظر فان
كانت متفقه في الطبع فانها في المقام واحد وان كانت مختلفه فمقام
كل واحد منها خلاف مقام الاخر وان تنظر فان التي لا اختلاف فيها
لا فايده فيها لانها كلها شي واحد والتي فيها الخلاف فيها الفايده
وذلك لان البارد لا يأتلف في شي الا بالحار والرطب لا يتم به كون
الا باليابس والبارد يخالف الحار والرطب يضاد اليابس فهذه
اصول العالم وما في العالم بعض العالم وقد كان العالم تاما بالحار والبارد
والرطب واليابس فقد وجب ان يتم كون الاكسير بالحار والبارد
والرطب واليابس انما يكون ذلك في الاكسيرين بالمفردات التي هي الحار
والبارد والرطب واليابس لكن يتم بالمركبات والمركبات من الاربعه اربعه
ايضا وهي كما قد علمت حار يابس وحار رطب وبارد يابس وبارد رطب
واصول لهذين الاكسيرين اذن هذه الاربعه المركبه فليعلم ان الحار
اليابس والحار الرطب فجميع الاكاسير كلها نافذه هاديه للحياه يحتاج
الى طول التدبير والعلاج والمزاج والتشقيه واشباه ذلك وايضا فانها
تحتاج الى التثبيت بعد ذلك كله وزوالها عن اكثر حدودها التي كانت

عليه وان هذه الشروط متى ما توقف ايضا كانت في النقصان والزيادة بحسب
ما قد نقص منها وتزيد فيها فاعلم ذلك واعمل به تصل الى ما تحب وبعد هذين
الاصلين اللذين لا بد منهما فان البارد اليابس والبارد الرطب اما البارد
اليابس فانه لا يكون نافذا ابدا بالطبع لكن بالعرض وقد يحتاج الى ذلك في بعض
الاعمال وفي ذلك وفي الاكثر لا يحتاج اليه فاعلم ذلك ولا تشك فيه واما
البارد الرطب فيجب ان يكون غير مستقر ولا نافذ لكن يكون داخلا غير
حاصل فيه في الجميع شيء فيكون تقدم هذه الاركان بعضها ببعض فاتلفت
من اجله واخذت من قوته ولم تاخذ من جسمه شيئا فيكون ما اخذت
منه انما هو البرودة والرطوبة ولم تاخذ له جسمانية فانظر في ذلك الى
ما تحت من ذلك فقد وحق الله تعالى وحق سيدي جودت لك هذه العلوم
وابنتها في غير موضع من كتبي هذه كانما غيرنا قصر في مواضع اخر ناقصا غير
تام لكن انبئنا بركن منه وبركنين على حسب ما نشطنا لا لا بانه له فاعمل
بهذه الاصول تصل الى ما تحب بحول الله وقوته وتحتاج ان نقول كيف وضع
ذلك في الاكسيرين جميعا وخذ الدعا فاكل الله تعالى ان من سبيل الاكسيرين
جميعا ان يكون الاغلب عليهما الحرارة واليبوسة اما الحرارة فلانه يحتاج
ان يكون نافذا واما اليبوسة فانه يحتاج ان يكون ثابتا ويجب الا ان في الزيادة
فيه الزيادة فيه ان يكون الابيض منه باردا والاحمر حارا غالبا اما الابيض
فلانه يكون ابيض وهو البرودة لا غير واما الاحمر فلانه يكون احمر ولا يكون
ذلك الا بالحرارة فاعلم ذلك واعلم ان الذي يجب ان يكون

ظاهرها الحرارة واليبوسة لا غير في الاحمر وباطنها باردة رطبة اما الابيض
فيجب ان يكون ظاهره البرودة والرطوبة وكذلك هذه الاصول واياك واياك ان
تجاوز ما وصفت لك فتخطئ العمل ولا تنصب حاجتك فقد والله العظيم الرحمن الرحيم
وحق سيدي صلوات الله عليه نصحت لك في هذه العلوم والاعمال وابنت عنها غاية
الابانة وليس عندي ان في العالم لجدله ادنى روية وهو يشك في شيء مما وصفت
ولا انه يتصوره في عقله حتى كانه قد علمه والسلم وبعد فانه نحو ما يحتاج كل اكسير
ان يطهر نفسه وروحه ثم تثبتان حتى يكون عنهما ما يحتاج اليه من الاعمال
وقد خصصنا ذلك بمواضع نفيسة يجب ان تطلب احتاج من بعد ذلك ان
تحدث باشياء من امور الزمان وما رايته من طوائف الاعمال والعمال الذلك
فان الخطاء فيه كثيرا انه دفعت الى زمان فيه الملوك والناس متوافرون جدا و
طلاب هذه الصناعة لها كثيرة جدا وما رايت فيهم من يحسن التدبير فضلا
عن الاعمال الاكاسير من حقيقتهم ووجدت قوما خادعين ومخدوعين قد جمعت
الجميع وعلمتهم ما قد حكيته مجردا في صدر كتابي الرحمة وعملت كتابي الذي
اسميته البغية اعلم فيه الناس جميع العمل الصغير والكبير في جميع الاكاسير الجوانية
والبرانية واضمن في ذلك ان من عمل بما اقول في سياقة العمل لم يغلط البتة
ولم يجز ان يقع عليه خطا بوجه ولا سبب فقال لي سيدي صلوات الله
عليه يا جابر لقد استوجبت من الله تعالى الرحمة التامة والرضوان بما كشفت
به عن الناس هذه البلايا والاوصاب ورددت عليهم عقولهم وحفظت
اموالهم وعلت الفخر والفضل لسيدي وبه عملت ما عملت ووصلت الى ما وصلت

ويجب من بعد ما تكلمنا عليه من هذه الاعمال كلها ان تكون المدبر ثابتا متأنيا
متثبتا في جميع الاعمال التي يحتاج ان يسوقها ويدخل يده في شي منها
ثم ينظر الى قاعدة الكلام اولا في الشي المدبر ويبدا باصعب الاعمال من
ذلك الشي المدبر فالاصعب ولا يبدا ابدا بالاسهل فمثال ذلك ان يكون
المدبر يحتاج الى تدبير ما وفيه زيبق وزرنيخ وفضة ونوشادر وماء مدبر
لهما فليجعل اول تدبيره الزرنيخ فانه لا شي في الاركان اصعب منه ولا
اتعب فاذا فرغ منه اراد اذا ادخله العمل اخذ من بعد ذلك في تدبير الماء
والنوشادر اما ان يكونا معا واما ان يكون مفردا فليبدا بيده ثم بالماء فانه
كذلك يجب ان يكون لان الكبريت والزرنيخ اخوان وفيهما الصبغ وفيهما
التعب وبهما يجب ان يبدا لاجل صعوبة ممارستها والسلم ثم من بعد
ما قرب من ذلك وهو اقرب في العمل اشبه به من النوشادر لانه يحتاج
الى كثير مما يحتاج اليه الكبريت من الالات والسياقات والسلم وبعد ذلك
كله الماء فانه قد يشبه في الصعوبة لانه متطرق يبالغ التصعيد ولا احد
اجزائه في الاكسير على الاعم النوشادر ثم من بعد ذلك كله يوخذ في علاج
الجسد فانه اسهلها ويوخذ من بعد ذلك في ثبوت ما كان منها نافرا طيارا
وقولنا في الجسد ما قلنا انا هو ما كان غير محتاج الى ان يصاعد وينفذ
والسلم والقول في الاجساد التي يحتاج ان ينقد انما هو لان العمل
على ايه هو لا التقدم بالعكس هذا لان من الفلاسفة طايفة ترى ان تقرر
الارواح حتى لا ينفر عن النار البتة ويطير الاجساد حتى لا يصبر في النار

البتة

البتة فيكون العمل تاما بذلك كالذين قالوا من اهل هذه الطايفة ان
العمل انما ينبغي ان يكون بان يخفف الاكسير ويلين الجسم وقد جودنا هذه
الحكاية في هذه المذاهب في كتابنا المعروف بكتاب اراء الفلاسفة فان
من معرفة اراء الفلاسفة علم نافع للمتعلم والعالم جدا ولكن نقول في كل واحد
من ذلك في مواضعه قول لا يستوفي فيه جميع ما يحتاج ان يعلم منه واكثره
والسلم ويجب ان تعلم ان التطهير هو المحتاج اليه في اول امر الاعمال وبعد
التطهير الاوزان المجاورة وبعد المجاورة التقرير وبعد التقرير المزاج
الجزوي وبعد المزاج الجزوي التشقير وبعد التشقير التشميع وبعد التشميع الحل وبعد الحل
المزاج الكلي وبعد المزاج الكلي العقد وبعد العقد الطرح وبعد الطرح
ظهور الصبغ الفاضل لا غير لان ما دبر كذلك كان فاضلا لا غير اعمله
على ذلك تصل منه الى عجب وحق سيدي صلوات الله عليه ان في علم
هذه المراتب فوايد للمتعلم والعالم عظيمة واعلم يا اخي انه لا يجب
ان تتجاوزها وصفنا على ترتيب هذه الاعمال وسياقتها فانه لا عمل
ولا علم ولا فايدة فيما خالفها والسلم تمت المقالة العشرين من الخواص سلمها

المقالة الحادية والعشرين منها

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

ما بالنا نرى اشيا تنحل بالنار ولا تنحل بالماء واشيا تنحل بالماء
ولا تنحل بالنار واشيا تنحل بغير نار واشيا تنحل بالنار واشيا
تنحل بغير نداوة واشياء تنحل بنداوة واشيا تنعقد بالنار واشيا

تعقد بغير نار واشيا تعقد بنداوة واشيا تعقد بغير نداوة واشيا
تنحل وتنعقد بالنار والنداوة واشيا تنحل واشيا لا تنحل اذ ذلك
لغير خاصية ولا لامر قاهر ظاهر عظيم لوجود او بجد ذلك الفعل فيه
والان فانا نبين ان ذلك من اصل الخواص وما هو قاعدتها وما بالناس
اخذنا بورقا ونطرونا وقليا محرقا من كل واحد منها جزء ثم دققناه
وجعلناه في جرة خضرا ثم سقيناه بول الصبيان بالسحق له في الجرة
ثلثين يوما ما شهر ثم انا جعلنا بعد الجرة في القارورة وجعلنا
عليه خلا حاذقا حامضا مصعدا على كل رطل من الدوا ثلثة ارطال
خل ثم يجعل في سرقين الخيل عشرة ايام ثم يخرج فيتعقد فانه يكون ابيض
شديد الحرارة جدا فمتى اردت اذابة شي مستصعب في الذوب من الاجسام
والارواح والاجساد اما غليظة او مدبرة او الممزوجة كيف كانت فانه
يذيبه ويصيره كالما وذلك ان يحمى الدوا المحتاج الى ذوبه ثم يلقى على كل
رطل من هذه الاشيا انما كانت من هذا الدوا وزن درهم واحد فانه
يجريه كالما وايضا فان علم يفعل مثل هذا الفعل بان يحمى الاجساد
والاجسام ويلقى فيه فانه يصيرها ما رأيتها فاعلم ذلك وسره فان هذا
لولا خاصيته التي اكتسبها من هذا المزاج لما كانت هذه الادوية تعمل هذا
العمل كذلك جميع ما جاد فاعلم ذلك وبينه واين امرك بحسر فان
هذه الاشيا لولا خواصها التي لها من المزاج والجمع لما عملت بهذه الصفات مثاله
مما هو داخل في الميزان وخارج من المزاج وسوف الخواه الى العجيبه

ايضا

ايضا وهو انه من اخذ خلا ابيض الذي قد بيضت انت لا ما يتصف
فيه فانه لا يكون مغشوشا فاطرح عليه حلتيتا مدقوقا وثوما مدقوقا
واجعله في قارورة واطبخه حتى اذا اغلا جيدا بالغا فخذه وصفه من الما
واطرح فيه نوشادرا وشبا يمانيا على قدر كل عشرة اساتير وزن عشرة
دراهم منها ثم اجعلها في القارورة ثم ضعها على النار حتى يقطر منها
ما يقطر فاذا انقطع القطر فارفعه اذا صفا في جوف القارورة فانه لا
تطرح من هذا الما على شي من حجارة صلبة او لينة الا حله وصيره ما
جاريا ينوب عن الدهن في اكثر الاعمال فاما خلاصه من جميع الاشيا التي
تحللها فالنار والحمى يخرجه بسرعة ولا يترك في الاجسام والارواح
والاجساد منه شيا وهذا وحق سيدي عليه السلم سبب كشف العلوم الصعبة
في العالم وتقريب الازمان الطوال فيها وفي ذلك بلاغ لاولي الالباب فان
كنت فتعلم فائدة ذلك وتحرص على جمع كتبي هذه ويأخذ منها علم
النبي وعلي وسيدي صلوات الله عليه وعليهم اجمعين وما بينهم
من الاولاد منقولا نقلا مما كان ومما هو كائن ومايكون من بعد ان
تقوم الساعة كذلك امرني سيدي عليه السلام ان اقول في هذه الكتب
المائة والاربعة والاربعين فقد ذكرنا ومررنا الشارات الاربعيات ذوات
الثلثة الوجوه هي امهات العلم فدلت على ان الاشيا المجذرة انما تخرج
من ارباعة ثلاثة فيكون اثني عشر وتضرب في نفسها فيكون مائة واربعة واربعين
فهذا لجذره وقسمه وضربه وجبره ومقابلته فاعلم ذلك وعليك بالهندسة

تصل الى ما تحب من هذه العلوم وهذا من خواص الخواص ان فطنت
له والسلم وما بالنا اذا صببنا الماء على الرقين حتى يسخن از
داد حما جدا وحلّ الاشيا التي تدفن فيه بسرعة اذ ذلك لغير علة ولا
خاصية لكن ذلك ليزيد رطوبة الرقين و نشر الحرارة التي
هي كامنة فيه بالطبع وانما يتمكن لانه لا شي لها يضادها وما فيها
فبهذا يكون ذلك ويعود الى ما هي عليه من حالها فيجف الرقين ويقلّ
عمله جدا وهذا فانه يصير بمنزلة التراب الذي لا نائرة فى هذا
المعنى فيه والماء بارد رطب بيّنا فى الحار من جميع الوجوه فى الكيفيات
فاذا صبّ على الرقين اعتورت برودته لما فيه من الحرارة والحراره
واليبوسة التي فيه اكثر من الرطوبة والبرودة فترطب الرقين بنداوة
الماء ورطوبته وثارت الحرارة الكامنة لدخول ضدها عليها فعاد
سخنا بعد ان كان باردا فقد وجب بهذا الكلام ان يتعاهد هذا
الرقين ابدا اذا كان لك فيه شي مدفون ترش الماء عليه فى بعض
الاوقات ولا يكون دايما فتفسد بحسب الحاجة فيفسد عليك ما تحتاج اليه
وحق سيدي صلوات الله عليه ان هذه الاشيا تقرب عليك الطرق البعيده
وتسهلها وقد احكمنا ذلك لك فى مواضعه ان احسنت ان تجمع بعض الكلام
الى بعض فى هذه الامور وقت فرغت من هذه الامور بلغت الى المواضع التي
تريد ان شاء الله ومن اجود هذه المياه واعجبها فى هذه الانفعال.
ان يؤخذ من الماء الذي يكون فى الانهار وان شئت من الماء الذي ينزل

من السما

عليه فاذا يبس الجلد عليه ويقبض جف جفافا محكما بعد ذهاب النداوة
عنه تطيّن عليه بطين خفيف معجون بشعر وكتان وشحم فاذا جف ذلك الطين
تطين عليه ساقا آخر مثل الاول سوا فاذا جف فاعد عليه ثالثا كل واحد
مثل الاخر فى الثخن حتى يكون ثخن الطين اصبعين ويكون قد عملت
القنديل وهيات القدر كله الا راسه قبل ادخال الدودة فيه وابن له بيتا
يكون مقداره ذراعين فى ذراعين مدوّر حتى يكون مشرفا على القنديل بذراع
ويكون القنديل فى الوسط لا يصيب شي حواليه البتة ثم افرش فى قرار البناء
شيا من برادة الحديد محرقة او نحاله او توبال ايما كان فهو جيد والق عليه
من الزبل ذراعين زبلا رطبا من زبل الخيل ثم اقره فيه اربعين ليلة واجعل
ذلك البيت فى بيت قد بنيت له مظلم معتدل ولا يدنوا الى شي من عمل
القدر الا رجل واحد فى مكان لا يغشاه احد ويكون قد جعلت فى رقبة
القنديل سلسلة رقيقة طويلة طولها ثلثة اذرع فاذا تم له اربعون يوما
كشفت عنه الزبل برفق ثم ربطت السلسلة فى عنق كلب بخيط ويكون
الكلب هو الذي يخرج القنديل من مكانه ثم تخرجه وقد بنيت له قبل
اخراجه بيتا طوله ذراع من الارض او زيادة بقدر ما يكون من القنديل و
الموضع الذي بنيت اصبعان والقنديل فى ذلك على عمود مربوط بقرية من
الارض ويكون من القنديل من الارض شبر فى البيت الثاني ثم بني
عليه كله الا ذلك الشبر وتترك ذلك على الرسم الاول فى مكان معتزل لا يدخله
احد ثم اتركه اربعين يوما ثانية كل يوم تدنو منه فتسمع منه نفخا شديدا

حديد

فاذا تم اربعين يومًا وتعاقب عليه الاستماع في الاوقات ثم تفتره خمسة عشر يومًا
وليله وانت تسمع في كل يوم نفخه فكلما قوي النفخه انت في كل تفتيحه وتراه
وتسمع ذلك الصوت منه ثم تفتره عشرة ليالي الخر فانه يخمد صوته فاذا
لم تسمع له صوتا ولا تحريكا ولا خفيفا ولا ضعيفا فاخرج القنديل
وحركه مكانه ثم اخرجه الى الصحرا، فقد حفرت قبل ذلك حفره في الارض
يسع القنديل كما تبني بنيت حوالي البير مقدار شبر واكبر من شبر
وتجعل عليها غطا، يكون تحته مثل فم البير ثم اطبقه عليها وطين
الوصل واتخذ فيها كوى صغارا من كل جانب للريح ثم اقلب على ذلك
وما حوله كله وفوق البير بذراع الفحم ثم الهب النار في الفحم واوقد عليه ذلك
الوقود عشرين يومًا ولياليها لا ينقص من الوقود شيئا كلما احمى كان اجود
وليكن من فوق الريح لكيما لا يصيبه شيا فتطفئه ويذهب بزماننا ثم
سريعا مروحا فلتعلم ذلك واعمل بحسبه في جميع الاعمال المشاكلة والسلم
فاذا تم له عشرون يومًا بلياليهن فدعه حتى يبرد النار ويبرد فاكسره
وارفع الطين عن القدر واكشط جميع ما عليه برفق ثم اربط القنديل
بخيط جيد ثم اربط الحبل الى رقبة الكلب ليكون الكلب هو المخرج له
من مكانه فاين كنت واي وقت اوقدت عليه تكون متلثما واحذر
رايحته حذرا ما استطعت ثم اجعل القنديل على الارض في يوم شديد
الريح ثم اركب فرسا جوادا وخذ معك جماعة ثم ادن من القنديل
وانت مستقبل الريح وقد تلثمت لما قلنا عدة وتجردت لا يصل

اليك

اليك ما يخرج ما دمت بين ايدي الحجارة القنديل واستقبل الريح وانت تحرك
على فرسك او قال تجري على فرسك حتى تبلغ من موضعه الواسع عوه وانت
لا تزال مستقبلا للريح انما كنت منها فاذا امضيت ثلث ساعات من النهار
فظننت ان الريح بردت وذهبت فاقبل اليه متنقبا على الصورة الاولى و
افضل حذرا فاذا رايته قد انكسر اذ ابردت منه فخذ ما في القنديل في ثوب
واجعله في وعاء من زجاج او غيره مما تقوم مقامه ثم دقه دقا ناعما وانت مع
ذلك ساكن تحذرا منه جدا حتى يكون مثل الكحل والغبار وجميع الاشياء
الناعمة اللينة فانه اسرع ابلاغا ثم تجعله في الزجاج او غيرها فهو الذي جعل
الله فيه البركة والرزق لمن عمله وهو الرزق من الله تبارك وتعالى الحلال الطيب
فاما طرحه فهو البغية وهو من الخواص ولا يكون الا على ما اصف فمن زاد منه
او نقص من كيل الدواء او في الجسم الذي يصبغه لم يعمل شيا فدل ذلك على هذه
الاشيا ثم تلقى كل قيراط منه على رطل من الفضة المحرق النقية فاما ان
يكون من المعدنية واما ان يكون محلولة وهو الاجود ثم تسبك الفضة وتطرح (نجا)
عليه يخرج ابريزا لا شك فيه وهذا من الابواب المكتومة وحق سيدي صلوات
الله عليه ما فيه رمز ولا تعليق ولكن كشفته ولا تقدرات هذا الباب من
سايرالابواب التي مثله فيما ذكرنا في غير موضع من كتبي فاني قد ذكرت هذا
الباب مع اختلاف الاتاويل فيه في مايه موضع وهذا الموضع احق بهذا
من جميع المواضع اذ هو من الخواص العجيبة فاعلم ذلك ما احكي واعمل به
ارشدك الله تعالى الطريق الاصوب واذكر وصيتنا اياك في جميع

هذه الكتب تصل بها الى جميع هذه العلوم فى قرب مدة يسيرة مع ادامة النظر
ودرس هذه الكتب ثلث مرات فانه من العجايب فسبحان الله وحق سيدى عليه
السلام من الخواص الكبار ان فطنت له وقبلت والسلم واذ قد اتينا على مقدار
الحاجة التى قدمناها فى صدر المقالة هذه فان الزيادة على ذلك عندى
خطا والسلم تمت المقالة الثالثة والعشرون من الخواص وسلوها

المقالة الرابعة والعشرون منها

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

انا قد فرغنا من الكلام على الابحاث التى قدمناها ونحتاج ان نقول
الان على خواص الاعمال العجيبة الموازينية فانا نقول ان كان الطباع
هو الشى الخاصى فان كل موجود خاصى وان كان الامر ليس كذلك
فان الموصلة الى معرفة ما هو الخاصى او الشى الظاهر بخاصية عجيبة
فانه على التحقيق شى خاصى وكذلك قد علمت ما اعتقد فى امر الاشيا
الخاصية على ما قدمنا فى صدر هذه الكتب فانا نقول مع ان الفايده
فى هذه الكتب عظيمة عجيبة من الاعمال والظرايف التى فيها فانا نقول
ما بال جميع ضروب الكبريت موجوده الا الاحمر فلا يوجد الاعز الا كمثل
الذهب من الاجساد فالعلة فيه انه اعدلها والبغية فى جميع ضروبها
ان يبلغ بها مرتبته فى اللون وما يوجد لعلة وعزته اذا وجد هذا
وحده وما بالنا اذا اجمعنا الكبريت الابيض والزنجفر
والعفص يخرج عنها الكبريت الاحمر وذلك انه متى اخذ الزنجفر

الاحمر

الاحمر النقى اربعة دراهم مشوى ومن الزيبق درهم ومن الكبريت الابيض
درهم واحد ومن عفص اربعة دراهم فخلط ثم وضع فى قاروره وطين
بطين محكم ثم وضع فى التنور فيكون كبريت احمر ومن فضايل هذا الكبريت
انه يصبغ الفضة ويصيرها شمسا فانه كل واحد من هذه الكبريت يخرج
من الفضة فانه يخرج شمسا نادرة عجيبة فاعلم ذلك الذى بينته وان حل
وعقد مرتين صبغ واحدة ما تين وان حل مصح ثلث مرات صبغ
واحده ثلثماية مره من اجزاييه لا يزال يفعل به كذلك عشرين مرة وليس
يجوز ان يتكرر هذا الكبريت اكثر من هذا اى عشرين مرة ويبلغ من الصبغ
الى ما عرفناك بزيادة مائة فى كل مره فان كان هذا لا بخاصية فاسببه
وما علته فان من المحالات ان يكون شى لا سبب له وهذا هو الخلف الذى
لا يمكن وهو السخف فاعلم ولان الاشيا الخاصية على ما تمثلنا ان نقول
انه من اخذ من اللولو شيا فجعله فى قارورة وصب عليه من حماض
الاترج ثم القى فيه قراسيا ومن الاسفيداج الرصاصى ثم غطى راس القارورة
بطبق مندمج على مقدار راسها ثم علقتها فى الشمس يوم ذلك الى الليل وان كان
الزمان حارا كان اجود واولى بالعمل فاعلم ذلك فهذا هو زمان القيظ
فاذا كان من الغد فتحت القارورة واهرقت الما عنه وجعلت عليه
ما اخر ثم اهرقت الما عنه تفعل ذلك به ثلثة ايام فانه يجى من اللولو
شى لم يذهب ويصير كالتين الخاير فليرد عليه من ما الحماض ثم تخرج
وقد انحل فيجعل فى جام قوارير ويهرق الما البتة ثم اغسل بما صاف

تدوقه

حتى لا تجد في الماء حموضة الأترج حين تذوقه ثم ابسطه في الجام لا تمسه
باليد البتة واجعله في مكان لا يصيبه شيء من الغبار ولا الهواء
حتى ييبس ثم ارفعه في قارورة وركب عليها غطاءها حتى يحتاج اليه
ثم خذ زيبقا فاسحقه بمثله من زنجفر ومثل نصفه ملحا اندرانيا
ثم اسحقهن جميعا حتى لا ترى من الزيبق شيئا ثم خذ منه قليلا فابسط
على يدك فان رايت فيه شيئا فاسحقه ايضا ابدا حتى لا ترى منه شيئا ثم
اصعده مرتين بو قود تحته بحطب جزل ثلث ساعات بنار لينة
وثلث ساعات بنار شديدة ثم طين على فم الكوز الى غد ثم ارفعه
فان اردت ان تحلها فخذ من اللولو الذي ابيض منا قلو من الزيبق
ستة مثاقيل اخلط بعضه ببعض ثم اعجنه بماء البيض في جام قوارير
املس مرتفع الشفة قدر ما تعجنه ثم اسحقه بمسحق من قوارير على خامة
او قوارير وتحاملن بشديدك عليه في السحق حتى يصير مثل الموم ثم خذه
في حريرة بيضاء من غير ان تمسه بيدك البتة ثم اجمع قليلا فاجعله
في جام قوارير ودحرجه حتى يتدحرج ويصير على حال اذا اخذته بيدك
لم يلتصق به ثم خذه فاثقبه بشعرة خنزير ثم اعده الى الجام حتى
يشتد فاذا يبس حسنا فاعد فيه الشعرة ايضا فدحرجه ايضا كما كنت
صنعت في المرة الاولى ثم لا يلبث ان ياخذه استوصافيا وهو في
صلابة الحصى لو ضربته بشيء لم ينكسر ثم اجعله في حقة فيها قطن مندوف
ثم دعه فيها عشرة ايام ان كان صيفا وان كان شتاء فعشرين يوما حتى

تبيض حسنا فان اردت ان تعلم ابيض حسنا ام لا فاجعله في الجام الذي
دحرجته فيه فان سمعت صوته مثل صوت الجلجل صافيا فقد يبس
والا فاعده الى الحقة حتى تبيض حسنا ثم اصقله بسن الجوهر الذي به الجواهر
فحكه به حتى يستوي ويصقل فان انصقل والا فاعده الى الحقة حتى يبيض حسنا
ثم اعده الى الصقل حتى يتلألأ ويلمع حسنا فان اردت ان تشربه ماء فزده
فخذ سمكة فشق بطنها والق ما فيها وخذ النفاخة فاثقبها واغسلها بماء
وبورق ولا يغسل بغيره ثم الق اللولو في جوفها واربط بين كل لولو بخيط
بعقده عقدا شديدا ثم اجعله في جوف السمكة واربط بطونها جيدا ثم اسجر
التنور حتى يحمى جدا ويبيض ثم اخرج الرماد الذي فيه والنار ثم اجعله
في وسط التنور على آجرة وطين راس التنور حتى لا يخرج منه الدخان ثم
دعه ثلث ساعات ثم افتح عنه وان كان اصابه دسم فاغسله بماء وصابون
ويكون الماء حارا واعلم ان الزيبق يثقل اللولو ويصممه ويشده
ويصيره هذا من الامهات وحيات القلوب ورضي الله عن سيدي فانه
كان اذا امرني بمثل هذه الخواص شيء قال لي يا جابر حيات القلوب وما
ينبغي لك اذا نظرت في كتبنا هذه الان تجمعها وما ينضاف اليها من فنونها
والسلام ولانه قد مضى صدر من الكلام والاسباب التي تحل فغيرضائر
ان اضيف الى هذه المقالة شيئا من القول في المياه التي تعقد فتكون كالضد
والمقابلة لتلك الاشياء التي تحل اذ كانت في نهاية البعد والذي تعلم
علمنا وتعلم جميع فروعه ويتكلم في اصوله وتكشفها ويكثر اوصافه ويذكر

اوضاعه التي تكون والتي تبطلها وتقابلها هو الحاذق الامام التحرير
الذي قد نصح لك في التعليم فاعلم ان هذا دعوى تبلد فيه حجة العقل
ومن الخواص ان الوقت في وصول هذه الكتب اليك فقد قرب الوقت
الذي وعدناك به في الكتب التي فيها الفصول النبوية فاعلم ذلك ولا تيأس
من روح الله انه لا ييأس من روح الله الا القوم الكافرون وانظر يا اخي و
اياك والقنوط فيذهب بعلك وما لك عند الله مالى في هذه الكتب الا تاليفها
والباقي للنبي صلوات الله عليه وقد سمعت ما جاء نابه عن النبي صلى الله عليه
وآله وسلم عن الله تبارك وتعالى في القنوط وانا احذرك الله تعالى في القنوط
ان تصير الى هذه الحالة فتندم حتى لا ينفعك الندامة والله تعالى اعلم
بامرك وانما علينا الاجتهاد والكلام وعليك القبول منا فان قبلت ثم لم
تندم وحق سيدي عليه السلام لئن لم تقبل لتكونن من شرار عامة العامة
السفلة الاضداد لعنهم الله اكثر مما قد لعنهم ويجب عليك ان تتعب نفسك
في كتاب الاد وكتاب العلم المخزون وكتاب الطبيعة الخامسة وكتاب
المزاج وكتاب السر المكنون فوحق سيدي عليه السلام انها قاعدة كتبي في جميع
العلوم فاما السبعة الاجساد مع كتاب ابي قلمون فناهيك به وباقي الكتب
مما تخصها والنظر في الكتب بما قد ذكرناه في كتاب العلم المخزون واياك
واياك ان تقبل غيره فانا انما نضرب المثل بعد المثل في المواضع على تفسير
كتاب من كتاب في مسالة تمر بنا او شيء من ذلك فان قواعد هذه
الكتب انما هي انا نذكر في كل كتاب خاصية بجميعها ليست في غيره

من الكتب وبعضها يشرح بعضا اذا فتشت عن ذلك وجدته وينبغي ان
يعلم طالب الميزان انه من جميع حروف كتبنا عامتنا ومن كتبي هذه في الموازين
والقابها وتنظمها على ما علمناه في تعليم الحروف اخرج وحق سيدي منها علم
الباب الاكبر الاقرب على طريق الميزان اليسير هذا من الخواص التعجيبة
العجيبة فاعلم ذلك يا ابن اخي بحبه وان لم اذكر في هذه المقالة غير هذه
الفايدة فقد كان فيها كفاية واذ قد اتينا على ما يجب ان يكون في هذه
فليكن الآن آخرها والسلم تمت المقالة الرابعة والعشرون من الخواص ونتلوها

المقالة الخامسة والعشرون منها

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

وهو تعالى نعم المعين الحمد لله كثيرا كما هو اهله ومستحقه وصلى الله على
محمد عبده ورسوله المصطفى وعلى آله من بعده وسلم تسليما
لان العلم على اخا اذا جرا فقد استوعبنا ما فيه من المقولات العشرة
من جهة الميزان والكون وكيف صورة ذلك فللمقولات مقدمات اصاغر
يحتاج ان نبحث عنها في امر هذا الكون وهذه المقدمات الاصاغر
خمسة ولانا قد تكلمنا في اول هذه المقالات على علم العرض منها وهو واحد
فان الباقي ذلك منها اربعة وهي الجنس والنوع والفصل والخاصة
ونبحث من ذلك البحث المتقدم ونجعل هذه المقالة آخر المقالات
في علم الايجاب بحول الله تعالى ومشيته وعونه وقوته فاقول وبالله
تعالى استعين وعليه اتوكل وبه اعتضد في جميع الامور لا يخلو

الكونان اذ هما جوهران من ان يكونا جنسين او نوعين او يكون احدهما
جنسا والآخر نوعا او كل واحد منهما جنسا ونوعا او كل واحد منهما
لا جنس ولا نوع فان كانا جنسين وهما محسوسان ولا غير لهما فالانواع
ليس وحتى لم يكن نوع لم يكن جنس لانهما من المضاف والجنس موجود والنوع
موجود وهو ليس فالنوع ايس ليس وهذا من اشنع المحال واقبحه والجنس
ايضا انما يجنس بالاشخاص اعني اشخاص انواعه لا بذاته كالحيوان الذي
يجنس بهذا الانسان المشار اليه وبهذا الفرس المدلول عليه وان كانا
كذلك فان الجنسين اذ يجنسان بذاتهما وهما جنسان فهما ايس ليس
وهذا من اشنع المحال وان كانا نوعين فلهما جنس يضمهما وهما جوهران
لانهما جسمان فهما ليسا متضادين لان الاضداد انما تكون من المقولات
في الكيفية وقد بينا ذلك في الفن الثاني وقد ذكروا انهما متضادين لا
متضادين هذا من اشنع المحال وان كان احدهما جنسا والآخر نوعا
وهما محسوسان فان احدهما يجب ان يكون محسوسا لا محسوسا كما قدمنا
من القول قبل هذا وهذا من اشنع المحال وان كانا او ايهما كان منهما فذلك
جنسا او نوعا فلن يخلو من ان يكون كذلك من جهة واحدة او من جهتين
مختلفتين فهو جنس لما تحت نوع لما فوقه فيجب من الجنس ما وجب في
الجنس الذي مع النوع ما قد تقدم القول فيه والنقض عليه ويجب في
النوع ما اوجبناه متقدما في النوع الذي مع الجنس من المحال والخلف
الذي لا يمكن ويبطل الاثنانية والميزان بالاربع كفات البتة وثلث

تمام

كفات

كفات ايضا ويصح الى بالوحدة او باثنين وهو المذهب الذي نحن بالقو
والسلم وانما نطلب الاثنانية لانها اثنا فيها اكثر من جنس واحد واكثر
من نوع واحد وهذا هو الخلف العظيم الذي لا يجوز لما قلنا ان يخبر ولا
ان ينطق به وان كان جنسا نوعا من جهة واحدة والجنس فوق النوع
والنوع تحت الجنس فهو فوق ما به تحت ذاته والجنس لا يجنس الا باشخاص
من انواعه والنوع لا يكون الا وله عدة يضمها جنس واحد والاسم
لان النوع هو الذي يقال عليه اشخاص كثيرة ويقال عليه وعلى صورة
كثيرة معادلة جنسا واحدا يضمها ويعطيها اسم وحده والحد
ليس والنوع ايس فالنوع ايس ليس وهذا خلف لا يجوز والجنس المتحد
في صناعة الفلسفة والآتية لا يكون الا ما كان على انواع كثيرة تحته يضمها و
يعطيها اسمه وحده وانواع كثيرة ليس والجنس ليس والجنس ايس ليس فهو
جنس ليس ايس ونوع ايس ليس وهذا من اعضل المحال وان كانا او ايهما كانا
منهما كذلك لا جنسا ولا نوعا فليس يخلو من ان يكون فصلا او
خاصية او لا شيء البتة فان كان فصلا او خاصة وجب مفصولا ومخصوصا
ومتى وجب ذلك وجب جنس ونوع معا ووجب في كل واحد اذ لا غير لهما
ما قدمنا ذكره من المحال ووجب ايضا الا يكونا جوهرين لان الفصل
والخاصة شيء يعرض لجميع المقولات ويفرق بين انواع كل واحد منها وان
كانا لا شيء البتة فهما شيء لا شيء وهذا من اشنع المحال فقد اوضحت
جميع الحالات الاصلين من جهة الجنس والنوع والفصل والخاصية فما

بفساد جميع اقسامها وذلك ما اردنا ان نبين وايضا فانه لا يخلو امن ان يكون
بجنس من ظهور بعض الاشيا من بعض كالحيوان من النطفة والشجرة من
الحبة والكم من الكم والكيف من الكيف وما بعد ذلك من ان يكون غير كمون
بعض في بعض كقول المنانية ونحوه وغير استحالة وابداع ذات عن ليس وهو قول
اهل الابداع عن ليس اعني الموجود وقد بيّنا في المقالات الاول في موضوعات
هذه المعقولات ما سلب ذلك وذلك ان هذه الكتب اعني الخواص تجمع اشيا
طريفة وتاليفها تاليف عجيب اما هذه الكتب والرسايل منها فانها تحوي علم
الميزان وتضاف الى كتب الموازين ولا بد لكل من علم الميزان منها واما العشرون
الاول الى ما بعد الحادي عشر منها فانها تحوي ما يحتاج في كتبنا المايه و
الاثني عشر ولا بد لمن نظر في ذلك منها البتة فانها مضافة اليها واما
الكتب الموقع عليه السبعينيات فانا عنينا بها انها قد تضاف الى
السبعين الكتاب وهي عشرة كتب لا بد لمن عمل على السبعين منها فاعلم
ذلك وتبين فان باقي هذه الرسايل قائمة بانفسها وهذا كشف وحق
سيدي لرموز هذه العلوم وتاليف هذه الكتب وفي ذلك بغية عظيمة
ان فطنت له وقد بينا ان ظهور بعض الاجساد عن بعض لا يمكن ان
يكون عن كمون بعضها في بعض البتة واذا لم يكن ممكنا فهو ممتنع ان ذلك
لعله غير الكمون فلم يبق الا ان يكون القول كما قال اهل الابداع فانظر
في هذا فان لك فيه فايدة فانظر الى ما لك فيه فايدة اعني في علم
الميزان فان انت فطنت في هذا الفصل والا فانك ستفطن فيما بعد

ان شاء

ان شاء الله تعالى فاما الذي يقول فيه اهل الابداع فهم القايلون
بالتوحيد المبطلون قول المنانية وغيرهم ممن قال بقولهم في كون بعض
الاشياء في بعض فقد اوضحت لك في هذا البحث من هذه الجهة بغاية
ما يمكن ان يكون من فساد قول هذه الفرقة من جميع وجوه اقسامه وانا اتينا
على آخر علم الميزان في جميع اقسامها بسيطا ومركبا والذي يكون من اشتراكهما
فاعلم ذلك وابن امرك بحسبه وان كان احد الكونين متحركا ساكنا فلن
يخلو ذلك من ان يكون حركته بالقوة فهو اذا يتحرك اذا شاء فيلزمه
ما ذكرنا في فصل هذا البحث من التناهي في وقت الحركة او كان بالطباع
متحركا ثم صار بالطباع ساكنا ثم صار بالطباع متحركا ثم صار بالطباع
ساكنا او يكون كان بالطباع ساكنا ثم صار بالطباع متحركا فيكون
ما لم يزل يحدث فيه ما لم يكن فيكون ما لم يزل بعضه محدث وبعضه
قديم لم يزل فيكون المحدث منه لم يزل محدثا وهذا من اشنع المحال
او يكون متحركا ساكنا في وقت واحد ويكون حركته ايس ليس وسكونه
ايسا ليسا وهذا من اشنع المحال فقد اوضحت جميع ابحاث الاصليين
من جهة هذا الباب فسادهما بفساد جميع اقسامها وذلك ما اردنا ان
نعلم وهاتان المسألتان ليستا من اصل هذه المقالة لكن قد تضاف
اليها الخاصية فلنصف ذلك الى ما اثبتنا كله من المقالات فانا انما فرقناه
على تعمد لموضع الشاكلة من هذه الاشياء لما كان لها في هذه المقالات
حظ وما ابطانا ما تعلم ذلك كيف هو لكن يجب ان يجمع الى وقت يتكشف

فيما ينكشف من هذه العلوم بحول الله وقوته قال وجدت في آخر هذه
النسخة وسوما قد كتبناه آخر هذه المقالة كما وجدته سحق الكبريت
في ماء الفلفل الحاد وهو المري سبعة ايام ويصفى ويجفف ويلقى عليه مثله
طلقا مكلسا ومثله زجاجا شاميا مسحوقا يصعد اسفل ان شاء الله تعالى
وفي تصعيد الكبريت ايضا اسحقه بماء الصابون اسبوعين ثم جففها واسحقها
مثل نصفها طلقا ومثل ذلك زجاج مسحوق فانه يكون عجيبا ان شاء الله تعالى
اخر يحل بورق الصاغة ويقطر ويشبع به الكبريت حتى يجري ولقوم مثل
المصعد ان شاء الله تعالى تمت المقالة الخامسة والعشرون من الخواص وسلوكها

المقالة السادسة والعشرون منها

بسم الله الرحمن الرحيم وبه استعين

سبحان المبدي المعيد الفعال لما يريد وتعالى عما يقول المبطلون علوا كبيرا
وصلى الله على نبي الرحمة محمد وعلى آله الابرار واصحابه الاخيار من المهاجرين
والانصار قد سبق لنا قبل كتابنا هذا عدة من كتب الخواص على تفردها
واشتراكها في فنون شتى منها ونحتاج ان نفي بضماناتنا في تتمة علم الخواص فيها
على مراتبها في كل واحدة من هذه المقالات بحسب الواجب وما قدمنا الضمان
له في الكتب المتقدمة فانا نحتاج ان نقول لما بال العقرب والوزغة اذا رات
العقرب الوزغة ماتت من رؤيتها وما بال الحية والبومة يجري مجرى العقرب
والوزغات في ذلك لآيات عجيبة سبحان من يعلم غوامض هذه الامور وكيف هي
والمركب لها وما السبب في معا القنفذ البري مع عسر البول اذا سقي نفعه

حتى

حتى لا يكاد يكون في العالم شيء مثله وله سياقة ينبغي ان يعرفها
من لم يكن له خبرة بالعمل فان فيه شفاء للاوصاب وذلك انه ينبغي
ان يوخذ القنفذ ويكون بريا فيذبح ويسلخ ويوخذ معاه فيجفف
في الشمس حتى يجف ويمكن ان يدق او ينعت فيمكن ان يبرد او ينحت
فيوخذ منها اما مسحوقا او مبردا او مسحوقا فيستقد وزن بلثيه دراهم او اكثر
الى نحو المثقالين فيذاف بتراب ويشربه المذيف من عسر البول فانه
ينفعه سريعا وامثال ذلك كثير عظيم وقد نجد فيها خواصا اخر
يجب ان نذكر منها ههنا شيئا ويكون ما نذكره من ذلك كملا لما في الحيوان
ليكون في ذلك فائدتان احدهما منفعة الحيوان والثانية العلم بالخاصية
التي فيه فمن ذلك انه ان اخذ جلد القنفذ البري فاحرق وسحق ناعما
بالنوشادر حتى يكاد يتحلل ويخلط بالعسل المصفى المخرج الرغوة النظيف
الاحمر وطلي على داء الثعلب والحية ابراهما واخرج الشعر فيهما وهذان
داءان عضالان صعبان يحتاج فيهما الى العلاج الطويل وهذه الخواص تغني
عن كثير من استعمال الادوية فان البواسير من عظيم العلل جدا وقد
وجدت له دواء نافعا يجري مجرى الخواص لان الادوية التي تنفع المنفعة
التامة السريعة احق باسم الخواص من اسم الادوية والعلاجات على سبيل الطول
المديد والتجارب وليس هنا نريد ان اذكر ههنا ذلك الدواء النافع من البواسير
وهو ان تاخذ من الاهليلج الاسود والكابلي والبليلج والاملج من كل واحد
خمسة دراهم ومن بزر الكراث ابسنطرطيما واحد واربعة دوانق سود الحنظيا نا

الرومي درهما واحدا ودانقين ومن بقلة اليهود ثلث دراهم ودانقين ومن السكبينج
درهم واحد ودانقين ينقع المقل والسكبينج في ما الكراث مدقوقا مصفى يوم
وليلة ثم يسحق ناعما بالادوية ويحبب كالحمص الشربة ثلثة دراهم بدهن البان
قدر نصف درهم ودهن الجوز ودهن نوى المشمش ويشرب في الاسبوع مرتين
فانه يبرا في عشر شربات للزمن منه بحسب قدر تمكنه وقوته وربما لم يعاود
الانسان معاودة ذلك منه فاعلم ذلك واعمل به تر فيه الرشد ان شا الله
ومما بالنسا اذا نحن دلكنا القوابي وسودا سود ذو صعب متعب البرو
فاذا نحن دلكناه بالنطرون قليلا ثم اخذنا من جوف القند البري شيا
كيف شيا كيف شا واتفق ما خرقنا وسحقناه وطلينا به القوابي بالزيت
بعد دلكها بالنطرون ابراها البتة ولم يرد معاوده وهي من عجيب الاعمال
النفيسة التي ليس لها شك والله لمن المعجزات في منفعة هذا الدا وكذلك
ان غسل به الراس الذي فيه الجزاز على الصفة الاولى او اللحية اذهب الجزاز
وهو دا شديد صعب قل من يسلم من الناس منه ولولا انه ربما لم يعرض لاهل
مدينة لقلت انه كالجدري الذي ليس للانسان منه بد ويكاد ان يكون
لا يكون منه لانسان كذلك من عندي في هذه والله يا اخي من نفايس كبار
الاعمال النافعة وذلك انا نحتاج ان نذكر بعد هذه المقالات طرا من الحكم
ولا بد لنا ان ناتي على جميع الخواص في الاشيا واكثرها في هذه الكتب فلذلك
نحتاج ان نتصرف في العلوم ونستقل من كل شي ليستتم لنا ما نروم ونريده من القول
في كل فن فاما ان بقا ابيض وتناثر الشعر دا صعب شديد وبخاصة

من رؤس

من رؤوس النساء والصبيان وهذه الشعور رطبة فاذا وقع فيها ذلك
القادح افناها وافنا معها جلدة الراس فاقول ان جلد القنفذ البري ينفع
من ذلك منفعة ما رايت مثلها ولا سمعت اعظم منها قدرا اذا احرق
فسحق نعما وجود ذلك وكل دوا من هذه الادوية شي ونريد بجوده
السحق فاذا سحق وديف بدهن الاس وطلي به الراس او المواضع التي
فيها الشعر التي قد لحقه الافة انبت الشعر ورده الى ما كان عليه من الحال
الاولى وليس بعد ذلك ولا يحتاج الا الى زمان نبات الشعر لانه من اول طلبه
يمتنع به من ابطال الشعر في خلال ذلك ومن بعده ينبت الشعر على
سبيله الاولى وهذا والله يا اخي لو تعبت في كل واحد منه سنين كثيره
لما كان كثيرا فتقدير تلك الله تعالى من علومنا ما اغناك عن كل طلب فاجمع
ذلك من كتبنا تصل منها الى محابك ان شا الله تعالى ونحتاج ان نعود
في خاصية اخرى لهذا الرماد بعينه في الشعر حين الاول واقوى فعلا
وذلك ان الرماد رماد جلد القنفذ فيه حدة ولجة اعمال نفيسة ولم يلج
الى حلوه لكن يتولى في رماده وذلك انه متى اخذ رماده وخلط مع الخردل والغار
الاحمر المنظف المدقوق الرطب وطلي به الراس طول الشعر وزاد في سواده
والبسه اشراقا ونفع من تناثره وتشقيقه وتقصفه ونفع من دا الثعلب
وفيه للشعر فوايد كثيرة فيستغنا ان يحل بها من لم يجد ذلك فيها ونحمد الله
على زيادة العلم حمدا كثيرا وجميع ما اذكره من هذه الاعمال والعلامات فلست
والله محقق سيدي بعيد ولا فيها تطويل للزمان ولكن ذلك يكون على قدر

تليين خ

الملحه خ

وتقصف خ

خ
الخليط

غاظ العلة وطول زمانها وفي هذه الاطلية ايضا خواص عجيبة وفي الادوية
طرائف غير منكرة فاما في الشعر الذي يطلى به ايضا خاصية وذلك انه ربما
ينبت في موضع الشعر الذي قد انتثر او الاقرع شعر احمر مكان الشعر
الاول الاسود فان احببت ان تتركه فافعل فان اخترت سواده اعدت
الطلاء ثانية فانه يخرج اسود السن فذلك من عجيب الخواص بل من سيد
انه لمن العجائب فلنأخذ في تمام ما يحتاج اليه ان شاء الله ومما العجب لما وجدته
في طحال القنفذ ذلك انه عرض لبعض خدمنا علة في طحاله فلم تزل
به ذلك زمانا وكان لا يقبل العلاج ويديم التحليل وكان البلاء يتزايد عليه
دائما الى ان كان ذات يوم وكنت كثيرا اتقدم في اعمال الكثير العقاقير والادوية
للمحن التي تمر بي واستخرجها فكان ذات يوم تدخل الي جماعة فتيانية
لهذه العلاجات وامثالها ولخواص فيها من الصنعة اذ اخذ الغلام
بشربه طحالا من الطحال لتها نعين على ولا اعلم احد ممن كان يخوض معي في هذه
الاسباب فشواه ثم اكله فما صار بعد ثلث ساعات حتى عرق عرقا عظيما فشكى
ذلك فاخذت مجسته وسألته عن حاله فخبر ووجدت في مجسته نقرا
فلما كان الليل اخذ في شي من البول فبال اكثر من ثلثين رطلا وبرا من
الطحال الذي كان به فعلمت ان طحال القنفذ ينفع الطحال المزمن فصرت
اطعمه لمن عرض له ذلك ثم انني جففته وسقيته لمن به ذلك بشراب
فكان اسرع منفعة للسلم وفي القنفذ فائدات كبيرات انا اذكرها
واخرج الى دواء آخر نافع من دم البواسير فانه داء عضل واجعل ذلك

آخر

٩٢

22

ولا صاحبة وتعالى عما يقول المشركون والمبطلون علوا كبيرا وصلى الله على
نبيه محمد المصطفى وآله اجمعين انه اذا تاملنا ما تقدم من كتبنا في
جدها كلها تحوي علوم الاصباغ اما للجواهر وغيرها مما تقارب وجميع ذلك فانما
يكون في احد الثلثة الاجناس لا غير وقد ذكرنا في المقالة التي قبل هذه المقالة
شيا من اصباغ جلود الحيوان وشيا من اصباغ الجواهر وذلك عجيب في خواص
الادوية والموازين وانا الان ذاكر في هذه المقالة اشيا من اصباغ جلود
الحيوان واصباغ النبات بحسب ما وجدته فيه فاما الدهن المعروف
بالدهن الصيني شيا لم اره مع احد من الناس صحيحا بحسب ما يجب الا
اثنين او ثلثة وشيا من اصباغ النبات على ما يصح هذه المقالة ولعلنا ان
نرد منها في هذه الاشيا بالمقالة التي تتلو هذه المقالة وكذلك نذكر شيا
من اصباغ السلاح وغير ذلك فلا يصل الماء اليه ولا الغبار على مرور السنين
فانا نبدا من ذلك بقاعدة هذه العلوم كلها وما هو اولى بالتقديم من غيره
على رسمنا في جميع العلوم التي ذكرناها او ذكرنا منها شيا في كتبنا هذه
واول ما نبدا من ذلك صنعة دهن يطلى به الثياب والسلاح وغير ذلك
فلا يصل اليها ما يطلى به الماء ولا الغبار بل يكون على حال واحدة خذ من
الخروع الحديث ما شئت فقشر قشره الاعلى برفق حتى تنظف ودقه
على صلاية واسحقه حتى يصير كالمرهم او اشد لينا منه ثم صيره في قدر
برام نظيف من الدسم خاصة وان كانت حديدة كانت اجود ثم صب عليه
ماء صافيا ما احببت واغل غليا شديدا فان الدهن يرتفع فوق الماء

خ
الثعلب

خ
الثياب

فخذ الاول منه فالاول حتى تاخذ منه كله دهنا صافيا رقيقا ثم خذ من
هذا الدهن ثلثة اجزاء ومن دهن الجوز يستخرج دهنه بعدما يقشر
قشره الاعلى ويقشر القشرة الرقيقة ايضا وتاخذ من الدهن بعدما تروقه
مرة او مرتين فتجعله في قارورة وتضع القارورة على رماد حار او ماء بارد
وجب فانظر اجودها فاعمل به حتى تروق ويصفو مثل الدمعة وذلك
انه ربما راق بالماء البارد والثلج من ادناسه وربما راق بالنار والحمى
فاذا صار مثل الدمعة فصفه وارفعه في قوارير نظاف ثم عند ذلك
فانقع دهن الخروع بدهن الجوز ويكون من دهن الخروع ثلثة اجزاء ومن دهن
الجوز جزوا فاخلطهما جميعا وصيرهما في قارورة واجعلهما على النار اللينة
ثم خذ من السندروس الابيض الجيد فقشره بالسكين ودقه واخذ
منه مثل نصف الدهنين ومن المصطكى المقشر بالنار مثل نصف السندروس
واجعله في قارورة وهو مرضوض وضعه على نار لينة فانه يذوب ويختلط
وليكن الدهنان الخروعي والجوزي سخنين وقد القيت فيهما المصطكى
وهي سخنة وما فيهما فصب على السندروس فانه يختلط من ساعته وهذا هو
سر ثم ادخل فيه قصبة واخرج منه عليها واجعله على زجاجة
فاذا قطرته على الزجاج ثم المدبب الثوب والسلاح وغير ذلك مما تريد
دهنه ان شاء الله واذ قد اتينا على وصف هذا الدهن وهو وحق سيدي
من شريف الاعمال فلننصب بعد ذلك الدهن الصيني للسيور والمناطق
وغير ذلك من سيور الدواب وغلف السلاح وامثال ذلك مما اشبهه

على اثم

على اثم مما امتحنته وعملته فرايته عجيبا في كل لون من الوانه على اختلاف
ذلك ان شاء الله وصفه ان تاخذ من السندروس الجيد الصافي ما شئت
فترضه مثل العدس ثم اجعله في قارورة ثم ادفنه في الزبل حتى يتحلل فاذا
تحلل فخذ منه جزوا ومن دهن الموتنج جزوا ومن بزر الكتان المقشر من
قشره الاعلى كما يقشر السمسم ثم دقه واستخرج دهنه ثم اجمع الادهان جميعا ثم
اطبخها بنار لينة في زمان طويل واتق عليه الاحتراق فانه يهلكه ثم خذ
من علك الانباط جزوا فدقه ناعما والقه مع الادهان حتى تختلط كلها جميعا
ثم انزله وصفه وخذ ما صفى من الدهن فصيره في قارورة وشد راسها
حتى لا يصل اليها غبار ولا يقع فيها تراب ثم انظر الى يوم تجده ساكن
الريح ليس فيه غبار فخذ سيور المناطق واللجم وما شئت فشدها من
وتدين وتنقيس ثم اخرج الدهن بقصبة او عود ثم نقط على كل سير
نقطة نقطة على قدر ما تعلم انه يعمه ويكفيه ودعه في الشمس حتى يذوب
عليه فاذا ذاب فاصقله بخشبة او خرقة ثم اجعله ايضا حتى يروق ويجود
ويرى وجهك فيه فانه وحق سيدي من نفيس الابواب في هذا الشان واذ
قد اتينا على هذا الدهن مختصرا ثم ان نذكر بعد ذلك صفة طباخ الدهن
الصيني فانه من عجيب الاعمال في هذه الامور ويجب عليك في شي ان تعمل احكمه
واجوده وافضله ليكون فاضلا فاما ان عملت ما يعمله الناس جميعا او مثله فلا فضل
لك في عملك الاسن لا يحسنه لك اللهم الا ان يكون ذلك الذي قد ساويت فيه
جميع الناس وشاركته ليس له الا وجه واحد فانت في ذلك معذور والسلم

خ: الشيرج

صفة لطباخ الذهب الصيني تاخذ اوقية قلقونيا وهو الزاتيج واوقية
مصطكى واوقية صمغ البطم واوقية زفت اعرابي ولباب عشرة جوزات وستة
اواق دهن البزر وثلث اواق برادة حديد هندي يطبخ في اناء نحاس
لا يكون فيه زنج رصاص حتى يثخن ويغلظ ثم صفه بخرقة صفيقة ثم لطخ
منه الحديد والنحاس وما احببت فانه يقبله ويكون عجيبا وليس يكاد
ينقطع من الانية وهو من سرائر علومهم فاعمل به تصر الى ما هو اجود منه
فانه احد قواعدهم الجياد في هذه الاعمال اذ قد اتينا على هذه الاوضاع
من هذه الاعمال فينبغي ايضا ان نذكر الغرى الصيني اذ قد ذكرنا الدهن
الصيني فانه من سرائرهم ايضا ويحتاج اليه في كثير الاعمال وصنعته ان تنقع الغرى
الاسود الصيني الصافي الجيد ويوخذ جبن عتيق فيقطع ارق ما تقدر عليه
ثم تزحه بالماء عن ما يكون فيه من ملوحته وضعه على صلاية ثم اجعل عليه حجارة
كبار واكثر منها حتى يكون عليه ثقيلة اثقل ما يمكنك ثم ضعه في احر ما يكون
من الشمس في مثل حزيران وتموز واب وما اشبه ذلك حتى ترى دهن الجبن
قد خرج منه كله او اكثره وسال فلا ترى فيه دسما يخرج منه بعد ذلك ثم اخرجه
واغسله من ملحه غسلا جيدا ثم ضعه في الشمس فان كان فيه دسما فاعده الى الشمس
والملح بعد الثقل والغسل حتى تستنقي كله ان شاء الله ثم خذه واسحقه حتى
يصير كالغبار فاذا بلغ ذلك فخذ منه جزوا ومن غرى السمك الابيض
الجيد جزوا فاذب الغرى بشيء من ماء فاذا ذاب فالق عليه الجبن والق عليه
ربع جزء مداد يهودي ياسمونيا فاذا اختلط فاطل به ما شئت واذا علته

علته

عليها فاذا رايته لونجا فقد ادرك وان كان في هيئة الدهن لم يجف
عليك فاجد العمل حتى يوفي العلامة ثم انزله وارفعه لحاجتك واستعمله
فيما شئت يكن عجيبا ويحتاج الى ذكر ما وقع الينا من الخضاب فانا اتي
على خضاب حسن من خضابات النساء احمر في لون الذهب سهل العمل
قليله من اثر التمهر في هذه الاعمال فهو من حسنات الابواب وقد جربناه
فحمدناه كما قيل فيه ومن سلك في جميع الاصباغ المسلك الذي نذكره في
هذا الخضاب كان كمثل ذلك في جميع ما في الاصباغ من الالوان ومن
الجياد فاعمل صنعة خضاب ذهبي ياخذ من القلقطار جزوين ومن برادة الحديد
جزوا ثم تصب عليهما من خل الخمر الجيد اجود ما تقدر عليه ويكون معه
بعد ان تخلطهما بما تخمرهما فانه قد ترتفع فوقه زبد كقشور السمك فخذ ذلك
الزبد فجففه في الظل ثم اسحقه بماء العسل المصعد بالقرعة والانبيق
وخمره كما يخمر الحنا حتى يختمر قليلا ثم اخضب به يد الجارية حتى يلزم
ساعة او اكثر بحسب الحاجة الى ذلك واغسل يديها بعد الاختضاب
بنقاعة الخوارزمي فانه يصير ذلك الخضاب من بعد الغسل كانه الذهب
صفاء وحسنا واشراقا وهذا جميع ما يحتاج اليه من هذه الابواب فاعملها
ترى ما تحب بقوة الله عز وجل تشكى الى بعض ملوك زماننا تشظي المقابع
عليه وقلة حسنها وعظيم عرها واباها مع ذلك لا يكون بحسبها يشتهي
ويطالبه نفسه بدوسا لخان انكره له في علمه لك يكون بالصوره التي
يحبها فاستخرجته له هذا الباب ومن غرائب الاعمال صنعة عمل

مقادع من حبال تاخذ حبلا قنب بقدر غلظ الاصبع فيقطع منه مقدار ذراع
وتلقيه في قدر فيها غرى سمك وتغليه حتى يتداخل فيه الغرى فاذا صار
كذلك وبلغ وشرب اخرجته فجعلته فيما بين يديك ثم فتلته ومددته
كمثل وتر القوس فاذا جف قطعته على قدر السوط الذي تريده ثم تاخذ من
العقب المشح فتعممه به طولا وعرضا ليكون سداته ولحمته وتمسحه مسحا
لطيفا بغرى بالبيناد ايما ياما وكلما عملت ذلك كان ازيد لحسنه واتم لامره
وتاخذ حاشية من كرابيس جيدة فتخيطها عليه ثم ادهنه باي الادهان
المقدمة شئت فان اردت ان تجعله اسود فامسحه بدخان النفط او اد
من بعد او باي لون احببت فاعمل به كذلك فانه يجيبك على ما تحب فانه
يكون كذلك ويبقى على صورة واحدة لا يتغير كالثياب القطن فانها
من اجود الثياب بقاء والسلام واذ قد اتينا على هذه الاشياء فلنأخذ
ايضا في هذه الاعمال مثل ما يشارك الصناعة النفيسة الكبرى ويكون
ما نورده من ذلك مما يعم نفعه ويكثر فائدته فان هذه الاحوال التي في مثل
هذه الحواشي اغاليط فيها سرائر وحكم لو عرفها الناس لشغلوا بها عن اكثر
معايشهم وما يتصرفون فيه وهذا القول في اعمال الحجارة من كل شيء بعيد
التقريب وكذلك هذا الباب في التفصيل يجاري الابواب الكبار عند الحاجة
اليه وفيه منفعة ايضا للذين الصنائع وفيه من السرائر الكبار في اعمال الاحجار
خاصة فاعمل به واخرج دفينه تصل به الى ما تحب ان شاء الله تعالى
باب ______ عمل الدرام

وكل

بلغت الى ما تريد بحول الله تعالى باب ______ عجيب
يوخذ مس بالجرم فيضرب صفائح رقاقا ثم يلقى في برمة ويصب عليه خل
الخمر الشديد الحموضة ويترك فيه حتى ينشف ذلك الخل اجمع ثم اذا هو
نشف غسلته بماء الكراث ثم اعدته الى ما عملته به اول مرة فانه سيتبخر فا
دلكه دلكا شديدا فانه تخرج ابيض ليس له صدا ولا وسخ وهذا الباب خاصة
من نفيس الابواب وشريفها فينبغي ان تحاربه وعليه وتستعمله في الابواب الكبار
فانه ان اتخذ سوا اذا خرج بلا ظلمة فقد بلغ النهاية في تنقيته والسلام
باب ______ صنعة الجلاء تاخذ مارقشيثا صافي وزرنيخ احمر
ما صفر منه كل واحد جزو ثم خذ اقليميا ذهبي ومرقشيثا وقشور الرمان
الحلو اجزاء سواء يدق جميعا ويطبخ بخل خمر طبخا لينا ثم تطرح قشور
الرمان صحيحا لا تدق حتى ينشف الخل كله ثم اشوه في قارورة ليلة ثم اخرجه
واحمل منه وزن دانق ونصف على مثقال من فضة فانه يخرج فضة بيضاء
في نهاية ما يكون من الحسن وهذا ايضا باب شريف من الاصول الكبار ان
احسنت ان تعمله وتدبر اصوله فانه من نفيسها والسلام باب حلال عجيب جيد
تاخذ من الزرنيخ الاحمر ما شئت منه ومثله ربعه نطرون ومثل ثلثه النورة
شب اصفر يسحق الجميع ناعما وينخل ثم تقع حتى يتباض ثم يسقى ماء صعد
من ماء القلي المطبوخ يوما الى الليل بكرة فوق النار ثلثة ايام [illegible]
بماء لينه ثم يصفى الماء عنه واغسله بماء طيب عذب حتى يذهب عنه ملوحته
ثم جففه وارفعه لوقت حاجتك ثم احمل منه وزن دانق على مثقال

سو وسن المتى احل منه درهم على درهمين من الفضة فانه يكون عجبا
وهذا الباب راس عن اصعدت المرقشيا والاقليميا وضبطتهما والزرنيخين
وقررت بهما وان عملت ذلك بالزرنيخين وكلست المرقشيا والاقليميا
وضبطتهما كان ايضا جيدا اعمل ايهما شئت فانك تقوى بذلك حالك وتعوز
بما تحب بها ان شاء الله تعالى وانا اعمل الناس الابواب الصغار والحلالات
لتقريب الاعمال والاستعانة بها في الامور بعدهم سفلة من الناس ظنوا
الا فايدة في الصنعة الا الحلالات وليس الامر كما ظنوا لعنهم الله واخزاهم
واخزا ايضا المخادعين للناس الغادين لهم وهم لا يحسنون ونحتاج ان
نقول على شي حسن نختم به هذه المقالة ان شاء الله عز وجل فنقول انه هنا
حلالا احسن مما تقدم يقال له حلال البرمكي وهو للفضل بن يحيى وعمله
ان يؤخذ من حجارة الكحل الاصفهاني جزو ومن الزرنيخ الاصفر الصفائحي
جزو ومن الاسرب نصف جزو ويسحق الجميع حتى يهرى بزيت ونطرون ثم استنزله
ولم يبق ط فانه ينزل مثل الفضة البيضاء فاعزله وهو مثل النحاس مثل
الملح ثم خذ منه وزن درهم فاطرحه على وزن ثلثة دراهم من نقي ثم ابرده
جيدا نعما ثم يسبك ويفرغ ويضرب على سندان بمطرقة فان رايته يابسا
ليس ينكسر فزده شيا من نحاس فانه يلين فان اردته الين مما هو فزده شيا
من النحاس ايضا فان اردته الين من الجميع فزده مقدار دانقين من كلس
الاسرب فانه يلينه مثل العلك ثم خذ من النحاس الذي عملت واحدا ومن
الفضة الجيدة واحدا فاذبهما جميعا فانه يخرج على ما تحب بعون الله تعالى

ومشـ

ومشبه وان اردت ذلك راسا فاصعد الكلام وترة الزرنيخ خاصة واضبطه
بالكحل فالكحل في هذا الموضع كالجسد الاعظم في موضعه فاما ان تدبرت ذلك
وملت الى ما تريده عملت كل شي من الكبار والصغار وتكون المعتمد
والاقبال على الكبار بالراى لان هذه الاعمال انما هي منوطة بالعلم فمن كان له علم
وصل به الى ما يريده ومن كان جاهلا بقي متبلدا في الاعمال التي تتم له
فلا يدري اي شي سبب احدهما وذلك هو غاية الجهل فاعمل على ذلك تصل
الى ما تحب واجعل تعبك بالعلم اولا قبل تعب العمل فانك ان تعبت بالعلم
اولا لم تتعب بالعمل ان لم تتعب بالعلم تعبت بالكل وكان ظفرك ببغيتك
صعبا او لا يكون والارزاق بعد ذلك بيد الله تعالى يعطيها لمن احب رزقنا الله
تعالى واياك ما نعمله سريعا ان شاء الله عز وجل ببعض هذه الابواب واذ
قد اتينا على اخر ذلك ولكن الان نقطع هذه المقالة ان شاء الله تمت
المقالة الخامسة والثلثون تتلوها

المقالة السادسة والثلثون منها

بسم الله الرحمن الرحيم وبه استعين

الحمد لله العلي الاعلى ملك الاخرة والاولى وصلى الله على نبيه محمد
المصطفى ومحمد واله اجمعين قد سبق لنا من هذه المقالات قبل هذه
المقالة كتب كثيرة ومقالات كثيرة في جماعة فنون ونحتاج ان نذكر في هذه
المقالة اشيا من طرايف العلوم وبالله تعالى نستعين وعليه نتوكل في جميع الامور
فنقول انا ذكرنا في المقالة المتقدمة على هذه المقالة اشيا من صنوف الحلالات ونحن
ذاكرون في هذه المقالة اشيا للتدوين غير ذلك الفن من الاعمال التي تقع

بها تتوبات واياك واستعمال الاعمال التي تكون عليك فانك اذا فعلت ذلك
غررت من نفسك وانت اعلم الان والسلام ونحن نقول الان اولا ما نذكره
من ذلك حلالا للواحد واحد ليس له محك شديد البياض كثيرة الماء
يكون اي شيء اردت منه حسن كامل وجه على ذلك ان يؤخذ من الجرم
الجيد مسقية جيدا ثم احمل عليه من الفضة مثله في كور فحم حتى يذوب جيدا
ثم صبه ما اردت ثم اذا برد فالمبخة ادح طبخات ثم اضرب دستاه وتطبخ
حتى يرتفع عملك وتضرب وتطبخ جيدا بالغا وهذا الماخذ تاخذ درهم
الحجر الطري الجيد ثلثة اجزاء ومن ملح العجين جزو ثم تصب عليه ماء ويدا
ثم يغلي بالنار ثم يحمى المتاع ويطرح فيه ابدا حتى يشف تفعل به كذلك
ثلث مرات ثم يطبخ فهذا هو عمل البرهينه هذا صحيح جدا اصلا ثم ادبر
ما دخلت عليه الارواح كان منه الجوانيات فان ادخلت عليه النفس الكبرى
قوي النحاس على الفضة بها وان ادخلت النفس الصغرى قويت الفضة على النحاس
ومتى اردت نقل الابيض الى الاحمر امكنك ومتى اردت نقل الاحمر منها الى الابيض
كان ايضا ممكنا ولكن ابعد بها ناس الاول بقليل الذي ليس من سبيل
العلي ان يكون البعد بينهما كثيرا لكن انما ذلك قليل لان الفضة
من الابيض والاحمر نحو العشرة ايام الى الشهر فاكثر الاعمال وخاصة ما كان
من التدابير ولكن عمل الاحمر ونقله الى البياض اتعب فما ناس من الاولين
كثيرا والسلام باب ___ تلبيس الاسرب الصلبة وهو من غرائب الاعمال
الكبار المتقدمة وما يجري في صغار الاعمال فاعرف فضله يؤخذ ثلثة

ثانيا مغنيسيا مثقال بورق احمر ومثقال بورق ابيض ومثقال نطرون
فاذا اردته للبياض فاسحقه بلبن ثلثة ايام في كل يوم سبع ساعات فان
هذا الماليين كلف بابس ويصلح ايضا كلما فسد ويبيض بياضا عجبا فاعمل به
ترى فيه ما تحب ان شاء الله تعالى باب ___ يؤخذ رصاصا قلعيا
جيدا مسقية بالقلقونيا ثم صب الانك في الماء بعد سبكه مرارا ثم اعده
ايضا فاذبه وضع عليه زفتا روميا ثم اسبكه وصبه ايضا في الماء ثم اعده
فاذبه واطرح عليه شمعا قدر ما تحب وتشيطه به ابدا حتى يحترق الشمع
ثم خذ من الانك ثلث اجزاء ومن الفضة الجيدة جزوا فاذب الفضة ثم اطرح
عليه الانك فانهما يختلطان ثم خذ منهما جميعا جزوا ومن الانك الذي ليس
فيه فضة جزوا فاخلطهما جميعا ثم اسبكه وصبه في قالب سنباذج والطبخة بالتنكار
وملح العجين يخرج كما تحب في الجودة ولو زيد فيه السبك بالتنكار ركا
جيدا وان عمل هذا الرصاص اصلا كان جيدا والسلام
باب ___ صنعة الرصاص القلعي صنعة صالحة
خذ من الرصاص القلعي ما شئت فاذبه والق عليه قلقنتيا وزفت رومي
وموم وشحم ماعز ونوشادر وقشور رمان يابس مدقوق منخول
اذب القلعي ثم الق عليه كل واحد من هذه الادوية على حدة والنوشادر
وقشور الرمان تجمعهما والموم والشحم تجمعهما تفعل ذلك به مرارا ثم تفرقه
في ماء بحيث في كل مرة تذيبه حتى ينقص منه الخمس فهي بقية حسنة
عجيبة فاعمل بها فان اردت حلالا حسنا فاذب درهما من الفضة

والق عليه درهما من الرصاص المنقى بالادويه فاذا ذاب فصب الرصاص
عليها وزدها وليكن في البوطقه وزن نصف درهم زيبق كيف شئت ان
احببت ان يكون حيا فافعل وان اردت ان يكون مصعدا فافعل
ثم افرغ منه حاجتك فانه من عجايب الاعمال والسلام عقد زيبق احمر
تاخذ قدحا مدورا من الزجاج فصب فيه من الزيبق ما شئت ثم خذ
قارورة شاميه فاجعل في اسفلها شيا من كبريت اصفر مسحوق ثم ضع القدح
على الكبريت واجعل حول القدح كبريتا حتى يبلغ شفته كما يدور
القدح ثم ضعه في التنور ليلة بنار لينة بعد ان يكون قد خبز فيه و
قد غطيت راس القدر محكما ثم اخرجه منعقدا قد صار حجرا صلبا
كانه الدم احسن شي في العالم فاستعمله في جميع الاعمال التي تحتاج فيها الى
الزيبق الاحمر وهذا الزيبق يقال له زنجفر الحكما ويقال له الصبغ الراكد(?)
ويقال له اول صبغ الجوانب(?) ويقال له الزنجفر المخالف ويقال له صابغ القوم(?)
عامل الاعمال امثال هذه الاحوال فاعمل به جميع ما احتجت فيه اليه واحد
من هذه الاشياء المذكوره وامثالها مما يدلك على ما قلنا لك منها ان شا الله
باب تحليل الطلق خذ الطلق فصيره في مسح رقيق ثم ادلكه بيدك
فوق جام قوارير(?) فانه يبتل(?) ويرشح(?) وذلك يقال له حل الطلق
فخذ ذلك الطلق المحلوب فاجعله على صلاية واطرح عليه شيا من كلس
قشور البيض مثل كلس القشر نوشادرا فاسحقه بهما حتى ينحل مثل الماء
الجاري ان شئت فاستقطره وان شئت فادفنه حتى يجود انحلاله

ثم استقطره فانه يخرج ماء الطلق على حقيقته فاعمل به ما تريد فانه
ناشف ضابط غاسل مبيض نافع لكثير من الاعمال ولا تغترن بان
فيه مزاج فلا امتزاج فيه ولكن فيه قوة غسل السم(?) وملاك انحلاله وجودته
انما يكون بجوده السحق له فاعمل به ترى الرشد ان شا الله عز وجل صنعه
الرصاص القلعي تاخذ من القلعي ما شئت فاذبه ثم اطرح عليه زرنيخا
اصفر وكبريت ابيض وحركه ساعة بعود ثم افرغه في الارض فاذا برد
فاذبه ثانية واطرح عليه نفطا روميا واشق ابيض وصبرا وزيتا
وحركه بعود ساعة ثم افرغه في نورة في كوز فيه ماء عذب ثم اخرجه فاذبه
ثم اطرح عليه شيا من القلي المسحوق ثم حركه ساعة وافرغه في نورة تفعل
به كذلك ثلث مرات ثم اسبكه وافرغه في النورة الجافة ثم اذبه
واطرح عليه من الزيت والزفت والموم والاشق تفعل به ذلك بقدر ما
تغمره ثم حركه بحديدة حتى يشرب زيته ثم تفرغه في كوز فيه ماء عذب
واتق على وجهك لا يصيبه وهج النار فانه نادره يشبه نار الفضة و
كذلك جميع احواله ثم ارفعه لحاجتك فهو من العجايب التي يجب ان تحفظ
وتعمل به فانك ترى فيه ما تحب ان شا الله [illegible] مثله تاخذ جزوا
من الزيبق ومثله رصاصا قلعيا فاذبهما [illegible] واسحقهما واحمل عليه جزوا
من مرقشيتا صفرا مسحوقة منخولة واسحقها جميعا ولتها بماء القلي
الصافي ثم اتخذ له من طين دهاوي(?) او سعد(?) فنجانة(?) لها غطا واجعل
الادويه فيها وشد الوصل وادفنه في الرماد السخن يوما ثم ادخله

اتون الزجاجين او الفاخراني يوماً وليلة ثم اخرجه ولته ايضا بماء
الثلج ورده في البوطقة او الحقة افعل به ثلث مرات فانه يخرج ابيض
مثل الثلج فجدد له الحقة في مرة ثم اسحقه بعد ذلك في آخر الامر
واعمله ببياض البيض واجعل من نصفه شيئا وسحوقا ومثل نصفه ملح
القلي ثم اسحقها جميعا والق منه اربعة اجزاء على عشرة اجزاء شبه او مس
طاليقون واذبها جميعا يخرج عجبا نهاية في كل ما اردت واذ قد اتينا
الى آخر هذه الرسالة فليكن الآن آخرها تمت الرسالة السادسة والثلثون
من الخواص ونتلوها **المقالة السابعة والثلثون منها**

بسم الله الرحمن الرحيم وبه استعين

الحمد لله رب العالمين وصلواته على رسوله المصطفى محمد وآله اجمعين
وقد بقي علينا شيء يسير من الآراء التي يحتاج الى تقديمها في هذه المقالة
المضافة الى المقالات السبعين فاقول وبالله ابتدئ بعون الله تعالى ان الخطأ
كله في المحنة لكل احد ووديه ان المحنة كخرج الحاسب لا بكلا تدري
يا هذا ما نقوله ولعلنا قد رمزنا عليك وكتمناك فانظر الحق واياك
يا هذا واستعمال شيء غير البرهان وايضا فانا انما قلنا لك عليك بالمحنة
من اجل انا قد اتينا في حواشي كتبنا باشياء هي التقليد لاحد اذ لا برهان
عليها لانا قلنا مثلا ان البورق اذا حل واستقطر وشمع به الزرنيخ ان
والكبريت اقامهما للنار وابطل عنها سواد الفضة التي كانت تعمل قبل ذلك
فهو تسويدها للفضة وامثال ذلك من هذه الاعمال التي هي في البرهان

وغير البرهان نحن حاله واحده فان هذا اذا انت علمته فانا انت فيه متقلد
لنا فاعمل به تصل منه الى ما تحت اعني بالطريق الى المحنة والتجربة فان ذلك
هنا يعلم البرهان فيما يطلب والا كنا وعدناك ان نذكر في هذه المقالات وهذه
الرسائل اشياء من الاعمال التي تقدم وصفها والقول فيها فانا نحتاج ان نفرد
في توافق ذلك بحول الله وقوته فاول ذلك باب صفته ان تأخذ المها فتدق
نعما وتطرح عليه اسريقون حتى يذوب نعما ثم افرغه في بوطقه واذبه
ثانية نعما وترده شيئا من الاسريقون حتى يذوب ناعما فاذا ذاب وجد
فدقه ناعما واغلبه بماء وملح ثم اذبه من الراس وصبه في اي آنية شئت
فانه يكون اصفر في نهاية الحسن اعلم به وقد يجوز ان يكون اصلا اذا انت
استخرجت الاسريقون منه وان امكنك ان تستخرج منه جسما ما وتجعله
سعرا بين الارواح اردت شيئا كان على اعمال الصنعويين التي ذكرناها عجبا
ان شاء الله باب اخر تأخذ خمسة ارطال شبها وتلقيا
شيئا ما فيها رطلا ونصفا ومن الفضة من احببت فاذب الفضة والق
عليه الشبه والرصاص واذبها يخرج حسنا فيه ببوسه يجوز ان يلين
بالنوشادر او ملح القلي فانه يصلح لاي شيء اردت فاعمل به ترشد
ان شاء الله باب اخر خذ الكبريت الذي بيضته باي
الفتح شئت ومن الزيبق المصعد من كل واحد جزوا مساويا للاخر
فاسحق الجميع واخلطها في قارورة وشد راسها وادفنها في زبل رطب وصب
عليها خل خمر معها ودعها في الزبل سبعة ايام ثم اخرجه وييبسه وقد

ويخذ شيها يخرج بالجرجر فاذبه والقه على كل عشرة منه مثقالا من الدواء
فانه يخرج احسن من كل شي حسن فاعمل به ترما تحب ان شاء الله تعالى
وقد وحق سيدي اوضحت من العلوم ما فيه كفاية وبلاغ فاعمل عليه فانك
تبلغ آخر العلوم بالصبر ان شاء الله باب تمام الزيبق من اطرف
الابواب واغربها وقد سبق الى كثير من الناس كلهم انه كذب وهو وحق
سيدي صلوات الله عليه حق فاعمل به وان امركعليه والموح عنك
الجهاله واصبر حتى يتم فانك ترى منه شيا غريبا يوخذ الزيبق فيجعل
في اناء من زجاج او حديد ويصب عليه ماء عذبا ثم يغلى حتى يذهب
نصف الماء بنار لينه ثم يبرد وتصفه لذلك الماء عنه ويجا ورد عليه
العمل كثيرا ابدا مرارا فانه ييبس ويجمد حجرا كانه احسن ما خلق الله
تعالى فاما افلاطون فانه يقول ان سقراطا كان يقول انه لا يرى غيره
ولم يرو لنا ذلك عن سقراط صاحبه لنا خذه عنه تلقينا في اوقات خلواته
واما فرفوريوس فيقول في ذلك ان ثاليس الاول القديم العهد يقول
ذلك تدبير الطبيعه وهو معنى قول القوم دبر الحجر بالحجر يعنون
ان الزيبق من الماء والماء يكون زيبقا والزيبق يكون ماء فهذا المعنى
عنده فيما قال به القوم من تلك الرموز فاعرفه واعمل عليه يتضح الطريق فيه
ان شاء الله باب محبب تاخذ من الاخوين ادبعة مثاقيل
ومثله زعفرانا وزرنيخا اصفر عشرين مثقالا وانك عشرين مثقالا
وانزروت اثني وعشرين مثقالا وانزروت احمر مثله من الانزروت

الاصفر

الاصفر وقشور الرمان الحامض عشرين مثقالا وقشور الرمان الحلو مثله
يدق كل واحد على حده ثم اجمعها وخذ منها ما شئت فرققه ارق
ما تقدر عليه واحمه واغمسه في خل الخمر والملح واحمه وذر عليه شيا
من الادويه ثم انفض عنه الدواء واقسم عليه الادويه ثلثة اقسام واصعد
سبعه ارطال خل خمر واقسمه ثلثه اقسام ثم اطبخ الشبه بجزو خل
وجزو من الدواء تفعل به كذلك كل مرة حتى تشرب خله من كله فانه
يخرج شمسا مرتفعا في نهاية ما يكون من الحسن والصفاء والجودة وهذا
من الابواب الكبار العظام الشريفه فاعمل به ترما تحب ويكون قد عرفت
بحله وعلمه فهو الاول في جميع العلوم ان فطنت لذلك فانت على خير ما كنت
تقرا العلوم وتدرسها لانها تخرجك عن طبقة الرعاع والسلام
باب تدبير الزرنيخ والكبريت لهذا الباب يوخذ الزرنيخ
الاحمر والاصفر والكبريت الاصفر بالسويه ويدق ناعما ويجعل في قاروره
ويجعل القاروره في كور فيه نار وتتركها حتى تحمى وتذوب من غير ان تنفخ
عليه وتتركه مقدار ساعتين زمانتين فانه ينحل ويمتزج بعضها ببعض
ويصلح للعمل فاذا ذاب كما قلنا فارفعه لوقت حاجتك باب تدبير الانك
وهو يصعد الانك وكذلك هو على الحقيقه خذ الانك فاحرقه باي شي
شئت واجودها اما بالكبريت او الزاج فاذا احترق فخذ رماده ولته بزيت
واسبكه على سبيك الاء ستنزل الملك مرارا فانه ينزل نقيا فاحرقه
اورادا فذبه على مقلي واغله حتى يكلس ابيضا عجبا حسنا ظريفا

باب احمر تاخذ عشرة دراهم سوا نقيا وعشرين درهما
من الاثمد المنقى اذيبهما فاذا كادا ان يبردا بعد سبكهما فالمح عليهما
وزن ثلثين درهما زيبقا حيا واسحقه يوما من غدوة الى العشي حتى يصير كا
الكحل ثم خذ خل خمر فاجعل في كل رطل منه ثلث اواق نوشادر ومثله
شبا ومثله ملحا ثم خضخضه في الشمس حتى ينحل ثم شوه ثلثة ايام
واجعله في قارورة مطينة او في كوز في رماد نار لين عشرة ايام فانه يخرج
ابيض ثم المح منه درهما على عشرة دراهم نحاس منقى وان شئت طرحت
عليه درهم من الفضة فانه اثبت له واشد لبياضه واعمل بهذا فانك
تخرج منه استاذ ان شاء الله تعالى

باب ابيض

تاخذ من اللوز المر ما شئت فتدقه وتخرج دهنه ثم خذ من زيبق
النورة ما شئت فدقه ولته بدهن اللوز المر ثانية ثم اعده في القارورة
والتنور تفعل ذلك به اربع مرات وخمس مرات فان تجوت من انكسار
القارورة فابدلها بقارورة اخرى واستوثق منها ثم انصبها على مستوقد
فانك ترى كيف تجتمع فيها امثال الفضة البيضاء في المرة الخامسة فاذا
رايت ذلك فاكسر القارورة وخذ ما اجتمع فيها من الابيض فارفعه
ثم خذ من هذا الاكسير درهما فالقه على خمسة عشر درهما من نحاس احمر
منقى جيدا بعد ان تسبكه فانه يخرج ابيض مثل الفضة ثم احمله
على العشرة منه ستة فضة بيضاء نقية فانه ياتيك عجبا فاعمل منه ما
شئت من الحلي وغيرها واذ قد اتينا على ما يجب ان يكون في هذه

الادوية في عدده او لا عشرة دوا ثم ان تبلغ اياتها الف يوم لان كذلك يجمعها
من خمسة وزيادة خمسة خمسة الى ان تتناهى الى عشرين بزيادة خمسة امثاله في الادوية
مضعفة وقد كان خمسة في عشرين مائة وخمسة امثاله يكون خمسمائة ومضعف
خمسمائة فيكون مبلغ العبرة الف على ما مثلنا فنصفها خمسمائة ومن يبلغ
ايام حل هذه الاشياء التي ذكرناها فيكون نسبة خمسمائة الى الالف خمسمائة والى
الحل خمسمائة والى كل واحد منها خمسمائة اذا اخرجت الايام خرجت
العبرة صحيحة فاما ما كان به يقول سقراط العظيم فهو غير هذا كله وهو
اخراج الواحد من العشرين من النسبة حتى يصح ويصير الى ما يقول وليس
قولنا واحد وعشرين يوجب ان يكون قسمة الالف على احد وعشرين لكن انما
نقول ان الالف يجب ان يقسم على العشرين فيكون الحصة خمسين خمسين يوما
من الايام التي ينحل فيها هذه الاجساد فاعلم ذلك والخلف فيما بين هاتين
العبرتين اكبر مما يتوهم كثير جدا قد ظهر في جملة العمل الذي قد اوضحناه
وفيه بلاغ وكفاية فاعلم ذلك وكلا الوجهين حق فاعلم ذلك وتبينه واعمل
به ان شاء الله واذ قد اتينا على ما ضمناه اولا فليكن الان منتهانا
تمت المقالة الثالثة والستون من الخواص ويتلوها

المقالة الرابعة والستون منها

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وآله اجمعين معرفتنا
الاشياء تماثل اشكالها وتخالف اضدادها من الخواص في هذه الصناعة

ان النحاس او اي الاجسام اردت ان تقلبه الى جسم آخر اما من جنسه
او من جنس غيره ان تنظر فان كان المقلوب من طبع المنقلب اليه ناسبت
بينهما وهو قريب جدا وان كان بخلاف ذلك فاعلم مقدار بعد ما بينهما
من التقابل او من جميع الاجزاء هو ام من جهة او كيف كان ثم اسبر
المقلوب والمنقلب اليه ايهما اغلب طبائع فان كان المقلوب هو يسير
فينبغي ان يقابله بذلك مقابلة الاصابة به حتى يتم لك ما يحتاج
اليه وان كان المنقلب اليه اكثر فهو سريع الانقلاب الى ما تريد
وسريع الاجتذاب لذلك الداخل في جنسه فهذا مجوزات الاشياء
تماثل اشكالها وتخالف اضدادها ومتى كان متساويين كان
البعد مع القرب وسطا في التدبير والامر يختص بذلك على وجه ذلك
ومما الحاجة اليه في هذه المقالة حتى يتصوره فاذا اردت اقلاب شي
الى شي آخر من غيره فليس يخلو ان يكون على نسبة ما فيه اما بعيدة
او قريبة او متوسطة فان كان بعيد فانا نمثل ابعد الاشيا
ما بين العدد واقربها واحد واوسطها خمسون وكذلك فان البعد الى
الطرفين منها واحد اعني الاقرب والابعد فينبغي ان ينظر كيف وجه
النسبة بين الاكثر والاقل هل معه مداخلة اذا دخل عليه فان يدخل ما هو
شكل او ضد يكون في زيادة الجزو القليل زيادة كما قد مثلنا من المقالة
السبعين من هذه الكتب فاعلم ذلك فاذا دايته ولابد ان تتزايد بما
يدخل عليه من العناصر الاخر فقد بلغت فاما ان يكون ابتقال آ

الرب ود ح الرد فان هذا ممتنعا ابدا لكن انا نقصد ان نبطل المحمول
الذي عليه آ فنجعل عليه ت ونفني آ وكذلك بالعكس فاما احل هذه
الاشياء وانتقالها من الحال الى الاخرى فلا يكون ذلك ابدا لكن انما يكون كذلك على ما
قلنا في اب جد والحامل فانه بغير شكله اذا كان الحامل عليه من المحمول
آ فاردت ان تجذب فينبغي ان يكون لب مدد من ب اعني من ذلك
الجنس ليزداد به وتبلغ الى الحال التي تحتاج اليها فان آ بغير شك اما ان ترفع
عن الحامل البتة ويحل مكانها ب وهو احسن الاقاويل وابعد اغوارا واما
ان يبطن آ ويعلو ب فيكون كالدائرة التي كان محيطها او مركزها ب
فانتقلت وتقابلت بالعكس فصار محيطها ت ومركزها آ هذا هو الوجه
دون الاول فاعلم ذلك فان من الخاصية العجيبة انها اذا كان لب مدد ما
موضع الذي وبطلت آ البتة الى احد الوضعين فاعلم ذلك وبينته فاما لو كان
كذلك والا كلاهما يختلف لا يمكن ومن العلوم الاوائل ايضا وذلك ان آ
اذا كانت في نهاية المقابلة لب ود ح لد فان كل واحد منهما نا في الاخرى
جميع الوجوه الا من جهة انه موجود وشي ملفوظ به وامثال ذلك ومن المحال ان
يحل ضدان في موضع واحد وامثال ذلك فاما اذا كان في بعض الادوية
ولو جزء صغير من اجزاء الاخر لكان بعضها قد ناسبت بعضا فالمماثلة بينهما
انما تقع من جهة واحدة بذلك الجزو الصغير الذي قد تشاكلا به وانما تعسر
امتزاجهما واختلاطهما ان كانا من اجناس مختلفة على وجهين اما ان يكون
متناسبة في الكيفية والكمية واما ان يكون مختلفة في الكيفية والكمية واما

ان يكون مختلفة في الكيفية متفقة في الكمية واما ان تكون متفقة في الكيفية
متفقة في الكمية فان عسر امتزاجها في تقاربها في الاجناس وتباعدها مع
ائتلافهما في الكيفية والكمية انما كان لاختلاف اوزانها ومواقع مراتبها فاعلم ذلك
وكذلك ان سهولة تزاوجها وائتلافهما عند المخالفة غيرات هذين القسمين انما
يكونان في العدد لا انما يكونان كثيرين بحسبما عليه الاكثر ولو قلت انه
يكاد لا ينفع لقد كما نحققا فانا نمثل الآن في هذه الاربعة الاقسام مثالا
يحتذى به على جميع الارواح والاجسام والاجساد ليكون الكلام تاما على معنى المقدمة
الاولى في هذه الاشياء فمثال اشكالها وتخالف اضدادها يقول ان النحاس
والحديد متماثلان وكل واحد منهما يحب صاحبه محبة عظيمة ويظهر منهما
عجائب الاعمال لكن بينهما فاصلة كبيرة وهي من اجل الخلاف الواقع بينهما وفيهما
وان كان بعضها قد يؤثر في بعض تأثيرا حسنا لكان ذلك اعني المنافر
مع ائتلاف الطبايع لبعد ما بين الكميتين ولموضع المراتب لا غير لان حرارة
النحاس اكثر من حرارة الحديد كثيرا فاعلم ذلك وهكذا النحاس والفضة فانهما
متقابلان من جهة الفاعل متماثلان من جهة المنفعل والبعد ما بينهما كثير
جدا وان لم يكونا في نهاية البعد فانهما في الثلثين لان كذلك مقدار نسبة الفاعل
من المنفعل في جميع الموجودات ولو كانت المنفعلات اكثر من الفاعلات
فيه لما كانت الاشياء منسوبة الى انها مكونة على اصل الفاعل كما نقول الحار والبارد
وامثال ذلك فاعله وكما نقول الرطب واليابس فان كل واحد من هذه يجب
ان لا يتبع في شيء منه فيه لكن نصحح ونعول ونحكم القول في جميعه والميزان

على اوضاعه وكالفضة والحديد فان القرب بين الفضة والنحاس حار يابس
وان الفضة باردة يابسة وان الحديد بارد يابس فان البعد انما كان بين
الحديد والفضة قريبا جدا الا ان العلة ليست في الكيفية بينهما لكن انما كان
بالكمية فاعلم ذلك وابن امرك بحسبه تصل الى ما تريد ان شاء الله وفي جملة
هذا الكلام كفاية تدل على جميع اوضاع هذه المقالات فانك تعلم انا قد عملنا كتبا
في هذه المقالة من امر الحيوان والنبات والحجر ما فيه كفاية وانا اتينا في الحجر
بالعظائم وفي النبات ايضا كذلك وانما قصرنا في الحيوان وتعلم انا قد عملنا
في النبات اذا اردت الطلع في وقت او ان الرطب او الرطب في اوان الطلع كيف
يعمل انه قريب جدا بغير كلفة ولا مشقة صعبة واذا اردت مما احببت
من الفواكه من غير اوان وقت ازمانها كيف ينبع شجرة ويترطب عوده ويخضر
ويكون منه ثمرة وورق في مدة يسيرة وكيف تصير اي شجرة اردت منه سما او
ريحانا او ردت سما يكون نضا ان الحق اردت وعلمنا كيف يمكنك ان تسلم انت
ومن تريد منه وتهلك به من تريد وهذا يصلح لبلاد العدو وان تجعل
ذلك في عساكرهم حتى يذهبوا وامثال ذلك مما لا يغني ذلك فاعلم واعمل ان
اردت ان تظهر العجائب في العالم وقد تعلم انا ذكرنا في باب الحيوان كيف تهلك
من اردت ببلده بجنايته من اي بلية كانت وهلاكه ببعض اعضائه وطرائف خواص
وامثال ذلك وما ذكرناه في الحجر من حله سريعا وعمل مثله عجلا وعقده سريعا وحينا
وامثال ذلك من هذه الطرائف وانا اوردنا ذلك في المقالات التي ليست متصافة
الى شيء من كتبنا بل ما كان قائما بنفسه ومن اتى ببعض هذه الاشياء فلم يبق

عليك بقية في شي من العلوم فلنكن الآن آخر هذه المقالة انشاء الله تع
تمت المقالة الرابعة والستون من الخواص وسلوما

المقالة الخامسة والستون منها
بسم الرحمن الرحيم

الاشياء متقابلات على اربعة وجوه وكما علمناك في غير شي وقاعدة من قواعد
هذه الكتب وغيرها وهي اما على طريق الاضافة او على سبيل القنية والعدم
واما على مثال التضاد واما ان يكون في النفي والاثبات لا غير فان اردت
او قصدت روحين او جسمين او جسدين او روح وجسم او روح وجسد
او جسم وجسد او روح وجسم وجسد فاطلب اولا المذهب الاول وهو
الاضافة اما ان تجعل جزوا لكل جزو من اجزاء كثيرة او على سبيل الضعف
للنصف لا غير او على سبيل الكتابة من الكاتب والاب للابن والمولى للعبد
مثل المسالة والشقة والاقلاب ما يكون موصوفا بتلك الصفة التي قد
ادخلتها عليه آخر الابد كمثل الشبه والاسفاذروية فانهما وان كانا نحاسا
ورصاصا فليسا كذلك لكن يضاف اليهما الصفة اللاحقة بهما فهذا ما لا بد
لك منه فاذا فعلت ذلك فقد قابلت بعض الاشياء ببعض على سبيل المضاف
وكذلك فيه شيئا حار يابس وآخر بارد رطب حتى تجعل اما من الحار
اليابس اثنين ومن البارد الرطب واحدا او بالعكس كان هذا متقابلا من جهتين
اما احدهما فان الحار اليابس مقابل البارد الرطب على سبيل التضاد واما
الآخر في الكمية فعلى طريق المضاف وهو الضعف والنصف فاما ما يقال فيه من

الكتبه والكاتب فان تمزج جسمين او روحين او جسدين اما بهما كان من الوجه
الآخر فانه لا بد ان يظهر لهما لون ما وقوة ما لم يكن لهما فان ذلك الذي يظهر
خاصة لذلك المزدوج واذا كان كذلك فانه خاصتي وطبيعي نحو غيره ايل
فقد علمت ان لموضع جمعك وتدبيرك في ذلك التدبير ما حدث عن الاشياء
التي جمعتها والتدبير الذي دبرت ما كان لها به صفة مثال الصفة كما
للكتبة في الكاتب حتى وجدت تلك الصفة وجدت في ذلك المزاج وتلك الاركان
وحتى وجدت تلك الاركان في المزاج وجدت تلك الصفة فقد حصلت امر
المقابلة من جهة المضاف في العيان والتضاد فاما كيف يقال فيه من جهة
القنية والعدم فمثال ان تقول اذا مازج الرصاص النحاس حدث بينهما في ذلك
الجسم الكائن منهما صوت يجيء بلى يكون ذلك الصوت الا لهما جميعا اذا ازدوجا
فهي قنية لذلك المزدوج المجتمع مثال لما للغلام وغلام فلان ومثال العدم
اما في هذا الجسم فانه يبطل عنه لون النحاس ولون الرصاص فاعدمنا الصفتين
بالطبع والقنية الذي كان له من اللون الكائن من بين هذين اللونين فاعلم ذلك
وما كان من حدوث ذلك الصوت فافهم هذه الاصول وان اتركب بحسبها تصل
الى ما تريد ان شاء الله وحق سيدي صلوات الله عليه ما بد لك في علم الميزان
والتدابير الحقيقية وعلم التراكيب وعمل ما كان من هذه الاشياء الكبار من جمع
هذه الاوضاع وحق سيدي ما رمزت عليك في كتبي حرفا واحدا فانها كلها
مشروحة اما هذه المقالات من الخواص فبعضها وحق سيدي يغنيك بعضها عما كان
منها في هذا الفن وكذلك جمع كتبي اذا عملتها هذا العمل اعني من ان تجمع

ونوحد اغراضها وينظم على ما يجب ان يكون من نظامها فاعلم ذلك وتبينه
تصب الطريق ان شاء الله واذ قد اتينا على الوجوه الثلثة من حدود المقابلات
نعد نحو منها وجه اذ كانت اربعة من الاصل وهي التي قلنا انها تقابل من جهة
النفي والاثبات وذلك ان حروف النفي والاثبات انما يكون في اللفظ فقط
دون ان يكون شيا طبيعيا وهذا موضع صعب وذلك ان حروف النفي لا
وليس وايضا فقد وجب بهذا القول ان يكون النفي طبيعيا من قبل ادخال
في الحق النفي في الموضع الذي يجب ان يكون منتفيا فقد صارت طبيعية وذلك
ان النفي صفة للشي اما على ظهر وبدا من نفس الطبيعة او لان ذلك حملا صاد
كالشي الطبيعي وقد ينقسم ايضا قسمين اما مفارقا وملازم ومثال ذلك انا نقول
ان العظام اذا سبكت بها الفضة احترق في اول مرة فاذا اديم عليه السبك
لم يحترق فقد اثبتناه ونفيناه وذلك ان القول في ذلك على سياقة
البرهان والقول في السلب والايجاب ان نقال فيه ان العظام اذا سبكت
مع الفضة احترقت العظام فهذا هو الايجاب والسلب يكون بان تدخل
عليها لفظ لا او ليس وقد تم السلب فنقول فاذا اديم عليه التعظيم للفضة
بالعظام لا تحترق كما قد كانت تحترق اولا فقد نفيت عنه الذي اوجبته
اولا وقد يجوز ان يكون الامر لا على ذلك فاعلم ذلك وتصور الامر فيه فانك
تقول الفضة انطوعت الزجاج والشعر مرارا كثيرة بعد افراغها في البوتقة
التي لم تطفا مرارا كثيرة ثم افرغت في دهن البيض صارت الفضة في قوام
الذهب فهذا هو النفي والاثبات وكذلك مما علمناك في غير كتاب وموضع

ان

ان وجوه التقابل يكون على اربعة اوجه ثلثة منها في المعنى وواحد في اللفظ
فقد اوردنا كل ذلك عيانا ولما كانت في كتبنا قبول شتى مختلفة ما
وجب ان نضيف الى كل موضع ما يحتاج اليه فهذا الموضع موصد من
الخواص فلذلك افردناه من تلك المواضع واوردناه ههنا ثم انك اذا تاملت
امر هذه الكتب حسنا وجمعتها انتظمت لك الفاظها واحدة واحدة
كل شي من جنسه وامثاله مما شاكله ليعلم ما في كل كتاب لكل كتاب
وما ينعطف من بعضها على بعض وينجر بعضها من بعض فان اصحاب
النحو قد عملوا شيا ذلك في كتب علم اللغة خاصة ومما هو مضاف اليها و
كيف يجب ان تنظم الحروف ومن منها ينفصل ويتصل وينعطف ولا
ينعطف فكيف المحققون لان اهل النحو واللغة يعلمون ان هذا العلم
ليس امر ضروري فاعلم وتبين امورك تصل بها الى ما تريد قالوا في المنعطف
سط وكم فان ليس في هذه حروف ينفصل بل كل منها قد ينعطف على
صاحبه ولا يفارقه وتحتاج ان تميزه تمييزا صحيحا وثيقا لان الحرفين
قد علمت متى كانت اوله اتصلت بما بعدها ومتى كانت اخره كان الذي
تقدمها مما يتصل فهي في ذاتها متصلة فاعلم ذلك ومثال اخر فيما لا ينعطف
كم ومك فان هذا مما اذا تقدمه حرف الاتصال اتصل واذا تاخر حرف
الانفصال انفصل فكل واحد منهما متقابل لان الاول يقابل الاخر بغير شك
والمنفصل يقابل المتصل من جميع الاشيا اعني بذلك ذات الاول من الامور ذات
المتصل والمنفصل فاعلم ذلك وابن امرك بحسبه فاما ما ينفصل البتة فقول كـ

زرنيخات هذه ليس انما يقابل من جانب واحد بل انما يقابل من الوجهين جميعًا
وفي هذه الأشياء كفاية وبلاغ لذوي الالباب لان النحويين الذين هم عندي اوضح
اصحاب الصنائع والعلوم قد رامو هذه المنزلة فالملك بالشي الطبيعي الحق الذي
يحتاج الى التفتيش الصحيح والسنن البليغ مثلما قد تقدمنا الكلام عليه من هذه
العلوم فاعرف جميع هذه الاوضاع والاصول وابن امرك بحسبه وانظر في جميع العلوم
التي قد ذكرناها وخذ بالكل واحد واجمعه الى موضع واحد ثم انظمه اولا
نظامًا واحدًا فاذا انتظم فانظمه نظام الثاني الذي هو الغاية والنظام الصحيح
والسنن المحتاج اليه ثم اجمع كل شي الى ما يليق به فانه يتضح لك وحق سيدي
كالسراج النير ويكون كالذي يحدوا في الطريق الواضح بغير توقف ولا موقف
ولا مرشد ان شا الله تعالى وفي استيعاب هذه الأشيا لك بلاغ وكفاية
في جميع الأوضاع والعلم واذ قد اتينا في كل فن منها ما يحتاج اليه فلنكن الآن
ننتهي آخرها هو آخر الكتاب والسلم تمت المقالة الخامسة والستون من الخواص ويتلوها

المقالة السادسة والستون منها

بسم الله الرحمن الرحيم

الارواح يجب ان نبحث عنها وكذلك الأجسام والأجساد وننظر كم مقدار ما في
كل واحد منها الى الآخر اما في الزيادة او النقصان فان المختبر لذلك يعلم
ان الارواح عند كثير من الفلاسفة والصنعويين خمسة وهي الكبريت و
الزيبق والزرنيخ والنوشادر والكافور فهذه اجناس الارواح وكذلك يعتقدون
في الاجساد انها سبعة انها الاسرب والقلعي والذهب والفضة والنحاس

والحديد

والحديد الذكر والخار وهي الأجناس ايضا وان الاجسام ما يخالف هذه الأشيا
اعني ما عدا الارواح والاجساد وهي كثيرة ما يعرف لغاصتي او لا بين هذه ان
الأرواح عن النار ما طار بجسمه كله والاجسام ما دخل في النار علم يذب ولم ينطرق
واذا طرق تفتت والاجساد ما ذاب في النار وانطرق وكان له نصيص
وصوت ولم يكن اخرس كالارواح والاجسام والذي هو الحق في الارواح وعددها
هو غير هذا الحد وذلك انها وان كانت خمسة كما قالوا فانها اجناس وليس يصح
الحكم في النوع اذا كان جاريا في الجنس على الاطلاق ولكن قد يصح فيما شارك
النوع فيه الجنس فقط فانا نعلم ان الحيوان وان كان متحركا حساسا فقد يجمع
الانسان والحمار والكلب والثور وكل واحد من هذه الانواع ليس حكمه حكم النوع الآخر
وان كان جميعها في الجنس في ذلك الجمع لكن قد دخل على هذه الانواع الفصول الفارقة
لها عن اضدادها واشكالها حتى تحلى كل شي منها الى ذاته وشخصه فان الارواح
وان كانت خمسا فانها تتفرع فروعا كثيرة وكذلك الاجساد والاجسام من قبل
الكيفيات من قبل نسبته باديته مثال ذلك انا نقول في الكيفية الزرنيخ الاحمر
والاصفر وكلاهما زرنيخ لكن ليست كيفيتهما واحدة ولا نقول الهندي منه ولا
الفارسي امثال ذلك فلا فايدة فيه واذا وجب ان يكون اسم الارواح على هذه
السياقة فقد وجب ان تكون الأرواح تسعة وهو زرنيخان واربعة كباريت
وزيبقان ونوشادر وكافور واحد اما الزرنيخان فالاصفر والاحمر واما الكباريت فالاحمر
والاصفر والاسود والابيض فاما الشك ان وقع لك في الاخضر فانا قد نسبناه
الى هذه الاسم بما يوجد فيه من مزاج الاصفر بالاسود لانه معدني وما لم يكن

معدنيا فلا اصل له واما الزيبقات فالمعدني والمستنبط من جميع الاشيا
ولان ليس شكلهما واحدا وجب ان يفرق بينهما فاعلم ذلك وانظر فيه واما الكافور
واحد لا غير واما النوشادر فانا لم ننسبه الى تلك لانه غير مانح لما زعمت
طايفة الحكماء المجودين في العلم انه وان كان روحا فهو ملح يطبخ الارض بارد
يابس وانحرارته انما ينعكس من البرودة مع افراطها اذا تصاعد الى اعالي
الارض استحال وهذا وجه سيدي اتم قول في هذا المعنى واحسنه لكن المتعلم
لا يعلم ما ذلك وقد اوضحناه كما قد استعملته صارت الارواح من قبل
ما هي طايرة فقط لا من جهة انها سمانية وغيرها فانية من حدودها احدى
عشر وجها ولما كان لكل شي نسبة في ذاته وحد يرجع اليه فان لكل واحد
من الارواح مبلغا ما وكذلك قد نعتقد في الاجساد والاجسام هذا قولنا
في المفردات وكذلك قد نعتقد المركبات اما بزيادة اما بنقصان وكلا
نعتقد
ستراه مبينا في موضعه ان شاء الله فنقول ان اوضاع الحساب احسن
موضوع واليه يرجع ساير المثالات في الاصول فليعمل على هذه الارواح فانه
يكون كالمقدار الذي بينهما في قواهما فاعلم ذلك وتبينه واين امر كيف به
ان شاء الله فاقول ان مثال الكبريت الاصفر مثال مائتين من العدد
ومثال الاحمر مثال عشرين ومايتين من العدد ومثال الاسود ومثال مائتين
وعشرين من العدد ومثال الابيض مثال سبعين ومائة من العدد ومثال
الزرنيخ الاصفر مثال سبعين من العدد ومثال الاحمر مثال خمسين
من العدد ومثال الزيبق المستنبط مثال ستين من العدد في قول

سقراط

سقراط وفي قولنا نحن مثال خمسة وسبعين من العدد ومثال الزيبق
المستنبط مثال خمسة عشرين العدد في قول سقراط وشيعته وفي قولنا
نحن عشرين من العدد ومثال الكافور مثال تسعين من العدد في جميع
الاقوال وحق خالقي لو تعبت في هذه الاوزان الفين سنة وعرفت ملك الارض
كلما ان بعض حقها وان هذه الرسالة لتوصل الى اكثر علم الميزان ومن ذلك
ان يعرف مقادير الاجساد فانه تتم كلما يحتاج اليه وقد صح سيدي
وصحته في هذه المقالة ومن ذلك بان تعلم مقدار الاكسير ومن ذلك
بان تعلم ترتيب الكتب وكيف يجب ان تقرا كل واحد منها ومن ذلك بان
تعلم نظم حواشي الكتب وما فيها بعضه مع بعض فاما كيف الرجة في اوزان
الاجساد فانه ايضا فصل يحتاج اليه لانه ربما دخل الشي منه في بعض
الاعمال المحتاج اليها اما في اصول الاعمال واما في بعض انواعها فاعلم ذلك
وان احتجنا اليه فان اولى الامور ولان تعلم ان ميزان كل واحد من هذه
فانا جعلناه بالعدد تقريبا وهو صحيح لما فيه من قوته ومقدارها فان الحار اذا
كانت له قوة ما في كمقدار شي واحد من عشرين مثل تلك القوة تساوي التي
للذهب فعلى مثل هذه الاوضاع عملنا ذلك وعولنا على الحساب لا غير فاعلم ذلك
فانا نقول ان الاجساد ينقسم من جهة الطبع الذي هو الضروري الى قسمين اما
ان يكون منها ما يترك جسدا ما كنحاس او حديد او رصاص او ما شاكل ذلك
ومنه ما لا تترك منه شي فكل واحد من هذين القسمين ينقسم قسمين منه ما يكون
له صبر على النار ومنه ما لا صبر له على النار وجميع اوزان الاجساد فلابد انها

ارض وتراب سبعة وعشرين للغير فاما الذي ينزل منه شيء من الاجسام
فان له هذه السبع والعشرين لقوة زائدة عليها يقال انها له من القوة التي
يقال على الجسم النازل منها كالذي ينزل منه النحاس يكون مقدار قوته يكون
بنسبة اربعة وثلثين من العدد لان قوة النحاس سبعة والحجر من قبل
انه حجر وجسد وارض وتراب وماشا كل ذلك سبع وعشرين وسبع وعشرين
اذا انضافت الى سبعة كان الجميع اربعا وثلثين فاعلم ذلك متبينه واما
الذي ينزل منه الحديد فان قوله يكون تسعا وعشرين من العدد ولان
قوة الحديد اثنان وقوة الحجر على ما علمناك سبعا وعشرين فذلك تسعة و
عشرين فاعلم ذلك وابن امرك بحسبه فاما الذي نزل منه اما ان يكون
قلعيا فيكون اثنين وثلثين او يكون اسربا فيكون قوة احد وثلثين
فاعلم ذلك وابن امرك بحسبه تصل اليها تريد وكذلك ما ينزل منه
الذهب والفضه وجميع الاجساد فالحجر وحده فاساس مبني على سبعة
وعشرين فقط فاما الفصل بينهما فلهذه الزيادة التي تدعو هناك منها
من زيادة القوى والسلم فاما سقراط الفاضل خاصة فالمروي عنه على ما
حكاه افلاطن وحده ولم اجد لغيرا فلاطن مع شرف هذا القول انهم
يقولون هذا عنه ما هو دون هذا كثيرا فانه يزعم انه كان يقول كثيرا
دائما ان الارواح والاجسام والاجساد امهات العلوم الا انه يقول
ان الارواح بسائط فقط والاجسام مركبة يجري مجرى البسيط لانها
غير منفصلة ولا مفارقة ارواحها فاما الاجساد فمركبة كلها وذلك انه

كان يرى ان جميع الاجسام لا يخرج منها شيء فاعلم ذلك وتبينه وابن امرك
على جميع الكتب في كل فن تريد عمله من علم اي الناس كان هكذا وسيدي
ان تركت فقد ايت ان اودي الامانة كما قال لي كذي يا الجد قد اديت
اليك الامانة يا جابر وهو نعتك ان كتمتها وما كتمتها والكلم تمت
المقالة السادسة والستون من الخواص ويتلوها **المقالة السابعة والستون منها**

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين والصلوة على سيدنا
محمد المصطفى وآله اجمعين وبعد ان تعلم ان من الخواص العظيمة في الميزان
اللفظي لوضعي في الضرورة ان من الادوية ما ينفصل ومنها غير منفصل فاما
المنفصل فالذي ان اطرح اما من آخره او اوله او وسطه اشيا من حروفه
وربما كان فيما انفصل من كل واحد منهما دواء مفردا فان قولنا فاد نحبي
وجوز ما ثل اذا انفصلت من اواخرها كان ما يبقى من اواخرها كلاما تاما
تاما باسم شيء من العقاقير والطبايع وان الخطاء قد يجوز ان يقع على ناسخ كتبنا
والبلا ايضا فاذا اردت علم ذلك فانا سنقول فيه بعد استتمام الفصل
الثاني واما غير المنفصل فهو ما لا يكون منه شيء اذا انفصل كقولنا جوز ولوز
واما اشبه ذلك والمنفصل في الكلام من الادوية اكثر من غير المنفصل وجميع
الناس يجرون ذلك بخلاف ما قلناه وذلك انهم لا يجدون في اسارون انفصالا
ولا في اشالا وكله منفصل وهو الذي اعتقدناه من قاعدة علم الموازين وهو
كثير وهو اذا علم يحصل منه علم الميزان اللفظي وهو وحق سيدي وان كان شعبا
احسن علوم الموازين في الحروف لانه يسوق العلم الطبيعي بالاشيا وهو حسن جدا

فاعلم ذلك وتبين موقعه ومحله فان اسارون وسرخس ومرماحوز وابجزه
فان اسارون يتحصل منه اسا وارا من الاساة وسرخس يحصل منه السرور
وخس من الخسة واسم البقلة الماكولة التي هي الخس وابخر اسم الابجر الدوا
مما يعمل الشفا والاج الدوا ايضا وزوه ومحلة من الاول وامرجوه من الجزه
ومن الماحوز والمراس للشخص للانسان ما لها اسم احد الاركان وحوزن لحاذقة
الشي وانفصاله من الاشيا التي يشاكله او تخالفه مقصور وامثاله ذلك وهذه الافعال
يقع كثيرا في حواشي الاعمال التي هي اصلا مما يحتاج اليه وهو الوضع الصعيلاني الذي
يحتاج اليه وهو مثال ما نقول انا اذا اخذنا ناخذ اسم زرنيخا البيض تبييض
بالتصعيد عن الملح ثلث مرار وعن النحاس المحرق وتراب الحديد مرة وخمسة
دراهم نفضة مصعدا او رصاصا مصعدا او قلعيا مصعدا او سحق بما النوشادر الذي قد
استقطر مع قشور البيض والزنجار المتخذ صبغ النحاس فضة واذا كان اللفظ
كله انما هو مبني على اسم وفعل ورابطة وهو الذي يقول النحويون فيه حرف
معنى فهذا الكلام غير شك ان فيه اسم وفعل وحرف رابط واذا انقطعت الادوية
اما ادوية وهي اسما واما افعال مجردة واما حروف رابطة مجرده واما مشتركة
اما من اسم وفعل او اسم ورابطا وفعل ورابط فاذا اردت اوزان الاشيا التي هي
من هذه الموازين نظرت الى بنية الكلام الذي فيه ذلك التدبير اعني من الاكسير
والعقاقير وما كان ثم تعمد الى اسمائه او افعاله وروابطه فان اردت ان يكون
بحاله عملت به وان اردت ان يكون ارفع عمدت الى الكلام الذي فيه ثم نظرت
الى اللغة فاوجدته من الكلام ارفع من الكلام الذي له تمام وهو مثل ذلك الكلام

زرنيخا مكلسا مصعدا [illegible]

ويدل

ويدلك على معناه ادخلته مكانه فان التدبير يزيد بزيادة تلك الحروف
وكذلك ان عكست هذا القول كان ناقصا وسوا ان تجعل ما يكون من ذلك الكلام
باوضع منه الادون مثال ذلك ان نقول صمو عدعدقى ودفع فانظر الى هذه ارفع
من الذي اذا دخلت في نظم المقدمات من ذلك التدبير فهو الاكسير الافضل كذلك
الاوسط والادون فاعرف ذلك وابتا من ذلك بحسبه فان غيرت الاسما ايضا
وحروف الروابط حاشية كان على ما مثلنا من ذلك في الكثرة والقلة او فاتركه
بحاله فانه لايجد والاحد ثلث خلال اما ان يكون ضعيفا قليلا يعاب
علا هينا مثل الحلانات وما جانسها وجرى مجراها واما ان يكون عاليا
يعل الاشيا الفاضلة التي لا نهاية بعدها فاعلم ذلك واعمل به تصل الى
ما تحب بحول الله وحق سيدي هذا من افضل الخواص وانفعها في علم الميزان
ويحتاج ان تعول في تعبير تمام فابدع هذه الاشيا ويجعل ذلك آخر هذه
المقالة بحول الله فان مثال ذلك انه ربما ادمن الكتاب الذي فيه العلم النفيس
الخطير فاحترق فاوقع الى نار ته القاح ولا حيلة فهذه البلا الطبيعي
لعلل كثيرة منها انه ردى الاشيا الى كيانها فيجب ان يكون له مادة حتى
يتم ومنها ضعف الجسم النازل به الآفة فاذا ابقى من ذلك الاسم للدوا شي
من حروف كليته واحتجت ان تعلم ما كان ذلك الدوا على الحقيقة فان
شاء الله كلنا رون فيذهب منه اسا ويبقى رون ومثل افسنتين يبقى
منه تين ومثل فيروزنج يبقى منه فيرو يذهب الباقي ومثل ارقشتا
يبقى منه قشتا ومنه مغنيسيا يبقى منه نيسا يذهب الباقي ومثل ·

لا تورد بيتو منه ورد الى امثال ذلك مما قد علم الوجه في معرفة هذه النبذة اليسيرة ويجب
ان يعلم اولا ان استخراج الاشيا انما يكون في اول اسوها بالحيلة التي هي غير طبيعة
ثم بلغك الى الاشياء الطبيعية فالوجه في ذلك ان تنظر فان كان يمكنك ان تستخرج
ما في حروف تلك الكلمة فانت في الكلام مما اذا ذهب بعضه استدله بالذي قد بقي
منه على ما قد ذهب وكثير ما يكون ذلك واما الوجه في استخراج ذلك اولا بالحيلة
اذا لم يكن في ذلك الشي دليل على ان يستخرج كما قلنا ان تعلم ان الصنايع والاعمال
التي تقع فيها الادوية لها وجوه اما ان يكون طبية او صنعوية او عزائمية او دعواتية
او مما يعمله الكتاب من التراكيب والروايح وامثال ذلك والاصباغ للشعور والتزاويق
وامثال هذه الاشياء ولكل واحد من هذه الاشياء فصول في الادوية واشتراك و
تقارب وتباعد وما يجوز ان يكون ولا يجوز ان لا يكون فاعلم ذلك ومثال فصولها
الطبية والصنعوية فان الطبية يقع فيها مثل الافسنتين والاسطوخودوس
والاقاقيا والغافث والطباشير وما جرى مجراه والصنعوية لا يدخل فيها ذلك
واما الاشتراك وكالصنعوية والتزاويقية وكالعزائمية والدعواتية وامثال هذه
الامور والاحوال واما التقارب والتباعد وما يجوز ان يكون ولا يجوز ان لا يكون
فاعلم وكالزرنيخ في الطب والصنعة وما يجوز وما لا يجوز استعمال السموم في الصنعة
وما اشبهها ولا يجوز في الطب وما اشبهها ولا يجوز في الطب الى ما يتسع ذلك من هذه
الاوضاع فاعلم ذلك وتبينه فان هذا قد يجد بعض من ههنا الى ان تنظر فاما
الوجه الطبيعي الضروري الذي يخرج الشي بحاله وعلى حقه وصدقه ولا يجوز ان يقع فيه
خطا آخر الا بعد او عله داتما ومتصلا وقليلا وكثيرا اما تغير عن حاله ولا اخرج

الا بما فيه وبما يوجبه الحكم الصحيح فان لذلك قاعدة به يعرف اولا انه هذا المستنبط
صحيح بهذا الاستنباط ان يعلم انه كتاب فيه ادوية وتحتاج بعضها ويغير واشال
ذلك ويكون لذلك الكلام قاعدة ومصادرة يعلم بها ما يحتاج اليه فاول ما يجب
ان يعلم ان تقرر المصادرة ثم تحصل مقادير اوزان افعالها بما علمناك من الحروف
ثم ترتب اوزانها وطبائعها كل واحد على حدته ثم تخذ في وزنها الناس الادوية
مما هو صحيح فان مقادير الطبايع لا بد ان يكون ناقصة عن مقدار المصادرة للعلة التي
سقط بها ذلك الدوا والادوية فينبغي ان يوزن من الادوية ما يكون موازيا لتلك
الطبايع وايضا فلتلك العدد وايضا فيكون من جنس المتكلم فيه اما الحيوان
او النبات او الحجر ولا يقتصر على انه متى سقط من الكلام ثلثة ادوية ان تؤخذ
في اعدادها دوا ان او اربعة بل ان يكون العدد واحدا فاعلم ذلك وتبينه
وايضا فليس بعيد ان يكون المصادرة فيها الافة والادوية سالمة فان صحة
المصادرة يكون موزونة على الادوية فاما ان وقعت الافة بالجميع كانت بمنزلة
ما قد ذهب والسلم واما ان يسلما جميعا فقد استغني عن هذه الحيل فيها و
اذ قد اتينا على جميع هذه المقدمات في هذه المقالة فليكن الان آخرها والسلم
تمت المقالة السابعة والستون ويتلوها **المقالة الثامنة والستون منها**

بسم الله الرحمن الرحيم وللمزاج الآن هي الخواص اولها ذكر ادويتها
والثاني استعمال آلاتها والثالث علاماتها في تدابيرها هذه هي قاعدة الخواص والمزاج
وبها سلح الانسان الى ما يريد من القول في ذلك فاما ذكر الادوية فان منها في الصفة
كذلك الدوا يجب ان يكون من الادوية الجيدة من ذلك الجنس او الردية

او المتوسطة واذا كان الدوا حينا فهل يجب ان يكون ذلك الدوا من جميع
انواع ذلك الجنس او من نوع واحد منه او من شخص من انواعه وبحيث في ذلك فهل
يجب ان يستحل الدوا غبيطا او مدبرا او مشتركا وهو الشي الممتزج من
المدبر والغبيط وكيف الوجه فيه وهل يجب ان يكون الدوا له وزن في ذاته
او بغير وزن فانه فذلكة هناك فهو من الخواص التي اعتقدنا انها الخواص
التي يجب ان ينسب الى ذلك الاسم فانه ليس جميع التدابير التي يدخل فيها
الزيبق او الكبريت او النوشادر ينوب موضع الزيبق الاحمر فيها الاصفر ولا موضع
الاسود من الكبريت الابيض ولا موضع نوشادر المعدن نوشادر الشعر وبالعكس
في جميعها فان ذلك وان كان نحوا نافعا في بعض فانه يكون اقل كثيرا من هذا الوجه
بل عندي انه انما يقع في الغلط الاعلى شروط المزاج وتوفية الطبايع فاعلم ذلك وابن
امرك بحسبه فاما الات المزاج فقد علمناك انه يكون على ثلثة اوجه اما بالسبك
والنار واما بالحل والعقد واما بالمجاورة والسحق فان كان من الاشيا التي
هي ظواهر في ايدي الناس ومن الافعال والتدابير المشهورة وان كانت في عمل التراكيب
والاكاسير من الغبايط ونقل الاشيا بعضها الى بعض فبهذه الالات التي اقول
انها الات اصحها من كتابي هذا فاعلم ذلك وابن امرك بحسبه وهذه الالات
اربع اولها الة السبك والة التفصيل والة المزاج نفسه والة المزاج الذي هو
عند المحققين بدل من التشميع فهذه من الالات فاما صفة الة السبك فانها
يجب ان يكون على هذا الحال اقول ان المزاج ليس يخلو من ان يكون على
وجهين في العلوم الخفية وهي اما مزاج الكليات او مزاج الجزويات وهذه

الالة يجمع مزاجها جميعا ويكون على احوالك في هذه الالة مختلفة اما الاول والمزاج
الثاني فان تتخذ بوطقة على بوطقة يكون في العليا منها ثلث تثقب كل ثقب
منها مقداره مثل سدس اسفل البوطقة باسره فكان هذه الثلث ثقب من
سبيلها ان يكون مثل نصف اسفل البوطقة ويحكم الوصل ثم تعمل فوقها بوطقة
ثالثة ويكون فيها ست ثقب يكون نسبتها من سعتها نسبتها التي تحتها
وهي النصف حتى يكون كل ثقب منها مثل نصف سدس سعتها في ذاتها ان كانت
كبيرة فكبيرة وان كانت صغيرة فصغيرة فاعلم ذلك وبينته ثم يكون المزاج والسبك
في العليا ثم تنزل الى الوسطى ثم تنزل من الوسطى الى السفلى فذلك غاية المزاج وهو
يكون على وجوه ربما كان في سبكة وربما احتاج الى اكثر من ذلك ويكون الكور العالج فيه
هذه الاشيا او المصنوع فيه هذه الاعمال طويلا جدا ويكون فيه علاقة بجوانبه تثبت
البوطقة ولا يضطرب وقد بيناه في غير موضع من هذه الكتب وهو ان يكون في جوانب
البوطقة كالعرى وفي جوانب الكور كالزراقين يدخل بعضها في بعض اذا دخلت
البوطقة الكور فاعلم ذلك وبينته وابن امرك بحسبه ان شا الله فهذه الالة الاولى
وهي الة المزاج فاما الة التفصيل فانه يكون في التقسيم بحسب تقسيم العناصر
ولما كانت الاشيا الموجودة ثلثة اشيا فانه الحيوان والنبات ما لا نبات
منها فكل واحد في التفصيل من القرع والانبيق ما جرى مجراها من الخواص اللوازم
التي لا بد منها واما ما صلب وخشن من الحيوانات والنبات فالخزف والعضاد
وما جرى مجرى ذلك واجود ما تقطر فيه الاشيا القرع خاصة بان يجعل في القدر
ويحشى جوانبها في دواخل القدر رماد حطب الكرم المنخول المصول سحيق

الخزف البصري الاخضر او الودع الذي يسحق وما جرى مجرى ذلك من بعد
ان يصول في محكم فاعلم ذلك وكذلك يفعل بالجرار اذا خيف عليها وكان الفصّال
حاذقا فاما آلة الحجارة فانه ايضا تكون في الجرار ولكن يكون محكمة العمل تتخذ
لذلك واذا استقطرت من الحجارة شيء فقطر ماؤها كله وانقطع القطر فتحت
رؤوسها وروّحتها بالمراوح وهو سخن الى ان يبرد ويجمد ويصير كالحال الاولى
ثم يعيد القطر فانه يقطر فلا يزال فاعلا ذلك حتى يقطر جميع ذلك الماء
الذي يجب ان يكون في ذلك الجسم وينبغي ان تعلم ايضا مقدار مياه هذه الاشياء
حتى لا تشك فيها متى انقطع قطرها وآية ذلك ان تعلم ان الاشياء كلها لا تعدو
احد ثلثة اشياء وهي اما روح واما جسم واما جسد فاما مياه الارواح فاكثرها
حتى انه ربما كان فيها تسعة اجزاء ماء وجزء تربة وعلى هذا ينبغي ان يكون
ميزانك عليها عند تقطيرك لها ان شاء الله واما الاجسام وهي ذوات الارواح
والاجساد وذوات الطرق وهي بين الخاصية الفاصلة لها من جميع الاشياء
غير ان فات الماء كاد ان يكون منها ثلثاها ومما سقي يكون تربة وسقراط يذكر
ان ماءها ثلثة ارباعها والقول قول سقراط عندي وكذلك اعتقد فان
محط [?] خمسة اسداسه يكون ماؤها فاعلم ذلك وابن امرك بحسبه تصل به الى ما
تريده وتحوزه والسلم واما الاجساد فان الاجساد تنقسم ثلثة اقسام لا غير
من الخواص فاما هذه الثلثة الاقسام فان فيها ما يكون فيه من الروح شيء حتى
انه يتشكل شكل الاجساد كالذهب واللازورد والعنزروت [?] والطلق وما جرى
مجرى هذه الاشياء ومنها ما يكون ارواحها قليلة جدا كالصدف واللؤلؤ والعلقة [?]

وجميع

وجميع الزجاجات وما يجري مجراها وكالتراب وما عتق وازمن من الزجاجات
واخواتها فان هذه الارواح لها فاما القسم الاول فسهل التحليل الا انه يكون اول من
جميع ما ذكرناه من الاجسام والقسم الثاني فاقل تحللا من الاول فاعلم ذلك فاما الثالث
فلا يتحلل فلا يحتاج اليه فاما سقراط فيرى غير ذلك ويقول ان الاولى من هذه الاجسام
هو ما كان من المرقشيثا والقنبار [?] وما جرى مجراها والثاني ما كان من الذهب
واللؤلؤ وجميع ما ذكرناه الا الزجاجات والثالث هو علة الزجاج وما نحا نحوه وهو
احسن الوجهين فاعلم ذلك وابن امرك بحسبه تصل بذلك الى غرضك على الصحة
ان شاء الله فاما المزاج فان جميع الاشياء الممتزجة لن تخلو من ان يكون
على اصلين يرجع الى ثلثة انواع اما الاصلان فهو اما ان يكون المزاج كليا
او جزويا واما الثلثة الانواع فهو اما ان يكون المزاج صبغا يحتاج الى زمان
طويل وهو الذي يحتاج ان يحل ويتخذ له الآلات التي في اعلاها ثقب كثقب الابر
واصغر ثم يجمع الادوية كل واحد منها على حدته في واحد من هذه الآلات
ويجعل تحتها اناء واسعا اوسع واسا من جميعها ويكون الادوية محلولة
ثم يفتح تلك الثقب في اسافلها ويجري الى الآلة الواسعة فيكون وصولها
الى الاناء قطرة قطرة من كل واحد فهو اكمل المزاج الذي يلتمس فاما الثاني
فانه يكون وسطا فيكون الثقب واسعة حتى يكون قطر الآلة كقطر المطر او كصب
الحيات [?] وهو اسهل من الاول كثيرا ما تلت فعلا والسلم واما ان يكون
في القسم الثالث وهو ان يحل الاشياء ويخلط اخلاطا من غير ان يحتاج فيها الى هذه
الآلة فاجود هذه الآلات وما يستعمل منها الزجاج فان كانت المياه حادة فني

التزاج الفرعوني الذي ذكرناه في كتابنا المسمى بالدرة المكنونة من الكتب
المايه والاثنا عشر فاعلم ذلك دنا انه لا رمز فيه ولا زياده عليه والسلم واما
آلة التشميع فكذلك يكون من النار على ثلثة اوجه اما السنة بينهم ما قدرت
عليه حتى يكون اتم منزجا الشمس في الشتاء او مثلها فانها تقوم مقام المزاج
الاول او ما علا على ذلك يقوم مقام المزاج الثاني او نار البدا والوقد
الشديد يقوم مقام المزاج الثالث واذ قد اتينا على ما ضمنا لك في
في صدر هذه المقالة واستوفيناه كله علم بيت لك فيه علينا بقيه فليكن الآن
آخرها تمت المقالة الثامنة والستون منها وتتلوها **المقالة التاسعة**
والستون منها بسم الله الرحمن الرحيم
ان اسباب المزاج كثيره جدا لقد كنا بينا لك في كتاب المزاج من هذه الكتب
امر المزاج وكيف هو لكنه يجب ان يقرا ذلك الكتاب على الولات الاول فيه انما هو
قول عام ونحن نحتاج الى المزاج ههنا على سبيل التنويع ما يجب ان نذكر فيه قواعد
المزاج وقد ابنا امر هذا المزاج الذي نحن ذاكروه في هذا المواضع في اشياء
من هذه الكتب غير كتب الموازين ما سوف تراه وتعلم انه تمام لهذا وهذا تمام
له كما انا نقول انا نريد ان نقسم في احوال المزاج فنقول ان مثال المزاج الكلي
كمثال ان يحل الفضة ويشمع بها زيبقا مبيضا وكبريتا مبيضا واجود شيء ونشخ
اصفر مبيض فان هذا اذا استوجبت وعلامتها ثبوتها على النار منشعة لا انحلاط
بالاجسام دون ان ينسبك الاجسام وكذلك القول في المزاج الجزوي فانا نقول
ان من المزاج الجزوي ما يكون ظاهرا في سبكة واحدة او سبكتين او ثلثة الى ان يبلغ

الى ماية

الى مايه مرة او مايتي مرة او ثلثمايه او اربعمايه مرة او خمسمايه سبكة واكثر
ما انتهى اليه المزاج الف سبكة فان الاشيا المفرده لا تتجاوز عشرين في الجد
اذا الا اكسير مايه وكل واحد منها ابدا لا يكون مايه لكن اذا انسبك منها ما كان
في مرتبة عشرين الف مرة كان منه مثل الاكسير فهذا يا اخي فقد يقع كثيرا
للناس بالاتفاق لا يعلمون ما سببه ولا كيف هو مثال ذلك ان يقع سبيكة
فيسبك ثم يغير عن ذلك الشكل ويسبك فلا يزال يغير في السبك الى ان
يصير اكسيرا فيصبغ ما شاكلها ويحليه كما حال الاكسير لجميع الاشياء وهم
لا يعلمون ما السبب في ذلك وحق سيدي انه علم لاهوتي ليس مما خطر
على قلب فيلسوف فاعرف هذا اللتن وهذا هو اصل علم العبيط ان فهمت
وكذلك خاصية الحيوان والنبات في ذاته فاعلم ذلك واعمل به تصل
الى ما تريد بسهولة وقرب الآن اغنيك عن التعب انا ضعيت الى قولي
وجمعت كتبي وصلت الى منزلتي وحق سيدي ولما كانت الاشيا التي هي
عشرين جزوا فينقلب بالف سبكة الى مكان في مرتبة مايه فما كان في مرتبه
عشرة غير شك يحتاج الى الفي سبكة حتى يصير في مرتبه مايه وهو وذلك وحق
سيدي بغير شك ان ما بين عشرة وعشرين عشره فالقول ليس الحساب
على هذه الحال فقط لكن بين كل جزو وما هو على عشرة الى كل جزو وما هو على عشرين
عشره اجزا فاقول ان تبع الالف سبكة يبلغ بما كان في مرتبه عشره الى عشرين
وهي خمسمايه سبكة فاعلم ذلك فاما سقراط فيرى غير ذلك وجميع الفلاسفة
الحذاق الذين هم في طبقة سقراط وذلك انه يقول ان البعد بين مايه

وعشرين ثمانين فليس بواجب ان يكون نسبة عشرين من ثمانين لكن انما يكون
من مائة فيكون الخمس فلذلك قد يجب ان يكون الاشياء التي نسبتها هذه
النسبة خارجة بالخمس لان عشرين من مائة خمسها فاذا اردت الذهب مثلا خمس
الاكسير وذلك ان كل خمسة اجزاء من الذهب تحتاج جزء من الاكسير الذي سبكه
خمسها او ربعمائة سبكة كان كذلك الاكسير من الاشياء فاعلم ذلك فوحق سيدي
لقد اوضحت في العلم المخزون وآخر كتب الموازين ان كان ذلك بحث فستصل اليه
ان شاء الله ولان الاجساد والارواح والاجسام ليست على حال واحدة بل قد تزيد
وتنقص فان هذه التدابير قد تزيد وينقص في بعض الاشياء فانه
ليس بواجب ان يكون خاصية الذهب الذي من هذه التدابير اذا قصد
به مقصد انما مثلا الذي يكون من ذلك ما تعلقا بالفضة ولا بشيء من الاجسام
البتة لكن انما يجب ان تعلم في كل واحد من الاجسام والارواح والاجساد اوزانها
حتى يكون المناسبة في التدابير واحدة فان كان الذهب انما يحتاج الى اربعمائة
سبكة فان الفضة تحتاج سواء ولا منازعة وتحتاج الى ضعف ذلك حتى يكون
المناسبة واحدة اوليس قد علمت انا الواحد نا عشرة اجزاء من الفضة
التي هي خمسة اجزاء من الذهب حتى يدبرها بالسبك اربعمائة سبكة لا يعمل
فيها شيئا اعمله في الذهب ابدا لكن اذا اضعفت ذلك بحسب ما هو ضعف
كان الذي قد دخل على الفضة مثل الذي قد دخل على الذهب سواء وان كان
اكثر مقدارا بالضعف فصارا جميعا شيئا واحدا اليس هذا من الغامض
والافق ان لم يكن هذه النسب بغير علة بعضه عما سواه مما قد بيناه ان

والسلم يحتاج ان يكون ما هو ايضا بوجوه الاستقبال من الاشياء التي لا يقع
على تناسب كالكور الواقعة في هذه الاشياء فان الدرهم مثلا اذا كان محتاجا
في جسم من الاجسام الى مقدار ما من السبك فان اجزاء ذلك الدرهم بغير شك
انها لا يقع باسرها على تناسب في جميع الوجوه فان السبك لا بد ضرورة
من ان يتغير ويقع في النسبة اما الى زيادة او الى نقصان لا غير فينبغي ان يراصد
في هذه الاشياء اما ان يكون في الاجسام او الاجساد او الارواح ما يكون نقصته بازاء
تلك الزيادة او زيادة مقابلة لها لذلك النقصان فانهما يتناسبان في حال
واحدة ويصح وجوه السبك وميزانه لانه ليس فيها نصف سبكة وربع سبكة وخمس
وثلث وتسع وثمن وما كان مثل هذه الاشياء البتة لكن المدبر يحتاج ان يكون عارفا
بوجوه الاستقبالات عارفا باوضاع الاستحقاقات فانه يصل بذلك الى كل شيء
حقه فاعلم ذلك النسبة هذا انما نقول اذا لم يمكن ان يكون الاجزاء اذا زيد او نقصت
عن تلك النسبة التي كانت عليها امكن ان يتناسب تلك الادوية والقول في
سبك هذه الاجساد مفردة كالقول فيها اذا ركبت وكذلك القول في المزاج في الحالين
اعني في المفرد والمركب فان المفرد في المزاج بالحل كمثاله بالسبك وهذا فانما
هو زايد في الاكسير وصبغه والقول في المركب كالقول في البسيط الذي هو المفرد فاعلم ذلك
وتبين هو ابن امرك بحسبه تصل الى ما تريد ان شاء الله وللكمالات للاجسام مقادير
في سبكها الى ان يبلغ الى الحال الافضل والاوسط فان للارواح والاجساد مقادير
تختص بالنسبة وهذا يقع عليه ويحله من قد علم اوزان الارواح وغير ذلك من احوالها
فاعلم ذلك فان المقدار اذا عرف في كل جسد واحد وروح واحدة او جسم واحد فان جميع

الاشياء الباقيه اذا كانت معروفة واوضاع الحساب سهلت بالشي الواحد الذي
ولعمري هذا كله سهل والشان الاعظم والبليه الكبرى انما هي في الجهة التي
يقع بها النقصان وذلك انه انما اراد مريد ان يخرج من الذهب نحاسا
او من النحاس رصاصا او من الرصاص حديدا او من الحديد خارصينا او من
الاكسير واحدا من هذه الاشياء فما الوجه فيه ذلك او يستخرج الارواح والاجساد
كذلك او بعضها من بعض كيف يكون الوجه في المفرد والمركب فالوجه في المفرد
السبك وفي المركب اما السبك او تضاعيف الاعداد من غير سبك فاعلم ذلك
فالوجه فيه هو القول في الملح والرماد فانه من احسن ان يجعل الملح رمادا والرماد
ملحا على جميع الارواح اجساما والاجسام ارواحا والاجساد ارواحا والارواح
اجسادا والاجسام اجسادا والاجساد اجساما ولولا اني قد علمت ذلك
في موضع آخر من هذه الكتب لكنت اذكره لك فاعلم ذلك فان كان لك نكت
وحظ فستجمع ذلك وتجد هذا القول فيه مما اشبهه والاشياء اذا زادت
[illegible] التي هي لها رجعت الى تلك احوالها هذا هو الاصل في الكلام
في ذلك واذ قد اتينا على ضماننا في صدر هذه المقالة وليكن الآن آخرها
تمت المقالة التاسعة والستون من الخواص ويتلوها المقالة السبعون منها
بسم الله الرحمن الرحيم الخاصية في الصنعة في معنى قول
الفلاسفة ان الاشياء التي بينها وبين بعض نسبة هي التي اذا وضعت امكن
ان يزيد بعضها على بعض في معنى قولهم الاشياء المتساوية اذا زيد عليها اشياء متساوية
كان ما اجتمع منها متساويه واذا نقص منها اجزاء متساوية كان ما بقي منها

متساويه فان مثال ذلك في الطبايع اولا وفي الثاني الاشياء التي بينها نسبة كالحراره
للحراره والبروده للبروده واليبوسه لليبوسه والرطوبه للرطوبه وفي اقدار الاوزان
فانه الآحاد نسبة الآحاد والعشرات نسبة العشرات والمئين نسبة المئين والالوف
نسبة الالوف ومن غيره ذلك فاعلم ما نقول فاما نسبة التناسب فان الاضلاع اذا كان
كل واحد منها خمسه فنقص منها خمسه بقي متساويا وكذلك اذا زيد عليها خمسة كان
الجميع متساويا كالمثلث والمربع فمثال المثلث انه كان كل ضلع من اضلاعه
خمسة اذرع متساويه فزيد عليها خمسه من اقدارها فصار مربعا متساوي
الاضلاع فجميع ما ارتفع من الحساب متساو والسطح والمربع كان كل جانب منه
مساو للآخر فنقص منه ضلع واحد فبقي ما بقي منه متناسبا فهذا امر مثاله في الحساب
واما ما بينه وبين بعضه نسبه فمثال الخطوط قوسية ووترية فان الخطوط القوسية
ليس بينها وبين الوترية نسبة بتة ولكن متى زيد على القوسية قوسية كانت
من جنسها اذا زادت ومتى زيدت على الوترية وترية كان ما يجتمع منها زيادة
على ذلك المبلغ مثال ذلك كنصف دايره ومثلث متساوي الاضلاع فان النصف دايرة
متى زيد عليها نصف دايره اخرى زاد فيها من جنسها وارتفع الحساب اعني
حسابها والمثلث متى اضيف اليه ضلع آخر او ضلعين ارتفع وزاد مبلغه فاما
كيف ذلك ينقل الى الصنعه فانه الكلام في الخاصيه اذ ذلك الكلام هو الكلام
العام فاما كيف ذلك فانا محتاجون الى شرحه لعلمنا ان اكثر الناس ممن نظر
يصعب عليهم باب الخواص من الفروع ان تستخرجوها من اصولها وغموضها جدا
انا نقول ان مثال ذلك النحاس والنحاس هذا قول عن ذلك ان عشرة

ورعد اید خایه تباه شود و اواز او منور اسود دارد و اگر جوهر رنگ بکرد این بود
باشد خاصه یاقوت و زمرد انرا در گلوی کبوتر بچه نهند و در حال بکشند و پر دن
ارند و باب سرد بشو رند که حال خود باز اید و اندرو خاصیت ست خاصیت کبوتر
بقراط کوید هر که کبوتر بکشد و شکمش از هم زند گوشت بر کند و بریان کند و بخورد
بامداد و شبانگاه بعدت فربه شود و قوت گیرد چون چون کبوتر بچه کرم اندر
چشم فکانند درد ببرد و اگر پیش از زرد باشد مر کرا نرا اندر چشم نباشد
و اگر چون او را و ارد جو با قطران بام بپایند و بپسی و سحق ما لند نیک شود
و اگر چون او و موی که به جایگاهی بسوزانند خشک و قو حاتش افتد اگر چون
کبوتر بگیرند و بسایه خشک کنند پس با شکر بیامیزند و بخورند معده قوی کند
و درد معده ببرد و اگر بسایه خشک کنند و بسایند و در چشم کشند شب کوری
را ببرد و ناخونه را نیز ببرد اگر چون او بگرم بگیرند و بامداد بیامیزند و کتابت
بر و نویسند چون خشک شود ببرد چون او با سر که هم کنند و بر ریش
نهند نیک شود اگر چون او بگرم خشک کرده قدری بر ریش نهند درست
شود و اگر در بینی چکانند خون باز دارد و چون بر چشم طلی کنند تاریکی و شب
کوری ببرد اگر چون انرا در بار، روده کنند و قدری اب در و کنند تا بیند د

اجزاء من النحاس واذا زيد عليها جزو من النحاس زادت اجزاء النحاس في الواحد
بعض العشر فقد كلمت المقدمات الاشيا التي بينها ومن بعض نسبة
اذا النحاس من باب النحاس منزادت الاجزا بقوانا من تمام المقدمة انها
اذا امتنعت امكن ان نزيد بعضها على بعض في التضعيف مثال الشي مرتين
لا زيادة فيه ولا نقصان فاذا بينا لك المثالة الاول فاعلم ذلك وتبينه فقد
شك انه نزيد ويعلوا الى الاوزان التي هي اكثر من الاقدار الاول ولكن كان
في هذه المسئلة شكا عظيما من قبل الاشيا انما يقال فيها ان بينها تناسبا
اذا كان فيها تفاوت بحيث ان يكون الواحد منها منتسبا الى الحالات بارد ورطب
يابس في بعض احوالها فاما ان يكون المادتان واحدة فليست هي نسبة انما يقال
فيها انها هي ولكن الاشيا المتناسبة ما كان المحيطان في الطبع على حالة واحدة
لا غير اعني متساويا في الكيفية وقد يجوز ان يكون متساويا في الكمية ومغيرا في
فاعلم ذلك وان امركب بحسب ولعرفه جيدا ان شاء الله فان الكلام الاخر في موضع
من المواضع اذا خالف او وافق فانه بينهما نسبة وقد يجوز ان يكون الشيئان
في مرتبة واحدة ولا يكون اقدارهما في الكمية واحدة فاعلم ذلك وبهذا انصلح
الزيادة والنقصان من الطبايع واصعب المواضع لان الزيادة والنقصان
بها يكون تمام الاعمال وجميع ضروب التدابير والاعمال في علم الميزان واذا كان
بينهما نسبة فليست نزيد بوجه ولا بسبب لعلة التغاير مثال ذلك البارد
الرطب والحار اليابس كالذهب والفضة فانهما متى امتزجا لم يزد احدهما بالاخر
لعلة تغايرهما فان نكتت فوانا اذا اختلطنا جزا من الفضة بجزء

انکاه انروده را درفرج نهند چون مرد باوی نزدیکی کند روده پاره شود آن مرد
بندارد که انزن بکر است و این حیله از برای کسی است که دختر نبود **سرکین**
سرکین او همه رنکها از جامه ببرد چون بدو بشویند اکر سرکین او در زمین
افکنند قوی کردد و بار بسیار آورد اکر سرکین او و خولنجان از هر یک
برابر بکوبند و سرندو با انکبین معجون کنند و یک درم بخورد کسی دهند
که باد سرد بود و سردی داشته باشد سود کند و جماع قوه دهد و تقطیر
البول را سود دارد و اکر سرکین او با آب حنظل بر موی بندند
موی را سیاه و دراز کند و اکر قدری سرکین کبوتری که هیچ زوره آورده
باشد بخورند سود دارد کرفتگی بول را و سنک زهار را **کوشت**
اکر کسی کوشت کبوتر خورد بادها را اکه کرم باشد بشکند اکر کوشت کبوتر
خورند سردی سر دو آب پشت بیفزاید **استخوان** اکر استخوانی انرا بکیرند
و لبابه خشک کنند و خرد بسایند با شکر اسفید کسی را دهند که سپرز
دارد سود دارد و نیک شود اکر استخوانهای او با باقلی بخورند سرفه کهنه
ببرد اکر استخوانی او خشک کرده بر ریشی بر اکنند درست شود اکر استخوان
سر او بکیرند و بسوزانند و خاکسترش بر کلف و بهق با آب بیاز سود

دارد **خایه** اکر خایه او در زیر سرکین کنند یک هفته بس بشکنند و بچه
او بیرون آورند دندان بچه را اکر بکیرند و بر بر کبوتر اندر نهند و نکه دارند تا بزرک
شود پس از آنکه سوی بر آورده باشد انرا بکشند و خون انرا بکیرند و با خون
خوک بیامیزند و با کسی دهند تا بخورد مفلوج شود **چشم** چشم کبوتر بخورد کسی دهند
شب کور شود والله اعلم نوع دوازدهم **صفت کبک**
و منفعت ان کبک مرغی بود نر و ماده دان و بر بچه کردن حریص بود و خایه بسیار
کند و سای نیک دو دو سه بر نیک نتواند برید و اکر نبید کهن بخورد او دهند
مست شود و آواز خوش کند و اندر وحامیت است **خون** اکر خون او با شیر
بر بیامیزند و مرمر که بهق باشد بالند نیک شود و اکر بخورد کسی دهند از زاق
و مفتعل شود **کوشت** کوشت او چون بخورند بادها اکر کرم بشکند **پر او**
اکر پر او از پشت کبک نر بکیرند و در میان ران زنی مالند و دست بازدارد
ان زن محب فاعل شود بغایت **زهره** اکر زهره او در چشم کشند شب کوری
ببرد **پیه** پیه او اکر در کردن مالند که درد کند فایده دهد و اکر بکدازند و روغن
بر سر مار سیده مالند سود دارد والله اعلم نوع سیزدهم
صفت تیهو و منفعت ان تیهو درکاه هیچ عظیم رعنا باشد و تن خویش نکاه

داروها بدان حد که اگر کسی در انوقت بهوی را بگیرد و بصحرا رود ولی اندازه
نتواند کردن و اگر کسی او از بهو کند در وقت مستی که باشد دنبال او برد
از ابگیرد و اندرو خاصیت است **گوشت** گوشت او بغایت گرم بود و گویند
هر که بخورد جماع را قوة دهد و بادهای سرد بشکند و قوی گرداند **زهره** زهره او در
چشم کشند شب کوری ببرد **پیه** پیه او در بهق مالند سود دارد والله اعلم

نوع چهاردهم **صفت قمری و منفعت ان**

هیچ مرغی بیدارتر از قمری نباشد تا حدی که مانند طوطی اموخته شود و اگر کسی
در شب در خانه بخسبد بانگ کند هر وقت نماز و بانگ او مغز را عجب سود
دارد و مار از بانگ او بگریزد و هیچ مرغ از و مبارکتر نبود و در انخانه که او باشد
تناسل بیفزاید و هیچ دشمن و دزد و ساحر و را در ان [illegible] دست نرسد والله اعلم
بالصواب

نوع پانزدهم **صفت خروس و منفعت ان**

خروس نیز چون قمری بود وقت نماز بانگ کند و مردم را اگهی دهد بر آمدن صبح
و در خبر است که زیر عرش خدای عز و جل خروس سفید هست چون او
بانگ کند خروسان این [illegible] آواز او بشنوند جمله بانگ کنند و اگر
خنکال خروس بر زهره گاو بیالایند بانگ بسیار کند و اگر همچنین بر دهن

گاو زیت و ب کنند بانگ نکند و اندرو خاصیت است **خاصیت** اگر اسبی مانده
باشد جوزه بکشند گرم و در دهان اسب افکنند کوفته یک لقمه پس دو
رطل بخورد اسب دهند در حال درست شود اگر خروس را بسوزانند
و خاکستر او بخورد کسی دهند که در جامه خواب شاشد سود دارد و اگر خروس
سفید در خانه دارند مار از انخانه بگریزد **مغز** اگر مغز خروس سفید و مغز
ساقش بسایه خشک کنند و خود کرده بچشم اندر کشند هر کس او را بیند
دوست دارد **از** و اگر بر گزندگی مار و کژدم نهند سود دارد و در بینی اند
اگر مغز او با روغن یاسمین اندر قضیب مالند چون مجامعت کنند دوستی
بیفزاید **خون** خون او اگر بر سیبی یا آبی اندا [illegible] خون
بوی کند محب او شود و اگر خشک بطعامی اندر کنند و کسی را دهند که
بسیار گوی باشد زبان او بسته شود **ناخن** اگر ناخن پای خروس با خود دارد
با هر که بکوشند ظفر یابد و اگر خار پس پای خروس بسوزانند و بسایند
بخورد کسی دهند در انخانه از خواب نیاید **استخوان** اگر استخوانی پای خروس
کبریان کنند و با نمک هندی بسایند و بر جایگاه آزرده کنند و مالند سود دارد
بازو راست خروس بر بازوی چپ بندند تب باز دارد **زهره** اگر زهره خروس

بروغن زنبق وآب کرم بیامیزند وبخورد کسی دهند دل کوبه را سود دارد واکر زهره
خروس خشک بسایند ودر چشم کشند آب دویدن باز دارد واکر خروس
کوهک بکیرند وبکودکی دهند که محتلم باشد تا بکشد بس زهره او بردارند و
باروغن رازقی بیامیزند وبر ذکر طلی کنند وزن را بخوابانند وجماع کنند
سراو بیرون آستانه در باشد وتن در خانه وبا وی مجامعت کنند بار کیرد
والسلام نوع شانزدهم صفت ماکیان ومنفعت ان
ماکیان از اجاحدتی است که چون خایه نهد بمنقار بردارد واز ان سوی سر
افکند وخمیر باعسل بیامیزند ومرغ را دهند خایه بزرک شود واکر مرغی از خایه
باز استد انرا خمیر باشبت تر دهند تا باز بخایه آید واندر وخاصیت
ماکیان اکر مرغی سیاه که هیچ سفید نباشد بکشند ومهره در شکم بود بسوزانند
وهم سنک او سوخته بلبل سوده در کنند وسه روز با آب زیره بخورند قولنج را
ببرد سرکین اکر سرکین او دود کنند درد دندان ببرد واکر بخورند با سرکه
وعسل قولنج را سود دارد سرکین خروس بهتر وقوی ترست پیه اکر پیه او
بکدازند وآب پیاز در وی کنند تا سطبر شود بس در کوش افکنند درد
ببرد اکر پیه او با خایه او با روغن کل مرهم کنند وبر اماس اندایند اماس

نبشاند اکر پیه

وره باشد از می او مصطکی باید خورد تا دفع مضرت باشد والله اعلم
سوم در منافع سیب سیب [illegible] بطبع سرد
وترست وشیرین کرم وتر [illegible] هیچ حال از ترشی بیرون نیست [illegible]
رنک کردانیدن ان چاره است [illegible] اکر خواهند که سیب سفید
را سرخ کنند مغاکی در بن درخت سفید بباید کند ودر سال چهار
بار قوت کوفته [illegible] وچون [illegible] باید کرد دو
سال بکذرد سیب که بار آرد سرخ باشد وسخت نیکو باشد واکر
خواهند که سیب [illegible] سپید شود مغاکی در بن درخت باید کرد [illegible] وره
ازمی در انجا باید کرد واکر خواهند که سیب سیاه کردانند کل سیاه و
نقط سیاه در بن درخت باید کرد در سال چهار بار وچون رنک کردانیدن
کنند بسالی چهار نوبت باید کرد اعجوبه اکر خواهند که بنفشه سپید
بر سیب سرخ پیدا آید اندر کل باید کرفت بس کوکرد دود باید
کرد انچ در کل کرفته باشد سرخ نماید وانچ دود کوکرد دید ورسیده مخلص
اکر پیش از انکه سیب سرخ شود بموم بکاغذ باید چیزی نوشت وبر
سیب باید چفسانید چون سرخ شود ان کاغذ را دور کنند تمه

سیب سرخ شود الا انکی کاغذ سته چسبانیده باشند که سپید
باشد **خاصیت سیب** خاصیت او انست که دل نشاط کند و جگر
منفعت کند و آب سیب ترش هم زمرها شکند و در اسود
دارد چون باز خورند دم که سیب در زیر بالین نهد چون بجهد
[illegible] در زیر سد و اگر سیب اندر نبید افکنند و اب اندرو
نهد بود با بیرون شود و اگر نهد خالص بود سیب بر سر اب باشد
وصل درخت سیب را اگر بغو رو وصل کنند سیب سرخ اید **نگاه
داشتنش** اگر سیب در عصیر انگور نهند دیر بماند و تباه نشود والله
چهارم **صفت منافع انار** انار شیرین بگرمی
میل دارد و لطیف بوی بود و نرمی کند سرفه ببرد و سینه را نیک
بود و جگر را قوی کند لیکن آب پشت بکاهد و شهوت بنشاند
اما دماغ تر دارد و بعضی گفته اند اب پشت بیفزاید اما انار ترش
سرد است و لطیف و شکم ببندد و صفرا بنشاند و تپش دل
و معده و جگر زایل کنند اما قولنج آرد و ترش و شیرین بهم
معتدل بود و اگر در پهلوی درخت انار سور دبکارند انار بیشتر

بار اورد

بار اورد و خوشتر بود و اگر خایه صفدع به بن درخت انار کنند بار
بیشتر بود و اب دارتر بود و اگر اب دانه انار سرخ بجامه برسد باب
دانه انار سفید بشوید پاک شود و همچنین اگر آب دانه انار
سفید بسرخ بشویند پاک شود و گویند و گویند آنگوشه که درمیان
انار است بکوچکی از انار بیرون آورند انار بزرگ شود و اگر [illegible]
بار باز کنند و دانه او بشمرند از ان درخت انار همچندان بود
و اگر ان سری که بر سر گلوی انار بود اگر بشمرند جفت بود دانه نیز جفت
بود و اگر طاق بود دانه نیز طاق بود دانه طعم کردن نیز چاره است **حاره**
اگر انگبین بکشانند و در بن انار که تلخ ترش [illegible] و در زمین شیرین شود و اگر در بن
درخت مغاکی کنند بوقت انگور آب تلخ دکشه انار شیرین شود و اگر بوقت انگور
آب بجوشد انکه ثفل انگور و قوه کوفته و چون مردم و سرگین گاو اندر
ان مغاک کنند بوقت انار شیرین شود و نیکو آید و اگر خواهند که انار
ملبس گردد شاخ انار را سر فرو گیرند و در زیر خاک کنند بوقت بهار
در ها کنند تا بکیرد و بیخ زند انگاه بن ان شاخ باید برید تا سر در زیر
باشد و بن بر زیر انگاه چون انار آرد ملبس باشد و اگر خاکستر

خام ماوه کوفته بهم بیامیزند و اندر بن انار کنند انار بار بیشتر آورد
و رنگ سرخ کرد انار کفیده اگر انار کفیده آید و خواهند که نیکو شود
مغاکی اندر بن درخت کنند چنانک بیخش پیدا شود انگاه سنگ
گران بران بیخش نهند و بار بر سر کنند تا پوشیده سود دارد
خاصیت پوست اگر پوست درخت انار بکوبند و بجوشانند و بخورند شکم بر آید
اگر از زیر بر بالاتر باشد قی کند اگر پوست انار ترش خرد کنند و اندر
گرمابه در خود مالند اگر گزنده کی گرد زخم نکند انسان خاصیت چوب
اگر عصا از چوب انار کنند که انار سیاه آورد و میان عصا سوراخ
کنند و موی شیر و نخاله آهن چندانک توانند تقوه دروی نهند و سر
او دوکانه محکم کنند هر که آن عصا بخود دارد از وی شکوی آید و اگر شیر
بر وی بگذرد گزند نتواند کرد و دد و دام از وی دور شوند خاصیت برگ
اگر به برگ انار سر و تن بشورانند شپش از و دور شود و بوی خوش کند
تمت صفت منافع سفرجل اگر سگ مرده در بن درخت
سفرجل کنند آبی های آن درخت همه کلان آید و بار بسیار گویند اگر آبی
از درخت باز کنند بی ازار و بی برگ فی تحمد پس مغاکی کنند تا میان

مرد انگاه

مرد انگاه نمک از ترش ریگ اندر بن مغاک کنند بی ازار و به برگ نی
زیر ترش بپوشند و ریگ بر سر او کنند تا هموار باز شود و پس هر پانزده
روز آب بر در او براشند تا یک سال آن آبی بماند و سیب نیز
همچنین بتوانند داشت و گویند اگر آبی در میان جو نهند دیر تر ماند
و گویند آبی هیچ جای نیکوتر از نیشابور نباشد و گویند ایشان برد درخت
بیخ یاسمن آبی که نیکوتر است بگذارند و باقی بچینند و اول چون
گل بریزد و آبی بماند همه را بروغن زیت چرب کنند انگاه بیخ یاسمن
که نیکوتر و بی عیب تر بود بگذارند اندر گیرند تا بغایت رسد انگاه
بی ازار از درخت باز کنند و بنهند یکی از آن تا بصد قیمت کرد
خاصیت طبع سفرجل سرد و خشک است معده و جگر و دل را
نیکست است و پیش از طعام اگر بخورند طبع سخت کرد و تشنگی
بنشاند و در کتاب فلاحه گویند مر که آبی بخاید و بلغمش بنید ازد
در پنید خوردن دیر مست شود و آبی شیرین قی باز دارد وصل
درخت آبی را با نار وصل باید کرد تا نیکوتر شود و بار بیشتر آورد خوردن
خوردن آبی چون آبی خورند از پی آن بنفشه پرورده باید خورد تا دفع

معرفت کند والله اعلم **صفت منافع امرود**
امرود چینی و کلابی است و از دو جنس باشد وصل نیکو بود و مر درختی
که دران وصل کنند به بپذیرد و اگر انرا در درخت زر وصل کنند امرود
شیرین تر اید **خاصیت امرود چینی** امرود چینی دل و جگر را اب دهد و
معده خشک کند و بطبع سرد و تر است اما امرود کلابی بعضی گویند
گرم و تر است و بعضی گویند معتدل است و قوه دل دهد و برد سینه گرم
کند و اب تاختن ببرد و یغی برآند و چون بسیار خورند معده سست کند
و او باد انگیز هست و اوفاط و قولنج آورد **خاصیت برگ او** برگ او جراحتها
را نیک بود چون بکوبند و برو نهند و چون بخورند (تا خوردن) زنجبیل پرورده
از پی ان باید خورد والسلام **صفت منافع شفتالو**
شفتالو را بسبوس چون اندر کنند دیر بماند و تباه نشود هر که خواهد
که شفتالو شیرین آید یک بادام دو مغز بیرون کند و مغز شفتالو در میان
هر دو باید نهاد و بباید کشت چون برآید هر سه را با هم باید پیچید و بگل اندر
باید گرفتن تا همه یکی شود انگاه چون برآید مغز شفتالو شیرین شود
و اگر نیز شفتالو گل سرخ دارند خوش بوی آید **خاصیت** طبع شفتالو

سرد و تر

سرد و تر است تشنگی را بنشاند و جگر و معده را قوی کند و چون بسیار
خورند بلغم آورد **خاصیت برگ** اگر برگ او بکوبند و بر جایگاهی نهند که درو
کرم باشد همه بمیرند و اگر بکوبند و آبش بدست کسی کنند که چیزی بر دست
او گزیده باشد بمدت نزدیک بهتر شود و اگر خانه بیرگ او دود کنند مار را
بگریزند و اگر برگ او بکوبند و با نمک و زرنیخ بر جوانند اندیشی نیکو
گرداند و موی ببرد و اهل هند پیر در ان زمان نکند و اگر برگ او در میان
جامه نهند دیوچه تباه نکند و اگر برگ او خشک کرده و سوده او درم
کسی بخورد هر کرم که در شکم وی بود بمیرد و بنهد **خاصیت چوب** اگر چوب او
مسواک کنند بن دندان سخت کند و کرم بن دندان بکشد و بوی
دهن خوش کند **خاصیت مغز دانه** اگر مغز دانه او بسوزانند و در
میان سرمه بسایند و در چشم کشند حرارت چشم زایل کند و سرمه نیکوتر
نماید و اگر سوخته بر ریشی کنند رم بیرون کند **خوردن** شفتالو کمتر
باید خورد که معده سست کند و اگر ازو پاره قیچ اغرغره کنند
بسیار علتها را ببرد **وصل کردن** اگر شفتالو در بید وصل کنند شفتالو
بی دانه بر اید و اگر درخت سنجد و حیلان وصل کنند سرخ اید والسلام

هشتم صفت منافع زردآلو زردآلو چون ترش بود
طبع شفتالو دارد و صفرا بنشاند و چون شیرین شود گرمی دارد
و معده را ساکن کند و اگر بیخ درخت زردآلو بکاوند و ده درم
سقمونیا در بیخ وی کنند بوقت آب بر خود کشیدن دیگر سال که بار
آرد هر که از آن بخورد شکمش برآید و بمیرد و اگر درخت بری بکند از بهر
و آن آب بر زردآلو زنند دیر ماند و تباه نشود و اندر تلخ شیرین کردن
چاره است خاصه اگر خواهند که استه زردآلو شیرین گردد مغاکی
در بن زردآلو بباید کند و سه سال چهار بار نمک در وی کردن هر بار مقداری
یکمن شیرین گردد و اندر وی خاصیت هست خاصیت مغز استه اگر مغز
استه او بکوبند و با چوبق و آرد سرشته بیامیزند و سگ را دهند تا
بخورد بمیرد و اگر مغز استه بکوبند و با شیر و زنگار بکوبند و یا پنبه
پاره در مقعد نهند خارشی مقعد را سود دارد اگر مغز بصلایه
بسایند تا روغن بیرون آید و کسی را که حشره در گوش افتاده باشد
گوش بر آن نهند چون بوی او بجنبنده رسد بیرون آید خاصیت برگ
برگ او اگر بخایند دندان کم درد کند خوردن چون زردآلو خورد از پی او
سکنجبین

سکنجبین باید خورد نهم صفت منافع انجیر اگر انجیر کم بار
آورد با درختی دیگر شاخ انجیر ببرد و از شاخ او بیاویزند منفعت کند
و بار بسیار آورد و اگر سوسن از شاخ او بیاویزند برنگاه دارد و اگر گاو
خون یا دیوانه بر شاخ انجیر دشتی ببندند نرم گردد و آرام و زیرک شود
اگر سرگاو بیخ انجیر فرو برند زودتر رسد و اندر وی خاصیت است خاصیت
طبع انجیر گرم و تر است گرده را سود دارد و آب پشت بیفزاید اما
چون بافراط خورند معده او را و تن سنگین کند و زهرها از تن ببرد و خوردن
انجیر بلغم را ببرد و اگر کسی را اسپرز آماس شد انجیر در سرکه کنند و سه روز بخورند
سود دارد و سرکه انجیر بجوشانند و آبش بخورد سرفه ببرد و او را رنگ بنشاند و گرده
قوی کند و شهوت بیفزاید و اگر انجیر با روغن زردآلو بیاغازند و سه روز
بخورند باد را ببرد و درد بشکند و اگر بجوشانند و آبش بر شقیقه نهند
درد سر که از سردی بود ببرد و اگر در دندان گیرند درد دندان ببرد و اگر بکوبند
و در خانه بنهند اما پشه را بنشاند نگاه داشتن اگر خواهند که انجیر از
جای بجای برند و تباه نشود سبوی نو بباید آورد و سه انجیر برف بری
بباید آکنده و یکی در بن سبو باید نهاد و انجیر در باید کرد تا نیمه و یکی دیگر در

میانه نهند و انجه درکنند و یکی دیگر بر سر نهند مرکی که بر بند تباه نشود خوردن
مرکه انجیر خورد از پی او مغز بادام اسفید کرده باید خورد تا دفع مضرت شود
دهم صفت منافع توت اگر توت سیاه بر دست باشد و دست
بغوره یا با آب توت سفید بشورند زنگ ببرد و اندر رنگ گردانیدن
او چاره است چاره اگر خواهند که توت سفید سیاه شود مغاکی
اندر بن درخت بباید کند و مقدار دو غربال دود سیاه اندر بن آن درخت
انبار باید کرد دیگر سال توت سیاه آورد و اگر همچنین توت سپید درین
سیاه کنند سپید گردد خاصیت طبع توت سرد و تر است و توت سیاه
صفرا بنشاند و اگر پخته نبود توت دانه اش شیرین است گرم و نرم است برد
و سینه را نرم کند و اسهال آورد و اگر ابش غرغره کنند خناق و درد
گلو را سود دارد و اگر ترش باشد صفرا ساکن کند و دل و معده و
جگر ساکن کند و چون بنشاند و افراط او هیضه آورد هم که توت خوردن
خورد از پی او انگبین باید خورد تا زیان نکند یازدهم
صفت منافع جوز اگر خواهند که درخت جوز بار بیشتر آورد
و نرم باشد جوز را مغز درست بیرون باید کرد آنگاه بکارند و از مورچه
نگاه دارند

نگاه دارند تا تباه نکند و چون سال بگذرد بجای دیگر باید نشاند چون بر آید
چون دست انگشت باشد و بسیار بار آورد و اندر سخت نرم کردن چاره
چاره مغاکی بباید کند و اندر بن درخت پوده ازمی و سرکین کبوتر
اندر وی انبار باید کرد اندر سال چهار بار تا جوز نرم گردد خوردن جوز زیر بانک
باید خورد و اندر رد خاصیت است خاصیت اگر مغز جوز با برنج بخورند
منفعت کند زهر مار گشنده را بقراط گوید آنگاه که جوز خورده باشند مانند
نخودی با برگ بگیرند و بخورند با شکر کوفته امید بخدای تعالی دارم که تا سال
دیگر چشم او درد نکند و جوز تر گرم و تر است و باه پشت بیفزاید و جوز
خشک گرم و خشک صفرا آورد و دود هان بخوشاند و سرفه آورد و بخار بدماغ
رساند دوازدهم صفت منافع نارجیل روغن نارجیل
در موی مالند سخت گردد و دیر سفید شود و طبع او گرم و قوی است
و درد مقعد و ریش را و گرده و مثانه را بد است نخ اگر پاره از
نخ او اندر دواغ نهند بجای فتیله بیفروزد دفع دوب اگر چوب نارجیل در مجلسی بر
آتش نهند مالوست اوردست شوند والسلام سیزدهم
صفت منافع بادام اگر بادام تلخ با چوق سیاه انزار شته

کنند و شکر ادهند تا بخورد دهر دو مرددی را مخنین بود و اگر مغز بادام تلخ با گوگرد بکوبند و بخورد کسی دهند یا سگی بیهوش شود چون سوزنی در بن دندان سگ فرو برند باز بهوش آید و اگر مغز بادام تلخ خود بسایند و با روغن زیت در میان نان یا خمیر کنند و بخورد سگ دهند ان سگ از پی او برود اگر چه سگی وحشی باشد و حکیمان بادام کوهی را مق خوانند و روغن او در بسیار دردها نفع کند و دردها بشکند و بادام شیرین را طبع سرد و ترست بر و سینه نرم کند و روده را نیک بود و دماغ را تری و نرمی دهد و اگر با شکر خورند آب پشت بیفزاید و تن فربه کند و رنگ و روی نیکو کند بلکه در معده گرانی کند و باد انگیزد الا که بی پوست و بریان کرده خورند اگر بیست مثقال مغز بادام خوش بکرند و بکوبند و یک درم زعفران بدان بیامیزند و همه را بسرشند و معجون کنند و یک هفته بامدادان بخورند باد و مفته اگر لاغری باشد خشکی ببرد و گوشت گیرد و فربه شود اگر روغن بادام در بینی کاو دیوانه کنند نرم گردد و رام شود و اندر شیرین کردن بادام تلخ چاره است **چاره** اگر بن بادام تلخ باز کاوند و سرگین خوک دروی کنند با نمک بسیار آب دهند

شیرین

شیرین شود والسلام چهاردهم **صفت منافع فندق** اگر کسی فندق خورد جماع بسیار تواند کرد و اگر شاخ او بر گردم گزیده بندند درد ببرد طبع او بقول سرد است و بقول گرم و از ان دلیل کنند که مردست که بدگوار است و روغنش اسهال آورد و نیک بود والسلام پانزدهم **صفت منافع فستق** طبع فستق گرم و خشکست در دشت که از بیرون بود سود دارد و سده بگشاید و آب پشت را و صفرا و خون را برانگیزد و بادها سرد را سود دارد شانزدهم **صفت منافع اسفیدار** اگر چوب اسفیدار بسوزانند و خاکستر بر جایگاه براگنند که دران کرم باشد بکشد اگر شیره او بگیرند و در شراب بکسی دهند بیهوش شود هفدهم **صفت منافع طرفا** طبع طرفا یعنی گز سرد و خشکست و از او شیرینی آید مانند عسل قطره قطره از شاخ او بر آید و طبع او گرم و ترست معده را قوی کند اگر کسی طعام بسیار خورده باشد پاره از ان بخورد وی هضم کند **برگ** اگر برگ او بر اماس نهند اماس ببرد و اگر آب برگ او بر آبله زنند ستم در نشود **خاصیت بیخ** اگر بیخ او در دندان مالند درد بنشاند **چوب** اگر چوب او بسوزانند و اندر آب افکنند تا سرد شود پس آبی که بدان سرد کرده باشند بخورد کسی دهند آنکس را بیم هلاکت باشد و دیگر جماع نتواند کرد اگر طشتی نیکو سار کنند و آتش در بر ان کنند از چوب گز تا دود بر وی نشیند پس بشویند و ان آب یا سیکی صرف هم چندان کسی را دهند که در دل باشد سود دارد هشدهم **صفت منافع قصب** نی را بتازی قصب گویند و اگر جای دود کنند ماران از ان

بگیرند و مار البته بوی او نتواند شنید که بچار شود و برگ قصب بخورد نیکو شود
و اگر مار را بقصب زنند بیک ضرب سست شود چنانکه نتواند جنبید پس
اگر بیک ضرب دیگر زنند درست شود بیخ او اگر بیخ او بجوشانند و بان
سر بشویند موی دراز شود نوزدهم صفت منافع خیار
اگر پوست خیار بگیرند و بکوبند و با زنگار و نمک و کمیز مردم برابر
کنند ناسور را ببرد برگ اگر برگ بجوشانند و تخم حنظل پیش از
بر آمدن آفتاب آن آب اگر در زمین کشته بزنند کرم از آن همه
کشته زار ببرد و اگر بتخم حنظل کنند روا بود اما چنین پخته باشد
و اگر برگ او در خانه دود کنند خفاش بگریزد و اگر بکوبند و شاخ
او دود کنند مار و حشرات بگریزند بیستم صفت منافع
عنبرا سنجد را انباری عنبرا گویند و درخت مبارکست و هیچ
درخت عنبرا نبینی که راست باشد و طبع او گرم و خشکست و
بجای غله بکار دارند و سیری نکند و اگر در میان نبید عنبرا خورند مستی
باز دارد و اگر خورده کسی را دهند که طبعش نرم باشد طبع او سخت
شود بیست و یکم صفت منافع حلغوزه حلغوزه
گرم و نرم است درد پشت و درد معده و درد جگر که از سردی بود نیکست
بیست و دوم صفت منافع عناب حلانرا انبازی عناب
گویند طبع او سرد و خشکست خون را تسکین کند و بر و سقیفه را
نرم کند و سرفه را که از خون بود زایل کند و چون در میان نبید خورند
مستی باز دارد و بعضی حکما گفته اند که جنس همین است که طبع
او ترست و چون بافراط خورند طبع نرم کند و چون بدست گیرند

وبدست

وبدستی مالند خون تسکین کند والله اعلم بالصواب فصل دوم
از مقالات سوم درختان مشمومه صفت جنس فهرست اول
صفت منافع ترنج دوم صفت منافع نارنج
سوم صفت منافع لیمو چهارم
صفت منافع مورد پنجم صفت منافع گل
ششم صفت منافع سرو هفتم
صفت منافع صنوبر اول صفت منافع
ترنج حکیمان گفته اند اگر پوست ترنج بگیرند و خشک
کنند و بسایند و بسوزانند و اندر رگوی تنگ کنند و زنی را
دهند که اندر اسقاط آید سود دارد و اندرو خاصیت است
خاصیت پوست پوست ترنج گرم و خشکست و گوشت او گرم
و تر و ترشی او سرد و خشکست و دانه او سرد و تر خاصیت گوشت
گوشت او دل را قوه دهد و معده را قوی کند و نشاط آورد خاصیت
ترشی اگر زنگ کامه سفید رسیده باشد بترشی ترنج بشویند
پاک گردد چنانکه هیچ اثر نماند و اگر مروارید بترشی ترنج اندر نهند حل
شود خاصیت مغز دانه مغز دانه او زهر کشنده را سود دارد
والله اعلم والحکم بالصواب دوم صفت
منافع نارنج پوست نارنج گرم و خشکست

والله اعلم بالصواب دوم **صفت منافع نارنج**
پوست نارنج گرم و خشکست و ترشی او صفرا را بنشاند اما آب پشت
بیفزاید و بعضی گفته اند ببرد **مغز پوست بادام** و اگر پوست او در روغن
بر موی مالند قوی کند و اسفید نشود والسلام سیم

صفت منافع لیمو طبع لیمون سرد و خشک خون را
تسکین کند و درد سر که از خون بود ببرد و دهان خوش کند چهارم
صفت منافع مورد طبع مورد گرم است هر که از شاخ او حلقه
کند مانند انگشتری و در انگشت ان کسی کند که انثراس اماس باشد
بهتر شود و اگر آب مورد تر بگیرند و در سعد کنند و کور دکی دمند سخت میست
شود و دیر بیدار گردد اگر برگ مورد با مورد ارسنگ و صندل بیزند و بغل
بدان بشویند هرگز بوی نکند هر که روغن دانه او در سر مالد موی سیاه
و جعد کند و روشن و اگر آب مورد با حنظل رنزند و سر و موی بدان
بشورند تن و موی قوی گردد و سبوسه ببرد و هر که روغن دانه مورد
در اندام مالد تن نرم گرداند و اگر مورد بکوبند و با سپیدخایه بر کوفتگی نهند
نیک شود و اگر مقدار بکوشانند و بر مقعد نهند که بیرون آمده باشد
نیک شود و اگر دانه او بکوشانند

وآب او بخورند سرفه را ببرد و چون از شکم باز دارد بتوارث گویند هر که دانه خرد بریان
کند هر روز مثقال بخورد خون که از معده آید باز استند و ناسور ببرد والله اعلم
پنجم **صفت منافع گل** اگر هر بامداد زمستان آب
گرم در بن گل کنند ممکن بود که هر سال دو بار بشکفد و اگر غنچه گل پیش از
شکفتن در میان نی نهند و هر دو سر او در گل گیرند و بنهند تا آنگاه که خواهند
پس در وقتی که از نی باز کنند و آب گرم بر آن گل زنند یا در خزینه حمام نهند
بشکفد و اگر گل سرخ را بگیرند و دود کنند سپید گردد و همچنین اگر خواهند که
گل را وصل کنند شاخ گل را همانجا بسایند و آن شاخ که وصل خواهند کرد میان
او در باید نهاد و گل اندر باید گرفت تا بگیرد طبع گل سرد و خشک است خوردن
و بوییدن دل و معده را سود دارد و جگر بطحال قوی کند آب گل موی
را زود سپید کند و درد سر که از صفرا باشد بنشاند و اگر برگ او خشک
کنند و کوفته در چشم کشند یا مالند نابینا شود پس اگر خواهند که نیک
شود بنمایند تا چیزی در سر کشد و تخم کنکنج پیش او دود کنند خانگ
دود او بدماغ و چشم رسد روشن شود والله اعلم ششم
صفت منافع سرو طبع سرد بغایت گرم است بدان دلیل

که در رستا

که در زمستان و سرما نخبان سبز مانده بهست و سرد را
بدو کار گرمیست و کسی را که طبع گرم باشد چون بوی او بشنود درد سر انگیزد
اگر آب برگ او در شراب نیکی دهند تا بخورد زود مست نشود و اگر برگ
او در خانه دود کنند مار بگریزد و اگر گوز سرو بر خداوند شقیقه بندند یا دود
کنند نیک شود هفتم **صفت منافع صنوبر**
اگر زنی ضمغ صنوبر بسایند و شافه کنند شهوت و جماع لزیز گردد و قطران
صنوبر اگر زنی بردارد آبستن شود والله اعلم فصل سوم

از مقالت سوم در اسپرغام و آن سیزده نام است

هم — صفت منافع مرزنجوش
صفت منافع بنفشه
هم — صفت منافع ادرخون
دهم — صفت منافع نسرین
یازدهم — صفت منافع نیلوفر
دوازدهم — صفت منافع [illegible]
سیزدهم — صفت منافع شنبلید
اول — صفت نرگس

نرگس هنوز چون نشکفته باشد در آب بغم نهند چنانکه آب جوشیده باشد
با بغم چون بشکفد سرخ فام شود و سخت نیکو بقراط گوید در وقت مجامعت
در حال انزال اگر بر نرگس افتد بسته شود و بعد از آن بر زنان قادر نشود
دگو نیند بوقت انزال بروی نگرند فرزندی که آید شکوه و معتدل مزاج
باشد و طبع او معتدل است اما میل بگرمی دارد و دل و دماغ را قوت دهد
اگر زنی آب نرگس بگیرد و پنبه بران ترکند و برگیرد آن وقت
که مرد از آن باز گردد زهدانش به بندد و هرگز بسی زان آبستن نشود
و آب نرگس چون در چشم کشند شب کوری را ببرد برگ نرگس بکوبند

و آتش

و آتش برزهار طلی کنند بستگی بگشاید والله اعلم بالصواب دویم
صفت منافع سوسن طبع سوسن گرم و خشک است و بلغم را بگدازد
و لیکن دماغ گرم را زیان کند و صرع فالج را سود دارد و سوسن اسفید
درد شقیقه را نیک بود و سوسن آسمان گون معده را قوی کند
و اگر بکوبند و در گوش کر افکنند کری را ببرد سوم
صفت منافع لاله تخم سپید لاله چشم را روشن کند اگر آتش
با شکر بخورند صفرا ببرد و طبع را نرم کند و سرفه را ببرد و تبل نیک بود
و مرکرا درد چشم بود و آماس گیرد لاله بگلاب و بنفشه بکوبند و بران
طلی درد و آماس بنشاند اگر لاله بر سر نهند درد ببرد اگر آب او بر سر کنند موی
نیکو کند خاصه اگر با روغن تازه بجوشانند و بر سر کنند آب او گرم تخم را بکشد
خداوند قولنج زیر بند زبان دارد والله اعلم و احکم بالصواب چهارم
صفت منافع لفاح اگر لفاح در مجلسی بنهند چنانکه بوی او
مردم بشنوند مست شوند اگر پوست او بخرد بر آتش نهند همین فعل
کند مار چون بیمار شود بوی او بشنود نیک شود پنجم صفت
صفت منافع یاسمن طبع یاسمن گرم و خشک است باد را بشکند و رطوبت

دماغ را صافی کند و روغنش درد شقیقه را نیک است اگر برگ او بکوبند و خشک کنند
و بسایند و بر کلف کنند کلف ببرد بیستم صفت

منافع ضیمران اگر شاهسپرم در مجلس پیش شراب خوارگان بنهند چون
بوی آن بدیشان رسد خواب بر ایشان افتد و زود مست شوند و طبع
او لطیفست و چون گلاب بر وی فشانند بوی او خواب نشاط آورد
و دماغ را قوه دهد بوی شاهسپرم درد شقیقه ببرد و چشم را روشن کند
و اگر بکوبند و بر آماس نهند که از سردی بود آماس ببرد و درد بنشاند و اگر
آب شاهسپرم بر جای آماس طلی کنند آماس بنشاند و اگر بجوشانند و آب
او در بن کسی مالند که از این فرو آمده باشد بار دیگر بجایگاه شود و چون باز دارد
و اگر یک استیر تخم آن بکوبند با یک مثقال مازو دوازده شب بخورد
کسی که دمند که بشب در جامه خواب شاشد فایده کند و اگر شاهسپرم با روغن
گل بریان کنند و هر روز یک مثقال از آن بخورند چون زحمت شکم را باز
دارد و برگ او با مغز دانه زرد آلو شیافه کنند و زن بردارد زهدانش
گرم شود هفتم صفت **منافع مرزنگوش**
اگر مرزنگوش خشک و کبریت زرد و روغن زیت بکوبند و همه را
پیلکها پیا

پیلکها پانیزند و آب او بر آن اندر بیمر و ریزد و از آن آتش بزرگ خرد
و اگر مرزنگوش در بینی خداوند فالج ریزند سود دارد و طبع او گرم و خشک است
بلغم ببرد و فالج و لقوه و رعشه و صرع و هر علتی که از رطوبت خیزد از بوی
او و روغن و آبش سود دارد والله اعلم هشتم صفت

منافع بنفشه اگر بنفشه و کبریت دود کنند سپید شود و دود
آهک سمن نعل کند و طبع او سرد است و تر خواب آورد و درد سر بنشاند
و طبع نرم کند و اسهال صفرا کند چون بخورد و اگر طلی کند درد بار را سود
و اگر ببویندش گرمی و خشکی منغص بنشاند و خواب آورد و دل را
نشاط آورد و شب گرم را سود دارد نهم

صفت منافع ادرجون اگر کسی ادرجون ابنویند مر فصلی که از دماغ
بیرون آید و چون اندر بینید خورند ابنوند مستی باز آورد و گل
او چون بخورند چون صافی کند و برگ او چون سر بشویند وسوسه ببرد والله اعلم
دهم **صفت منافع نسرین** طبع نسرین گرم و خشک است
مصروع چون بوی او بشنود منفعت کند و صرع ببرد و اندر بینید
خوردن نیکو بود و اگر بوی کنند مستی باز دارد و گل او چون بخورند چون

صافی کند و چون بکوبند و بر روی مالند نشان آبله ببرد و چون بسیار ببویند
معده قوی کند و درد سر ببرد و خواب خوش آورد اگر برگ او بر جای نهند
که خون آید باز دارد و طبع او سرد و تر است والسلام یازدهم

صفت منافع خیری اگر خیری بر مقعد خداوند سرفه مالند سرفه ببرد
اگر خیری و چون بید و روغن زیت با یکدیگر بیامیزند و زنی را دهند که تا بر
گیرد و چون مرد نزد او شود هرگز آبستن نشود اگر غوره را با آب برگ
خیری طلی کنند و مجامعت کند بار نگیرد والله اعلم دوازدهم

صفت منافع شنبلیله طبع شنبلیله معتدل است
اما سپلها نرم کند و درد را ببرد و دماغ را تری و لطافت دهد و دل را نشاط
آورد و بوییدن معده را سود دارد فصل

چهارم از مقاله سوم در باب یازدهم

صفت منافع خربزه خربزه تابستانی گرم و تر است همه کسی
را موافق باشد و با همه طبعها بسازد و جمیع علت نه انگیزد الا چون بناشتا
خورند صفرا انگیزد و از پی آن آب کامه باید خوردن و اگر زنجبیل پرورده خورند
سود کند و هر چه شیرین تر باشد طبع او گرم و تر و هر چه ترش و گوارنده تر
باشد و آنه سرد و تر است دل و جگر و مزاج های گرم را بشکند و زکام و نزله
و تشنگی بنشاند و طبع محبت کند و ناهار آنکه بود و چون از پی طعام
خورند معده تباه کند **خاصیت پوست** اگر پوست خربزه در تنور افکنند نان
چون فطیر شود و اگر در دیگ افکنند زود دیر ده **خاصیت تخم** اگر تخم او

بلو نهند و باب تر کنند و بتنور مالند بدان تنور اگر نان نتوان پخت واگر
تخم او در شکر اغاز نند وبس بکار زند شرین آید واگر کودکی تب گرم دارد
بگیرند خیار بزرگ و یکی بر دست راست او نهند و یکی بر دست چپ
در ساعت تب ازوی برود و خیار گرم شود دوم صفت

صفت منافع کدو طبع کدو سرد و تر است درد سر زایل کند
و تب گرم ببرد و تبش جگر و معده ساکن کند خاصیت اب اب برگ
او اگر بر اماس گرم نهند سود دارد و اگر بر اسر کنند سبوسه را ببرد
خاصیت تخم اگر تخم او با شکر بخورند مجامعت را قوه دهد و اگر تخم او
سه روز در روغن کنجد کنند پس بکار برند کدو ی دانه آید خاصیت پوست
اگر پوست او در خانه دود کنند مار بگریزد اگر پوست کدوی کهن بسوزند
و با زعفران بر کلف نو و کهنه نهند ببرد ...

صفت منافع بادنجان بادنجان بغایت سودا انگیز است چون
بروغن بریان کنند بهتر بود و اگر بکوست بپزند بهتر طبع او سرد
خشک است هر که با فراط خورد سودا پدید آورد و درد سر و شقیقه انگیزد
و هر که یکماه پیوسته بادنجان خورد بیم است که دیوانه گردد و ماد و ما

دو سوداس

٦٢

دماد و ماد و و سواس و سرفه انگیزد و بادنجان شامی علت کمتر دارد
و ایمن تر و کسی که بادنجان خورد سلامت در بادنجان بریان
کرده است زیرا که اتش علت او بسوزد خاصیت برگ برگ
بادنجان اگر با حنا بر بندد رنجها و دردها که پا متمکن بود زایل کند
والله اعلم و احکم بالصواب جهارم

منافع ترب ترب گرم و خشک است اگر بناشتا بخورند بلغم ببرد
و معده قوی کنند و ناگوار نگشاید و خوردن ان اب پشت پیشواد
و سرفه بلغمی را ببرد لیکن دیر گوارست و معده کننده کند و اگر خشک
کرده در خانه دود کنند گژدم ان بگریزد خاصیت اب اب ترب
اگر بکوبند و آتش بر بهق مالند بهق را ببرد و اگر یک قدح اب
ترب با یک سر انگبین در گرما ده بخورند قی اورد و اگر آتش
در گوش چکانند درد و باد را سود دارد اگر تخم ترب با سرکه
بیامیزند و شیره مردم بر بهق نهند ببرد تخم اگر تخم او زیر
خود دود کنند حمنده خامه بکشد و پاک کند والسلام

صفت منافع پیاز

طبع پیاز سرد و تر است اگر یک پیاز با آتش بریان کنند
و بکوبند و بر ناسور نهند ناسور را ببرد و اگر پیاز در آسیای
افکنند از گردیدن باز ایستد و اگر پیاز خام خورند بلغم
در معده گرد اید و پیاز خام بسیار خورند چشم را

معده

قال النبي علیه السلام الصالحون ... طون لی

تاریک کند و اگر پیاز خام در دهن داشته باشند سموم کار
نکند و اگر در دندان مالند خون باز دارد و درد دندان
و علتی دندان ببرد و اگر آب پیاز بر آبگینه اندایند و بر آتش
گرم نهند آبگینه سخت شود و اگر آب پیاز با نمک سوخته
بر موی طلی کنند موی برآرد و اگر آب پیاز بگوشت بکار
دارند شهوت بیفزاید و اگر پیازی در سرکه کنند و در خود مالند
گری تر را ببرد و اگر تخم پیاز با روغن گل بریان کنند و بخورد
باد از خایه ببرد ششم **صفت منافع سیر**
اگر سیر در آن وقت که کارند که ماه بکاست بود بوی او کنده
نباشد و اگر دانه سیر بیالایند بهر درخت که بدان بنهند کرم
اندر درخت را نخورد و اگر با دانه مویز بکارند چون بروید شیرین
شود و اگر بکوبند و بر کژدم گزیده نهند درد ببرد و اگر نطفه بجاه(?)
رسد سیر با نمک بکوبند و بدان بشویند اثر ببرد و اگر کسی را مار
گزیده باشد دانه سیر بدو نیم کنند و بر زخم نهند سود دارد اگر
دانه سیر بروغن بجوشانند و شافه کنند خارش مقعد را
بنشاند و خوردن سیر بوی دهان را خوش کند و بلغم از معده
لیکن صفرا انگیزد و درد شقیقه و خارش اندام و تاریکی
چشم آورد از بهر آنکه طبع او گرم و خشک است و اگر
در آتش افکنند تا پخته شود و بخورند

علمی که تحقیقی اندر سینه بود / درسی نبود الخ در سینه بود
صد خانه پر از کتاب سودی ندهد / باید که کتاب خانه در سینه بود

تا پخته شود

تا پخته شود و بخورند بوی سیر را و درد ناف ببرد اگر سیر و زهره گوسفند
بجوشانند و اندر گوش افکنند گری را ببرد و اگر یکمشت سیر پاک کنند
و بروغن گاو بجوشانند پس گلاب(?) کهنه بسوزانند و خاکستر آن با آن سیر
بکوبند و مرهم سازند و بر زخم نهند که ریش شده باشد بر آن کنند بسبب درست
شود **خاصیت پوست او** پوست سیر بر مصروع دود کنند سود دارد اگر پوست
سیر بسوزانند و بروغن زیت بیامیزند و بر جای طلی کنند موی برآرد
هفتم **صفت منافع چغندر** چون چغندر
نشانند تخم او با انگشت میان دو دیگر انگشت که پهلوی وی است
باید گرفتن تا چغندر زیبا شود و طبع او سرد و تر است اگر بیخ او
چهار ساعت در شراب افکنند آن شراب ترش نشود و اگر بپزند
سر بدان بشویند موی سخت گرداند و بن او دراز گردد و اگر بعد از
پیاز چغندر بخورند بوی پیاز ببرد و چون بسیار خورند بر و سینه نرم
کند لیکن قولنج آرد زیان دارد و سرفه ببرد **خاصیت برگ او** برگ او با روغن گل
بجوشانند و طلی کنند موی برآورد و اگر سر با آب برگ او بجوشانند بشویند
و موی جعد و سخت کند والله اعلم هشتم **صفت منافع گزر**

طبع گزر گرم و تر است چون پخته نباشد او از نگشاید و سرفه بر دهد زکریا
گوید اگر کسی گزر خوردن عادت کند عجب دارم که اگر او در اده کیرک باشد
همه را خشنود تواند کرد و اگر بجوشانند و آبش با انگبین بخورند شهوت را
قوت دهد و گرده را هم و خوردن گزر بر سر نان و آب کند و سستی
قضیب را ببرد خاصیت تخم اگر بیخ تخم گزر در زیر جو دود کنند اگر بچه
مرده باشد در شکم بیفکند و اگر یکدرم تخم او با دو درم فانید بجوشانند
و آب او صافی کنند و بخورند ریگ مثانه را پاک کند آب اگر آب گزر
بر جو بمالند خارش را ببرد فصل نهم صفت
منافع کرنب جالینوس گوید که کرنب بجوشانند و بخورند طبع
او نرم شود لیکن باد در شکم افکند و خوابهای آشفته آورد و اگر برآب
خواره بریان کند و با نمک بخورد مست نشود و قی نکند خاصیت تخم اگر
تخم او با زهره بره بسایند و بر اندام کنند مر که موی بر نیاید و در طبع او
خلاف است بعضی گویند سرد و خشک است و بعضی گرم و خشک گویند والله اعلم فصل
دهم صفت منافع شلجم هر که شلجم پخته بخورد بنا بشتاب
سینه را نرم کند و سرفه را ببرد و آواز بگشاید و اگر اعضای سر با برده بنه

شلجم پخته

شلجم پخته بر روی بنهد نیک شود و اگر شلجم بپزند و با گوشت بخورند شهوت بیفزاید و
روشنائی چشم را نیک بود و اگر آب برگ او بر جو بمالند گر تر را ببرد و اگر
بر سر بمالند سبوسه را ببرد و اگر تخم او بر پای بمالند درد سر و نیز را نیک بود و درد دل
را ببرد والسلام یازدهم صفت منافع عنصل در عنصل
خاصیت عجب دارد و آنست که چون گرگ پای بر آن نهد بیمار شود
و اگر بسایند و بر ناسور نهند ظاهر و باطن را سود دارد و روباه چون
عنصل بخورد نیک شود والله اعلم فصل پنجم
از مقالت سیوم در مقول نوزده جنس فهرست صفت

حس هشتم صفت کشنیز و منفعت ان صفت وج و منفعت او

حس نهم صفت سیبوش و منفعت ان

حس دهم صفت نعناع و منفعت ان

حس یازدهم صفت اسفاناج و منفعت ان

حس دوازدهم صفت راسن و منفعت ان

حس سیزدهم صفت کواه و منفعت ان

حس چهاردهم صفت سنداب و منفعت ان

حس پانزدهم صفت سماروغ و منفعت ان

حس شانزدهم صفت ترخان و منفعت ان

حس هفدهم صفت روی ناس و منفعت ان

حس هجدهم صفت سعتر و منفعت ان

حس نوزدهم صفت بادروج و منفعت ان

حس اول اگر کسی بادروج خورد بهر رگی
گری از شکم بسعد داگر یکی برگ بخوانید و در میان نان گرم نهند تا بی دگر
نزدیک او گرم شود آب اگر اب او با سرکه کسوتر در گرما بجوشد در مالند

کرد

کرتر برد و اگر اب او و چون کسوتر بر سبلوی جب طلایه کنند و باد سبرد را ببرد
و اگر آب او با زهره خوکوش حکانند بلیدی از گوش باز دارد اگر بیک استیر
اب او خو شیده با محند ان اب است زنی را دهند از حیض باز
استد و اگر آب او با کافور در بینی افکنند خون باز دارد حس دوم
صفت کندنا و منفعت او هر که کندنا بسیار خورد بوی دهانش خوش
شود و دندانرا معیوب کند اما قضیب سخت کند و اگر تخم کندنا در سرکه
افکنند تر شی سرکه را ببرد و اگر اب کندنا اندر بینی کنند خون باز دارد و طبع
کندنا گرم و خشک است معده را موافق بود اما دندانرا معیوب کند والسلام

حس سوم صفت کیکیر و منفعت او

اگر کسی کیکیر بگیرد و نخود برو اغاز دسه روز انکه خشک کنند و بکوبند
و در چیزی کنند و شیر فا نید و روغن بخورد و آب پشت قوی کند و جماع
ارزو کند و اگر کیکیر با گوشت شقنقور معجون کنند و بخورد مخنس
جماع ارزو کند خاصیت برگ اگر برگ او در دست مالند و مار بگیرد
و مار بکیر ند زخم نکند خاصیت اب اگر اب او در چشم کودک کشد که چشم او
ازرق بود سیاه شود دم که کیکیر و زهره بز کوهی بگیرد و بجوشاند و بر قضیب

خار خسک

مالد سستی را ببرد و قوی کرداند **خاصیت کبیکه** اگر کسی تخم کبیکه دو درم بخورد دم خند
که چوب اثر ابر ننده صبر تواند کرد و اگر تخم او با عاقر قرحا و سیر بکوبند و با روغن
زنبق بیامیزند و بر قضیب بمالند و جماع کنند زن لذتی عظیم یابد و هر که هر
هر شب یکمثقال تخم کبیکه با دو زرده خایه بخورد کرده قوی کند و شهوت
بیفزاید طبع او گرم و خشک است بلغم را ببرد و اگر در در گرما لند خارش را
ببرد جنس چهارم **صفت کاهو و منفعت ان**
طبع او سرد و تر است خواب اورد و درد سر بنشاند و سرفه ببرد
و نزله و زکام را سود دارد و درد شکم را و درد گوش را و درد چشم
که از گرمی بود نیکست اما چون بسیار خورند آب پشت ببندد و چشم
تاریک شود اما معده را قوی کند و تب گرم ببرد و تشنگی بنشاند
و جگر قوی کند و اگر از قصب چون اید سه روز با سیر که بخورند خون باز دارد
خوردن ان خون صافی کند **خاصیت برگ** اگر برگ او با بینه خورند زود مستی
اورد و اگر تخم خوک در برگ کاهو نوردند و بر سر کمی نهند دیر بیدار شود
خاصیت تخم اگر تخم او با گلاب بیامیزند و بر بینی اندایند خون باز استد
و اگر در زیر زمین کنند یک روز دیگر هر روز گرم باشد و برگ او همین خاصیت

دارد اگر اب او با کافور در بینی افکنند درد سر ببرد جنس پنجم
صفت سداب و منفعت ان طبع سداب گرم و خشک است
طعام بگدازد و بادها بشکند و بلغم ببرد ولیکن اب پشت بخوشاند و هر که
بسیار خورد خون سوخته انگیزد و شهوت ببرد **خاصیت برگ** اگر کسی را مار گزیده
بود برگ سداب و برگ انجیر و مغز جوز کهن هر سه را یکی بکوبند و بخورند
زهر بروی کار نکند و بجای تریاک کار کند و اگر کسی را درد معده بود یکشاخ سداب
بخاید درد بنشاند اگر برگ سداب اندر روغن بجوشانند و اندر اذن خود
مالند جا ماندهٔ ازحامه بیفتد و اگر شاخ سداب بر مصروع او بزنند بهتر شود
و اگر سداب بسیار با سیر بخورند بوی ببرد **خاصیت تخم** اگر تخم او بخورند مستی
باز دارد و لغوه و بادها و عصب بنشاند و اگر تخم سداب با روغن زیت
بریان کنند و با انگبین معجون کنند و هر روز از ان یکمثقال بخورند مستی لغوه
و بادها از پشت بنشاند و اندر این باب بکار دارند **خاصیت آب** اگر آب
سداب اندر دهان غرغره کنند غرغره را اصلح رسد و پاک کند اگر اب او
و فلفل کوفته زنی را دهند تا بر دارد کودک بیفتد و اگر فلفل و اب
سداب معجون کنند هر که پاره از ان بخورند مستی باز دارد از قول عطار

واگر آب سداب بخورند بازمی‌بود واگر یکدرم آب سداب با یکدرم روغن
جوز بخورند در ساعت حیض بگشاید واگر سداب در خانه دود کنند
مورچه از ان خانه بگریزد و همه بپرند اگر آب سداب در بینی افکنند درد شقیقه
را ببرد واگر کسی یکقدح آب سداب بخورد در حال هلاک شود موی زیر سیاه
باب سداب بگویند و در دندان گیرند درد ساکن شود واگر آب سداب
بامه که بجوشانند و رکوی بدان ترکنند و بر رکوی بهلوی چپ نهند باد
سبز را بنشاند و درد پهلوی را ببرد واگر خوره در اندام کسی باشد
بلبه باب سداب ترکنند و بر رکوی نهند و بر انجا بندند خوره را بکشد
واگر آب سداب ترکنند باب کشنیز و هم بجوشانند و بچشم درکشند
شب کوری را ببرد جنس سیم **صفت کاسنی و منفعت ان** طبع کاسنی سرد و خشک است سده جگر و تبهای گرم را وتب
مطابق را و درد سینه را وتب همروزه را نیک است و تشنگی را بنشاند
وسود دارد و چون بسیار خورند خون صافی کند و جگر تازه کند و اب نهره
بنشاند و چون نبات وسم که بخورند زردی روی ببرد واگر کاسنی با نمک
خورند آب دویدن باز دارد و معده را قوی کند واگر بکوبند و بر اماس
مالند که از چون باز سود دارد واگر حرمی بکشند و سم او بکاشتار کنند

وبریان کرده

وبریان کرده بخورند آب دویدن از چشم باز دارد و چون از شکم بگیرد تب را ببرد
خاصیت تخم اگر تخم او در قدح نبید افکنند مست نشوند واگر بکوبند
و با گلاب بر پیشانی طلا کنند درد سر ببرد و خواب خوش آورد والله اعلم بالصواب

جنس هفتم **صفت کرفس و منفعت ان** محمد زکریا گوید
هر که تابستان کرفس خورده باشد اگر کژدم انرا بگزد هلاک شود و همچنین
هر که بناشتا خورد در ان روز هر کژدم انرا هلاک کند واگر در زمستان خورند
بلغم را ببرد و معده را قوی کند و بوی دهن خوش کند و باد بشکند اما مصروع را
زیان دارد البته اگر تخم او باندک حرمی بخورند چون نبید خورند مست نشود
واگر تخم او با انگبین بیامیزند و بر قضیب مالند در جماع لذت عظیم یابد و سخت
گردد و تخم او چون با شکر خورند سده ها بگشاید و جگر قوی کند و تخم او بجوشانند
و ابش بخورند اماس شکم و قولنج و تب چهارم را سود دارد واگر اسم تخم
او بکوبند و با انگبین معجون کنند و بخورند رنگ و سردی زهار را ببرد و نرم کند
خاصیت اب اگر آب کرفس با سرکه و روغن گل در گرمابه بعد مالند کزبرد
و آب او چون با شکر خورند سده ها را بگشاید واگر آب کرفس و نوشادر غرغره کنند
آواز بگشاید جنس هشتم **صفت فرفخ و منفعت ان**

طبع فرفخ سرد و تر است تخم او چون بکوبند و بخورند جماع را قوت دهد و اگر با
ترنجبین بخورند طبع را نرم کند و صفرا ببرد و حرارت جگر و معده ساکن کند
اگر برگ او در جامه خواب افگنند نشاشت را ببرد جنس نهم

صفت کشنیز و منفعت آن طبع کشنیز سرد و تر است تنها
گرم را نیک بود و اگر کشنیز با سرکه کنند و زن آبستن با خود دارد درد زادنش
آسان بود اما چون فارغ شود در حال بباید انداخت که ناگاه زیان ندارد
و اگر زیر بالین کسی نهند دیر از خواب بیدار شود و اگر از بس بپزند بخورند بوی
نبید را ببرد و چون اندک خورند خون صافی کند و چون بسیار خورند چون بعضو اند
و حفظ کند و شهوت جماع نقصان کند و اگر بر آماس سرد نهند درد بنشاند
و اگر یک مثقال کشنیز و یک درم شکر اسفید کسی را دهند که در جامه خواب شاشد
سود دارد و درد استخوان و درد اندام را بنشاند و مرگ ناگاه اتفاق افتد یک درم
و یک درم گل ارمنی بکوبند و با آب نخود بخورند قی باز دارد **خاصیت آب**
آب کشنیز زهر نیست از غایت سردی و بحار را گرم از سر دمنها زدارد و
بوی دهان خوش کند **خاصیت تخم** اگر تخم او بر پاره پنبه دود کنند بعد از
آنکه شیر دختران در چشم وی دوشیده باشند شفا یابد و اگر تخم او با روغن

بریان کرده بخورند درد معده را ببرد و جگر قوی کند والله اعلم جنس دهم

صفت سیسنبر و منفعت آن اگر برگ سیسنبر اندر لحاف
افگنند کیک از جامه خواب بگریزد و اگر در خانه دود کنند همین فعل کند و طبع او
گرم است بلغم اسود دارد جنس یازدهم **صفت نعناع**
و منفعت طبع نعناع گرم است و خشک معده قوی کند و شکم ببندد
و طعام بگوارد و شهوت طعام و جماع بگشاید و چشم روشن شود
اگر نعناع دشتی با نان بسیار خورند بلغم ببرد و بادها بنشاند و اگر نعناع
تازه خورند کرم در شکم بکشد و اگر در میان جامه کنند دیوجه تباه نکند و
خشک کرده کوفته چون بخورند شهوت ببرد و اگر مقدار ده درم آب او
کسی بخورد مرگوی شاشت نبیند و اگر آب نعناع با شکر بخورند قی
باز گیرد و اگر با شکر خورند درد سینه ببرد والله اعلم جنس دوازدهم

صفت اسفناج و منفعت آن اسفناج سرد و تر است در سرو تر است
درد سر و تشنگی را بنشاند و طبع نرم کند و اگر بکوبند و آبش بر سر جدا ونهند
درد سر ماند شفا یابد و اگر بر آماس گرم نهند محسن ساکن شود و اگر بر چشم
سرخ زده مرهم کنند شفا یابد جنس سیزدهم **صفت امن**

ومنفعت ان راسن گرم وخشکست بلغم ببرد و معده قوی کند وطعام
بگوارد و بادها را نیک بود واگر زنی بر زیر جود دود کند بچه مرده بیفکند دوم که بسیار
وهر که بسیار خورد خوابها اشفته بیند وشهوت ببرد و خاصیت خوردن
او آنست که معده از بادها پاک کند وبلغم را ببرد واگر بجوشانند وآب او
با انگبین معجون کنند وبخورند هر روز یکمثقال ریگ از مثانه بیرون ارد اگر
زنی را که حیض بسته باشد اب او وروغن جوز بخورد حیض بگشاید والله اعلم

جنس چهاردهم **صفت نانخواه ومنفعت ان**

نانخواه گرم وخشکست چون با شکر کوفته خورند معده قوی کند وطعام
بگوارد وبادها را بشکند وکرم شکم بکشد وبلغم ببرد وبوی دهن خوش
کند واب رفتن از دهان باز دارد وسده ها بگشاید وگرده قوی کند و
ریگ از مثانه پاک کند وباد خام ببرد ودرد مقعد بنشاند وبادهاء
مخالف بشکند وشهوت بیفزاید وگرده قوی کند وطعام ارزو کند
وکسی را که حاجت از بیها بود سود دارد **خاصیت تخم** اگر یکدرم تخم نانخواه
ویکدرم کمونی ویکدرم تخم شبت ویکدرم تخم کرفس ویکدرم عاقرقرحا ویکدرم
قرنفل ویکدرم عود همه را بکوبند وبه بیزند ومعجون کنند وباره چندان

فاینده هر روز

فاینده هر روز سه درم بخورند معده قوی کند وکرم در شکم بکشد وبادها بشکند
وبلغم ببرد وبوی دهن خوش کند واب رفتن از دهان باز دارد وبقراط
گوید عجب دارم از انکس که اندر سالی یکهفته هر روز سه درم ازاین معجون بخورد
که او را در ان سال هیچ کس حاجت نباشد ودر تنش از هیچ علت نقصان
اید واگر ده کنیزک دارد همه را خشنود تواند کرد جنس پانزدهم

صفت سپندان ومنفعت ان سپندان گرم وخشکست هر که
بکار دارد سده ها بگشاید وزنان را اگرم کند وریگ از مثانه پاک کند واگر
سپندان اندر بینی عطسه کنند چون از جوش باز استند ومهمان جا نمد
واگر سپندان اندر شیره انار زند معده پاک کند واگر بکوبند واندر بینی مالند
ببرد واگر در خانه دود کنند مار بگریزد دوم که هر روز نیم درم یکمثقال با روغن
گل بریان کنند وبا نان گرم بخورد درشش که در مقعد بود پاک کند
ودر وقت خفتن خورند معده قوی کند وبوی دهان خوش کند والله اعلم

جنس شانزدهم **صفت سماروغ ونفع او** سماروغ از سه گونه
باشد یکی دشتی ویکی دیگر در زیر سرگین ستور بود وسوم ارجم یعنی از زیر
نوخیز دو انکه سرخست زهر است واسفید نرم وسماروغ که از سرگین

چیزد چون بخورند تن قوی کند و باد بشکند لیکن کرم در شکم افکند و انکه از
زیر خو چیزد چون خشک شود مر کرا یکدرم ازان در شراب نهند و بخورد کسی
دهند بی عقل شود و پوست او نرم است و سمارغ بیابانی هر که بخورد مر کز
انرا و زند نباشد و اگر سمارغ سرخ با زهره کاو بر قضیب طلی کند با مرکه مجامعت
کنند دوستی بیفزاید لیکن فرزندش نباشد و اگر پوست او با زعفران بسایند
مرکرا در شراب بدهند مست شود در حال جنبی مقدم

صفت ترخان و منفعت ان خلافست در طبع ترخان بعضی
گویند سرد است اما در خشکی او هیچ خلاف نیست و درد دندانرا نیکست و بن
دندان سخت کند و بوی دهان خوش کند و اگر کوفته یا خاییده بر کژدم گزیده
نهند درد بنشاند و اگر با نان خورند معده را قوی کند و سده ها بگشاید
و خون صافی کند و چون بسیار خورند شهوت ببرد و کرده را ضعیف کند
و اگر در دندان گیرند سموم کار نکند و اگر در دندانها کنند خون از بن دندان
بازگیرد والله اعلم حسن [illegible] دم **صفت ریباس و منفعت**
طبع ریباس سرد و خشکست صفرا بنشاند و زهره قوی کند و خون
صافی کند و جگر را سود دارد و ابله و سرفه و درد سر ببرد و اگر شراب بکار دارند

قی بازگیرد و تب را سود دارد و تشنگی بنشاند لیکن چون بسیار خورند شهوت
بنشاند و کرده ضعیف کند و مر که بکار دارد چون که اثر قضیب ابله بازدارد
خاصیت تخم اگر تخم وی بر روغن تازه بجوشانند و اندر چشم مالند کرازتن ببرد
و اگر مقداری سه درم تخم او در شراب کنند و بخورند بجای شقنقور کار کند مجامعت
برگ اگر برگ او بکوبند و آبش در موی کنند موی سفید شود جنبی
نوردم **صفت سعتر و منفعت ان** طبع سعتر گرم و خشکست بلغم را ببرد
و علتهای که از سرمای بود سود دارد و معده قوی کند و چون با شتها خورند ناگوارا را
سود دارد و باد سرد بشکند و اگر یک کف سعتر با مخندان سپندان
خوش بکوبند و آب او در ان کنند و بپالایند و یک کفچه عسل در ان کنند و
گرم کنند مر که ازان غرغره کند حالی بلغم را ببرد فصل سیم

از مقالت سیوم در طعامها ده بابست فهرست اول
صفت منافع گندم دوم صف
صفت منافع جو سوم صف
منافع باقلی چهارم صف
منافع نخود پنجم صف
منافع عدس ششم صف

منافع

هفتم صفت ——— منافع جبیان
هشتم صفت ——— منافع کاورس
نهم صفت ——— منافع لوبیا
دهم صفت ——— منافع ماش
اول ——— منافع گندم

طبع گندم معتدلست و بقولی گرم و نرم و از آن نشاسته سازند و طبعش
سرد و گرانست و نشاسته اماس بسیار و گرمی را نیک بود پوست گندم
گران و بقوت هست و باد انگیزد و اگر گندم را بگو کرد در زد بنهند و جای
بر اکنند که مرغان از آن بخورند بمیرند و کاغذ پاره در میان گندم بپیچند در
روز چنان شود که کاغذ ده ساله آ دوم صفت ———

منافع جو طبع جو سرد و تر است و پوستش خشکی کند و چون
پوست باز کنند و بپزند شراب گردد و چون بخورند تشنگی بنشاند و برد سینه
نرم کند و اگر بباد نجامه رسد بار دو بجته بشورند پاک شود و اگر با پوست
کنند نانش بد و اب ادمار خورند گرم در از شکم بنقیه و چو چند چون آب بدو
زیر بند هر زمان برو بد سوم صفت ——— منافع باقلی
اگر روغن چراغ بجامه رسد با آب باقلی بشویند پاک شود و اگر با برگ او
و زنره کبریت زرد بپزند بط با کلنک بخورد سعید طبع او گرم ...

دهم صفت منافع ماش طبع ماش
سرد و خشک است و کن سیاه انگیزد و تیرگی چشم آورد اما چون را
تسکین کند و درد چشم را ساکن کند و تپ مطارح را چون بخورند
سود دارد فصل هشتم از مقالت سوم در
حبوب پانزده نام فهرست اول صفت
صفت منافع زارناج دوم صفت ———
صفت منافع خردل سوم صفت ———
صفت منافع فوفل چهارم صفت ———
صفت منافع شونیز پنجم صفت ———
صفت منافع زیره ششم صفت ———
صفت منافع سک هفتم صفت ———
صفت منافع خشخاش هشتم صفت ———
صفت منافع تودری نهم صفت ———
صفت بزرقطونا دهم صفت ———
منافع کنجد
منافع شاه دانه یازدهم صفت ———
اول ———

صفت منافع رازیانج طبع رازیانج گرمست بول بگشاید و باد
بشکند و سودمند بود تبها دیرینه را و اگر رازیانج با رخپیل بخورند فهم
تیز گردد و مار چون بیمار شود از رازیانج بخورد به شود و در تری چون بخورند
شیر زیاده شود و چوب او چون در دندان مالند روشن گردد والله
دوم صفت منافع خردل اگر خردل بکوبند
و با سرکین بوم بر جای که موی برکنده باشند بمالند موی باز نروید و
اگر خردل و زرنیخ برابر بکوبند و بسرکه تر کنند و بر روی کنند سرخی کند
و زردی ببرد والله اعلم سوم صفت منافع حرمل
طبع حرمل گرم و خشک است بلغم را ببرد و زنان را حیض بگشاید و اما بس
که از سردی بود سود دارد و بپارسی اسپند گویند چهارم
منافع شونیز اگر مرد باید او صفت شونیز که هندو شب
بخوانند و با شب در نهند تا بامداد و بخورند بسیار دید دهد منفعت او و
و اگر شب بنهند و آب او بر شکم اندایند کرم بیفکند و اگر بکوبند و با شیر ب
بیامیزند مرکجا که بمالند موی بر آورد و طبع او گرمست پنجم
صفت منافع زیره اگر زیره کرمانی بکوبند و بر روی اندایند روی

زرد کنند

زرد کنند و اگر در خانه دود کنند لشکر بگریزد و اگر نطفه بجامه رسد بزیره
بشویند پاک شود و اگر زیره کوفته در کون گوسفند کنند چون بکشند
شکم او بی آب گرم پاک توان کرد زیره و انگوره را بهم هر بامداد بخورند
درد شکم را بشکند و اگر زیره خرد بسایند و اندر خانه مورچه ریزند
همه بگریزند ششم صفت منافع نمک طبع نمک گرم
و خشک است اگر سه درم سنگ نمک کوفته کسی بخورد بیم هلاکت باشد
و اگر قدری ناکوفته کسی بخورد فربه شود و اگر کوفته بشراب بخورند بیهوش
شوند و اگر بریح نمک از خداوند قولنج ها و نزیز بهتر شود هفتم
صفت منافع خشخاش طبع خشخاش گرم و تر است چون بسیار
خورند بر و سینه نرم کند و تن فربه کند و مجامعت را قوت دهد هشتم
منافع تودری تودری گرم و تر است آب پشت بیفزاید و شکم را منفعت
کند نهم صفت منافع کنجد اگر کنجد با ... سیاه
بپزند و گنجشک از آن بخورد بیهوش شود و اگر سر ناوک کنجد بشویند موی را
روشن کند طبع او گرمست و کنجد بریان کرده زنان را حیض بگشاید و
کودک مرده بیفکند دهم صفت منافع شاهدانه اگر برگ

شاه دانه در خانه دود کنند کیک از آن خانه بگریزد و اگر نیز دنک شاه دانه
بپزد اگر آب بر شاه دانه نهند وی زنند در زمان بروید و طبع او گرم و
خشک است بلغم و صفرا انگیزد و تشنگی آورد و شکم سخت کند والسلام

مقاله چهارم

اندر حشایش و اوراق و این دو فصلست

فصل اول

از مقالت چهارم اندر حشایش سیزده نام

فصل دوم

از مقالت چهارم اندر اوراق سه نام

فصل اول

از مقالت چهارم اندر حشایش سیزده نام

منافع حنطنا

صفت منافع قیصوم اول

صفت منافع حی العالم حکیمان گفته اند اگر خروس را بکشند
و شاخ از حی العالم بر گردن او بسته باشند از و بگشانید نمرد و اگر
حی العالم در میان دو دشمن برند و در میان دست ایشان نهند و
دست در دست ایشان مالند دوست شود و طبع او سرد است
نیکو بود آنکس را که رنج از گرمی بود و آبله و درد چشم را نیکست
و آتش سوخته را سود دارد دوم صفت منافع عنب الثعلب
عنب الثعلب سرد و تر است نیکو بود و سده بگشاید و ورم را نیکست

اگر آب او در دست مالند و مار بگیرند گزند نکند و اگر شاخ از ان بخود دارند
گفتار اگر دارد نگردد سوم صفت **منافع عصفر** عصفر بر کلف
مالند ببرد و بامداد بر دندان مالند نیکو گردد و تخم او منی بیفزاید چهارم
صفت **منافع درمنه** اگر درمنه بخورند کرم از شکم بیفکند خاصه از منی و
اگر شاخ او بر کودک بندند صرع باز دارد پنجم صفت **منافع درخت مریم**
اگر زنی از درخت مریم بگیرد و بخورد یکسال آبستن نشود و اگر دو دانه بخورد
دو سال محبس مردانه سالی ششم صفت **منافع حنظنان** حنظنان
گیاهیست که حنا بار آورد و همه جای باشد و این گیاه یک گز از زمین
بر آید و سه شب بزرگ شود و بر شب پژمرده شود و سه شب غیب شود
دید باید اول شب که آفتاب بحمل آید و در دوم و سوم تمام شود و در چهارم
و پنجم و ششم پژمرده شود و در هفتم و هشتم و نهم پژمرده شود و در هفتم و هشتم و نهم ناپدید
انگاه نیست شود بقدرت ایزد عزوجل و درختش چون با آفتاب جنگ
کرده بود درد شکم را نیکست که از سردی بود و درد دندان از او درد معده را
و گشادن بول و رطوبت را و هر علتی که از سردی بود نیکست و دانه او
مانند حب خنوزه بود و شاخش همچون شاخ باقلی و در میانش برگ
سبز بود

سبز بود پوست او چون تر بود اسهال را بغایت نیکست و تخم او اب پشت
بیفزاید و معده را قوی کند و گونه روی صافی کند و دندان سخت کند
و بوی دهن خوش کند و زبان فصیح کند تا بدان حد که بقراط گوید
اگر کسی گنگ از مادر زاده بود یکهفته ازین تخم هر روز مقدار دو جو بخورد
بهفته سوم بهمه حال گویا شود و ان برگ کوچک که در میان دو کس
نهد هر یک نیمه از ان بخورند در حال چیوه هرگز از یکدیگر جدا نشوند
و اگر یک نیمه پیش باشد دوستی او زیاده باشد هفتم صفت
منافع سوسن شیر از سوسن بگیرد و مرگز نزدیک او نشود
و اصل سوسن سرد و رست گرر او دماد را و سر فه را نیک بود و سودا
اورد و چون اب اصل او بجوشانند و بگذارند تا سرد و سخت شود انرا
رب السوس خوانند و محبس سرفه را نیکست و اگر بیخ او با آب بجوشانند
و ان اب بر غله ریزند و بکارند هیچ چیز ازیان نرسانند و اگر بیخ او از
کسی بیاویزند که از ان خون می اید خون باز استد و اگر برگ او و تخم
حنظل و نمک باب بجوشانند مرگی بزنند گیک بگریزد هشتم صفت
منافع دفلان دفلان را پارسی جوزهره گویند زهریست قاتل

هر چهارپا یا آدمی که بخورد بمیرد و موش از ان منهزم بود و اگر برگ او در
خانه دود کنند کیک بگریزد و اگر در زمین بپاشند که خراطین بود همه بمیرند
و اگر با زیت بسایند و بر شمشیر یا کارد مالند هرگز گند نشود والله اعلم
نهم صفت منافع اذخر اگر شاخ اذخر بگیرند و بر جامه کسی نهند
جماع نتواند کرد و زنی را تمام شهوت بخسبد و اگر چوب او بر پای زنی زنند که
حیض دارد پاک شود دهم صفت منافع کاکنج اگر کاکنج بر دست
مالند و مار بگیرند گزند نکند و پارسی انرا مرزنگوش گویند و عرب حسن در
پرده هم برخوانند و اگر در اندام مردم مالند هم دوا ایکی بود و مار از ان منهزم
بود و اگر در گردن خروس مالند و خانه مرغ خانگی کنند و کاردی که از مرغ
تیغ باشد در ان خانه بر زمین فرو برند خروس خویشتن را بدان کارد
بکشد از انکه خارش کردن او بسیار بود و باید که در ان خانه هیچ چیز نباشد
واین خداوند رزق کند یازدهم صفت منافع بیخ انگشت اگر یکدرم
بیخ انگشت و مغز دان فلفل و پنج درم برگ سرو با زهره گوسفند بسایند
و در چشم کشند شب کوری ببرد و چشم روشن کند دوازدهم صفت
منافع بلش این درختی است که در کوه باشد و انرا ابشن خوانند

وبلفظی

وبلفظی دیگر نرو نر خوانند دانه خند برآورد اگر او دانه کسی با خود دارد همه کس
انرا دوست دارد سیزدهم صفت منافع قیصوم اگر قیصوم
دود کنند هوام بگریزند محمد ذکریا گوید اگر شاخ قیصوم در دست دارند
در سفر مانده و رنجور نشوند اگر خاکستر او با کف دریا خورد کنند
و با روغن در موی مالند نیکو سیاه شود فصل دوم
از مقالت چهارم در اوراق فهرست اول
صفت منافع برگ گل دوم صفت
منافع برگ بادرج سوم صفت
منافع برگ سرو اول صفت
منافع برگ گل اگر دانگ برگ گل با دانگ قرنفل بکوبند بوی
ان هر که بشنود محب دارنده شود دوم صفت منافع برگ بادرج
اگر برگ بادرج بگیرند و برگ گل سرخ از هر یک دو دانگ و بهم برامیزند
هر که بوی او بشنود محب او شود سوم صفت منافع برگ سرو اگر
برگ سرو بگیرند و بکوبند و انکس را که فالج باشد در بینی کنند یا بمالند
نیک شود مقالت پنجم در صموغ بیست و دو نام

ضع

اول صفت منافع مقل مقل گرم و ترست قولنج
بگشاید و بادها که بواسیر باشد درد نهانرا سود دارد دوم صفت
منافع مومیای طبع مومیای گرم و لطیفست و نرم استخوانهارا
به بندد و کوفتگی را سود دارد انگی و اگر زنی دانگی مومیای بروغن کنجد
بگدازند

بگدازند و دو حبه صمغ الصنوبر دران افکنند و انرا مسح کنند بعورت
زن هر مرد که با او جماع کند بعد ازان هیچ زنی دیگر جماع نتواند کرد الا اگر
بگشاید و گشادن آنست که مومیای گداخته بروغن کنجد بوزن یکدرم بخورد
گشاده شود سوم صفت منافع اشق طبع اشق گرمست تن را
فربه کند و ریشها پاک کند چون بروی نهند چهارم صفت منافع علک
علک رومی سده دماغ را بگشاید و معده را قوی کند پنجم صفت منافع
کندرو طبع کندرو گرم و خشکست گوشت برویاند و اندر ریشها و
شکم سوی باز گردد اگر بسیار خورند چون بسوزانند و دل کوفته را سود دارد
ششم صفت منافع صمغ عربی طبع صمغ عربی سرد و خشکست شکم به بندد
و تن نرم درشت کند هفتم صفت منافع صمغ الملاط صمغ الملاط نیکست و اخلاط را
درست کند و چون ساکن کند و طبع او سرد و خشکست و بقول گرم هشتم صفت
منافع سقمونیا سقمونیا جذب صفرا کند چون مقناطیس که جذب آهن
کند و اگر سقمونیا با انگبین بیامیزند بر قضیب مالند جماع لذیذ گردد و سقمونیا
دو گونه بود یکی انطاکی و ان ازرق بود و دیگر مقانی و ان سیاه بود
از ان سیاه بپرهیزند که زهر است و خوردن انطاکی شربتی نیم دانگ زیاده

نباید خورد که بیم هلاکت نهم صفت **منافع افیون** اگر حبه افیون اندر
پلپه بخورد کسی درمند بغایت مست شود و بخسبد و اگر مقدار دو دانگ افیون
همچنان کسی بخورد بیم هلاکت باشد و اگر افیون سرکه بسایند و بر گزندگی زنبور
نهند درد بنشاند و اگر با نبید بیامیزند و در بینی چدی کنند صرعی برسد و باک
بسیار کند و شربت افیون که زمر دمند دو مثقال بود دهم صفت
منافع سندروس اگر سندروس بکوبند تا چون غبار شود و اندر پاره
پوست کنند و در دهن نهند و شمعی افروخته در دست گیرند و آن سندروس
در روشنائی شمع بدمند آتش بزرگ از آن برخیزد چنانکه هرجا که رسد پندارد
که می سوزد و هر دم پندارند که آتش از دهن بیرون می آید و اگر سندروس
بکوبند و گل ارمنی بهم بیامیزند و شمعی کنند از آن هرگاه که نزد آتش برند چون
شمع بسوزد و بفروزد و اگر نیم دانگ سندروس با دانگی صمغ برح بید
محرور دود کنند سود دارد یازدهم صفت **منافع کهربا** هر دم پندارند
که کهربا سنگ است و آن صمغ است و اگر کهربا زن آبستن با خود دارد
کودک را نگاه دارد و هیچ گزندی بدو نرسد و از کهربا همچنین آتش افروزد
که از سندروس و اگر از خداوند یرقان بیاویزند او را و بشود و اگر بکوبند

وبرجایگاهی

وبرجایگاهی که آتش سوخته باشد طلا کنند درد ببرد طبع او سرد و
خشک است و چون بازدارد دوازدهم صفت **منافع صبر** اگر صبر بگیرند
و پاک کنند بسایند و بر دیوار خانه کنند مگس از آن خانه برود و اگر صبر
را حصض بسایند و بر جای کنند که دنبل بر خواهد آمد برود طبع او سرد و خشک است
معده را از صفرا پاک کند و تشنگی جگر بنشاند و بر ریش کنند گوشت
بر رویاند سیزدهم صفت **منافع انگرد** اگر آب انگرد بر مار یا بر کژدم گزنده
ریزند سود دارد طبع او بغایت گرم است چون با انگبین بخورند تب ربع
ببرد و تب لرزه را هم سود دارد و چون از گردن بیاویزند درد گردن را سود دارد
چهاردهم صفت **منافع مرد** طبع او گرم است و حیض زنان را بگشاید و اگر آتش
بر کژدم گزیده نهند سود دارد پانزدهم صفت **منافع صمغ عاقرقرحا** صمغ عاقرقرحا
نیم درم با صمغ عربی نیم درم با هم بسایند دوستی را بکار آید شانزدهم صفت **منافع**
صمغ صنوبر اگر دو دانگ صمغ صنوبر بر دو دانگ صمغ اللحوج دود کنند محرور را
سود دارد هفدهم صفت **منافع صمغ زرد آید** صمغ زرد آید دو دانگی صمغ حا
نهند انگ مار گزیده را در دمند سود دارد هجدهم صفت **منافع صمغ الحوخ** اگر
صمغ الحوخ دانگی با دو دانگ صمغ صنوبر حاجی جنون دود کنند شفا یابد
نوزدهم صفت **منافع صمغ الداب** اگر صمغ الداب دانگی و صمغ الساج نیم دانگ

الحوخ

باخود دارند یا بر روی مالند هیچ زن از اینید که نه از روی مجامعت او کند و
بر دو حیض بود پنجم صفت منافع صمغ السنوحل صمغ سنوحل دکی بکوبند و
صمغ نارحیل داکی بکوبند و در آب کنند و بخورد خداوند سیل دهند از هم
و حدث شفا یابد بیست و نهم صفت منافع صمغ الساج اگر صمغ الساج
داکی و صمغ السفاح در یکی بخورد کسی دهند که خداوند سعال باشد سعال قدیم
ببرد مقالت ششم در جواهر و اجساد و مولده و مصنوعه و سعد فی
بصفت فصل فصل اول از مقالت ششم در جواهر دوازده نام فصل دوم
از مقالت ششم در اجسام گداخته هفت نام فصل سوم از مقالت
ششم در احجار یازده نام فصل چهارم از مقالت ع در احجار معدن
ده نام فصل پنجم از مقالت ع در احجار معموم شش نام فصل ششم
از مقالت ع در ادراج نام فصل هفتم از مقالت ع در احجار کی
ارزادی ۸ نام فصل اول از مقالت ششم در جواهر دوازده نام

فهرست اول صفت منافع لعل دوم صفت منافع یاقوت سوم
صفت منافع زمرد چهارم صفت منافع فیروزه پنجم صفت منافع
لاژورد ششم صفت منافع جزع هفتم صفت منافع حمست
هشتم صفت منافع لیسد نهم صفت منافع عقیق دهم صفت
منافع پیجاده یازدهم صفت منافع مرداید دوازدهم صفت
منافع

منافع صدف اول صفت منافع لعل لعل چون آب دار بود
قیمتی بود و مبارک است و بسیار نگریستن در وی گونه روی را نیکو کند و
چشم روشن کند دوم صفت منافع یاقوت اگر کسی در یاقوت بسیار
بنگرد گونه روی سرخ کند اگر همه بر زردی زند و اگر کسی با خود دارد چون در تن او
نیلد چون از وی سرد گویند بسوزد و نه بوسد و پیوسته بر دباشد و اگر در
آتش نهند سرد بیرون آید و با هواست و اندر ابی هوا از کار بشود و بهترین
یاقوت سرخ است پس زرد پس کبود دوم که یاقوت با خود دارد دلش بیفزاید
سوم صفت منافع زمرد اگر زمرد سوده بر جای بر اکنند که چون اید باز دا
استد و همچنین اگر کسی بیند که از و چون اید و اگر زعفران با زمرد بسایند
و در چشم کشند نیکو کرد و در روشنایی قوت دهد و چون بسیار در وی بنگرند
همچنین و اگر با خود دارند منفعت کند و چشم بد بگردد و باز زمرد است اگر کسی را
مار گزد یا زمر بدهند زمرد یا یاقوت سرخ بسایند و بدو دهند زهر کار نکند
و سود دارد چهارم صفت منافع فیروزه گفته اند فیروزه اندر هیبت
مردم نقصان کند یعنی هر که با خود دارد دشمن بکاهد بعضی لاژورد که
هیبت بیفزاید اگر فیروزه سوده در چشم افعی کشند چشم او روشن شود
و همچنین چشم مردم را تاریکی ببرد و فیروزه پازهر است هر که بساید و بخورد
زهر بر وی کار نکند و هر چه آب دار تر قیمتی تر و فیروزه را بفال نیکو دارند

پنجم صفت منافع لاژورد چون لاژورد بر زر نهند نیکوتر آید و
ششم صفت منافع جزع اگر جزع نزدیک زنی نهند و زندی درد زاد
جدا شود و اگر جزع بر کودکی نبندند صرع باز دارد هفتم صفت منافع حمت
اگر حمت بر نقرس نهند درد بنشاند و اگر بخورند معده قوی کند و اگر بر خداوند
صرع نبندند سود دارد و اگر کسی را سموم زده باشد دو درم سندل بسایند و بخورد
او دهند درست شود نهم صفت منافع عقیق اگر عقیق زنی آبستن با خود
دارد کودک از وی هیچ دارو جدا نشود الا که بوقت خویش ماند دهم صفت
منافع بجاده اگر بجاده بر خداوند یرقان نبندند از و نشود و اگر زیر بالین
کسی نهند دیرتر بیدار شود یازدهم صفت منافع مروارید اگر مروارید بر ترنج
ترنج نهند نرم گردد و خواجه علی سینا اندرین عمل لطیف کرده است و گفته آمد
انشاء الله تعالی و اگر خداوند درد دل مروارید نکو بده بخورد سود دارد دوازدهم
صفت منافع صدف اگر صدف پاره بر کودک نبندند دندان او پدید آید برآید
و اگر میان صدف دریا خود کرده در میان ارزیز گداخته کنند سخت شود
همچون نقره و جنس از صدف بود که اندر میانش دو سنگ بود اگر او
سنگها در سرکه افکنند در میان سرکه بجنبش آید و اگر خود بسایند و آب او
بسوراخ مورچه کنند همه بگریزند فصل دوم از مقالت ششم
در اجساد گداخته فهرست اول صفت منافع زر دوم صفت

منافع

منافع سیم سیم صفت منافع مس چهارم صفت منافع آهن
پنجم صفت منافع سرب ششم صفت منافع ارزیز هفتم صفت منافع
سحیح اول صفت منافع زر اگر زر مصلی کنند و در
چشم مصروع کشند فایده دهد و اگر سرمه جمیل زر در چشم کشند چشم روشن شود
اگر گوش بسوزن زر سوراخ کنند هم نیاید و هیچ چیز از زر سنگین تر نباشد
بدان دلیل اگر حبه زر در میان صد من زیبق افکنند بر سر آید و این از گرانی
و خاصیت زر است و در حل کردن ان فصل گفته آید طبع زر گرم است
و معتدل و طالع آفتاب دارد و بوی سرب معیب شود دوم صفت
منافع سیم اگر سیم در زیر بالین نهند خواب ببرد و اگر نخاره سیم با سرکه بیامیزد
و زن برگیرد هرگز آبستن نشود طبع او سرد و تر است سوم صفت منافع مس
اگر از مس سوزنی کنند و اندر آتش گرم نهند و اندر چون تازه آب دهد
و گوش کودک بدان سوراخ کنند هرگز بسته نشود و اگر از مس پیکانی
کنند و آب دهند و هر درختی که بدان بزنند بار نیاورد و اگر سحاله مس در
تنور اندازند نان در تنور افتد و از جوهر زهر است طبع او سرد با اعتدال است
چهارم صفت منافع آهن اگر مسمار از آهن گرم کنند و در بیخ درختی کوبند
آن درخت خشک شود و اگر سحاله آهن بر کسی نبندند که در خواب ترسد فایده کند
اگر آهن در روغن بلسان افکنند یا در آب کافور بس چون نزدیک آتش
برند سفوزد و اگر در آب افکنند کفی اسفید بر آورد طبع او گرم و خشک
طبع مریخ ششم صفت منافع سرب اگر سرب بر غدود نبندند بگدازد و اگر

منع جماع کند

از سرب طوق کنند و در شاخ درختی افکنند بار بسیار آورد و میوه نیفکند و
اگر پاره بر شکم نهند جماع بسیار کند و این از قیمت و از جوهر زحل است طبع او سرد
و خشک ششم صفت منافع ارزیز اگر از ارزیز طوق کنند و در شاخی کنند
بار بسیار آورد و میوه نیفکند و از قیمت مشتریست طبع او گرم و نرمست والله اعلم
هفتم صفت منافع روی اگر یکدرم و دو دانگ روی صحیح بگیرند و یکدرم
لازن و نیم درم گندم اسفید همه را بکوبند و در روغن زیت کنند و بر آتش
نهند با هم بسرد آنگه روغن صافی بر وی افکنند و بر موی اندایند سیاه گردد انشاءالله

فصل سوم از مقالت ششم در احجار یازده نام

اول صفت حجر الدم دوم صفت منافع حجر الیرقان
سوم صفت منافع حجر السودا چهارم صفت منافع الصبیان
پنجم صفت منافع حجر النوم ششم صفت منافع حجر الخلید هفتم
صفت منافع حجر الحدید هشتم صفت منافع حجر الذهب نهم صفت
منافع حجر التین دهم صفت منافع حجر الفضه یازدهم
صفت منافع حجر البهود اول صفت منافع حجر الدم حکایت کنند
که سنگی هست که مرد را جذب کند و بر دو سنگی هست که جذب مردم کند
وسنگی هست که جذب خون کند وسنگی هست که جذب مگس کند و
سنگی هست که جذب عنکبوت کند وسنگی هست که جذب یرقان کند
وسنگی هست

دگر
وسنگی هست که جذب کوهک کند وسنگی هست که جذب خواب کند وسنگی هست که
منع جهل کند وسنگی هست که آن معروفست بکم وسنگی هست که از سرکه برخیزد وسنگی
هست که جذب آهن کند وسنگی هست که از آب برخیزد وسنگی هست که از آب بگریزد
وسنگی هست که چون بر آب زنند آتش بیرون آید و چون روغن بر وی ریزند باز
استد وسنگی هست که جذب مثانه کند وسنگی هست که قولنج برد وسنگی هست که
جذب باد کند این سنگ را در رودها یابند وسنگی هست که در و سوراخ بود
وسنگی هست که جذب مس کند و در زنا حیات شیر را یابند وسنگی هست که
جذب زجاج کند وسنگی هست که جذب بلور کند و دیگری که جذب سرب کند و
محمد زکریا گوید من در شهری دیدم که ریگی او چون زنگ گل بر خداوند تب بندند
تب باز استد ولیکن الحمد ما در کتابها بسیار متفرق دیده بودیم ما شنیده اینجا یاد
کردیم و برنا دیده اگرچه شنیده بودیم بر منفعت آن و حضرت آن اعتماد
کردیم و اکنون یاد کنیم آنچه بر او اعتماد است خاصیت حجر الدم اگر حجر الدم
بازر بکند آنگه نرم گردد و انرا شاد بکوبند و خدستون کند و اگر بر اندام
مردم جای که خون مرده بود حجر الدم بر آنجا نهند خون از آنجا جذب کند
و این بغایت عجبست دوم صفت منافع حجر الیرقان حجر الیرقان را افغان
نتوان یافت که بچه خطاف را بگیرند و بزعفران زرد کنند و در خانه خطاف
نهند چون خطاف بیاید و بچه را زرد ببیند برود و سنگی بیاورد و پیش بچه
افکند اگر انسانی آن بردارند جذب یرقان کند سوم صفت منافع حجر السودا
اگر حجر السودا بر خداوند سودا بندند جذب سودا کند چهارم صفت منافع حجر
الصبیان اگر حجر الصبیان زن بر خود بندد کودک از او نیفتد اما باید که در
گیسوی وی بسته باشد و از بهر آن حجر الصبیان گویند اگر جذب کودک کند اگر نزدیک

فرج زنی که می زاید بنهند بآسانی بزاید پنجم صفت منافع حجر النوم اگر حجر النوم با خود دارند
خواب آورد وان و فشیناست ششم صفت منافع حجر الخلید حجر الخلید حکائی
دراز است و گفته شد بعضی در باب صدف که در میان بعضی از دو سنگ باشد
وانست که حجر الخلید گویند چون در خم که افکنند برخیزد و روان شود هفتم صفت
منافع حجر الحدید حجر الحدید سنگ مقناطیس است سیر و خیوه مردم در شش بالند
جذب آهن کند که خیوه مردم گرسنه باشد پس چون خواهند که جذب کند پس که
یا گون بره بباید داشت و اگر این سنگ بر پای منقرس نهند سود دارد و در چهره
در دست گیرد دی ریح زاید و اگر سوراخ مور بسنگ مقناطیس بکم هم بگریزند
و اگر زیر زن دود کنند دود از گریبان او بیرون آید دوشیزه باشد و اگر از
دامن بیرون آید دوشیزه نباشد و از برای آن حجر الحدید گویند که جذب آهن
کند هشتم صفت منافع حجر الذهب اگر حجر الذهب بر چهار اوند در سر نهند در شش
نشود و از بهر او حجر الذهب گویند که جذب زر کند نهم صفت منافع حجر الیقین
اگر حجر الیقین را مذاب در مالند جرب نکند وان کهربا ست و نه سنگ است
لیکن سبب جذب اثر در مقالت اینجا زیاد کردم دهم صفت منافع
الفضه این سنگی است که جذب سیم کند و به اعجوبه گویند که این سنگ در
دهان ماهی از آبگینه بسیار زند چنانکه سلسله با رشته در بسته بود و درم
سیم اندر حوض آب افکنند وان ماهی آبگینه در عقب آن در حوض
افکنند و زمانی بگذارند پس بیرون آرند درم در دهان او گرفته باشد والله اعلم
یازدهم صفت منافع حجر الیهود خاصیت حجر الیهود آنست که چون
نمد نک بتا شیر بسایند و بخورند سنگ اندر مثانه بشکند و بیرون آید
فصل چهارم از مقالت سیم در احجار معدنی

ده نام

ده نام فهرست اول صفت منافع مغنیسا دوم صفت منافع طلق
سیم صفت منافع شب چهارم صفت منافع سرمه پنجم صفت
منافع زاج ششم صفت منافع قلقند هفتم صفت منافع قلقدیس هشتم صفت
منافع نمک نهم صفت منافع مرقشیشا دهم صفت منافع کف دریا اول
صفت منافع مغنیسا اگر مغنیسا در سرکه افکنند و بر کژدم گزیده نهند بهتر
شود دوم صفت منافع طلق اگر طلق محلول با خطمی و سرکه بسایند
و بر چیزی نهند یا اندایند و در آتش افکنند نسوزد و همچنین اگر طلق محلول
و شب یمانی و مغز دانه نبه بهم بر آلکو بند و بر کاغذ اندایند و بر آتش نهند نسوزد و در محلول کردن آن
فصل بباید سوم صفت منافع شب اگر شب با روغن زرد بسایند و بر شیشه
نهند یا کارد را اسره کنند بعد از ان کار زنگ نهند و اگر بلور گرم کنند و در شب
محلول نهند بسته شود چهارم صفت منافع سرمه اگر زنی سرمه و سرکه بهم
باز خورد آبستن نشود و نیز اگر کودک دارد در شکم بیفکند پنجم صفت منافع
زاج اگر زاج با سرکه بسایند و از ان کتابت بر خایه مرغ نویسند و آب نمک
سرمه چون پوست او باز کنند کتابت ازو پیدا آید و اگر زاج اندر نبید کنند و نبید
اندر قدح کنند و آب بر سر او ریزند آب باشد نبید بماند ششم صفت منافع
قلقند اگر قلقند در سرکه کنند و بر آهن مالند و با فتاب خشک کنند

سرخ شود چنانکه بآتش سرخ کرده باشد و اگر در تنور افکنند نان همه باز
افتد در تنور و اثر آن زاج سبز خوانند هفتم صفت منافع نقلقندیس اگر
زکوة نقلقندیس بکنند و چون در پنبه در بینی باز نهند مستی باز دارد و [illegible]
هشتم صفت منافع نمک اگر نمک در آب گرم کنند سرد شود و اگر در
آهک و زرنیخ کنند موی ببرد و اگر نمک بسیار در دیگ کرده باشند و خواهند که
شیرین شود جوزی هندی سوراخ کنند و در دیگ افکنند شیرین شود
نهم صفت منافع مرقشیثا اگر مرقشیثا با جو دارند و آب آرد طبع او
سرد و خشک دهم صفت منافع کف دریا کفی دریا در آب کنند و کودک
باز خورد فهم او تیز شود و طبع او گرم و خشک است تنک بود گرد او بهق را
و داء الثعلب را اگر کف دریا بر ران راست بندند برود و بخواند اگر
چشم زنی آبستن باشد کاه بر او افتد در حال بیرون آید کف دریا و صوف بحری
در آب افکنند و آن آب را در زیر درخت ریزند میوه درخت را اگر کرم نیاید

فصل پنجم از مقالت ششم در احجار معموم پنج نام

فهرست اول صفت منافع نوره دوم صفت منافع مرداسنگ سوم
صفت منافع قلیا چهارم صفت منافع سپیدآب پنجم صفت منافع نوشادر اول
صفت منافع نوره اگر نوره حرم کنند و بر ریشها سوخته نهند سود دارد اگر
خایه مرغ در میان نوره نهند چون نم بدو رسد تبر کرد و اگر در روی نهند و خایه خام در [illegible]
و در چاه کدارند چون برکشند خایه پخته بیرون آید دوم صفت منافع مرداسنگ

مرداسنگ

مرداسنگ را در سرکه افکنند شیرین شود و معجون [illegible] کهن گردد و اگر با آهک و زرنیخ
در اندام مالند سیاه گردد و چون بآب تنک بشویند سفید شود و اگر در طعام بخورد
موش دهند بمیرد و اگر با سرکه در چوب صنوبر مالند تیر کرد و شکسته شود طبع
او گرم و خشک است و ریشها را نیک بود و با گلاب پرورده بر آنچه کنند که از موزه
بر آمده باشد تا از تنش بو دنیک شود و با گلاب پرورده زوی بغل ببرد سوم صفت
منافع قلیا چون آب قلیا بجامه سیاه سرخ رسد شود طبع او گرم
در صبغها بکار دارند چهارم صفت منافع سپیدآب اگر سپیدآب بآب زیت
بسایند و بنفشه و کارد کنند کند شود پنجم صفت منافع نوشادر طبع نوشادر
سرد و خشک است کلو او خناق را سود دارد و چون در چشم کنند سپیده را
ببرد و اگر بآب او کتابت نویسند و بر دیگ آتش برند سیاه گردد

فصل ششم از مقالت ششم در ازداج پنج نام

فهرست اول صفت منافع کبریت دوم صفت منافع زرنیخ سیم صفت
منافع زیبق چهارم صفت منافع نطرون پنجم صفت منافع بورق
اول صفت منافع کبریت طبع کبریت گرم و سوزنده است اگر
زیر مرد جوان دود کنند موی او سفید شود پس اگر بسرکه بشویند سیاه
شود و چنبر گر بمالند گر ببرد و داء [illegible] را سود دارد و اگر کوفته در حوض گرمابه
افکنند هر که از آن آب بر خود ریزد در خواب شود و چون آب سرد بر وی ریزند
بیدار شود دوم صفت منافع زرنیخ طبع زرنیخ از همه گونه گرم و سوزنده است
سود کند و سپس را بکشد و چون در اندام مالند و سعد ریش را سود دارد
و داء [illegible] اگر زرنیخ زرد اندر طشت کنند و با شیر چاپیر [illegible] در آن افکنند
و اگر آب حی العالم و زهره کاو [illegible] دست مالند و آتش در دست گیرند
نسوزد و اگر با شیره آب [illegible] درصره کنند زن که باجو دارد آبستن نشود

سیوم صفت منافع زیبق طبع زیبق گرم است چون بکشند سوزنده است
وکرم را اینک بود وچون با روغن کنجد برسرشته اندایند ودر میان نهند شپش را
بکشد چهارم صفت منافع نطرون نطران بوره سرخ بود اگر چو آمنه که الجوبه
کتابت بر آب نویسند نطران بکوبند و با مداد و زیت چاسند وبسایند
وبر سر آب که ایستاده باشد بنویسند کتابت پیدا آید سیاه و نیکو پنجم صفت
منافع بورق اگر بورق بسوده کنند چوشی بر رگ نکنند وطبع او گرم وخشک است
قی آورد وشکم نرم کند وکلف ببرد فصل هفتم از مقالت
ششم از احجار که در اب باشد هشت نام فهرست اول صفت منافع حجر المصری
دوم صفت منافع حجر الوادی سیوم صفت منافع حجر البحری چهارم صفت
منافع حجر الحاج پنجم صفت منافع حجر الخوارزمی ششم صفت منافع حجر البلخی
هفتم صفت منافع حجر السلوی هشتم صفت منافع حجر العمانی اول
صفت منافع حجر المصری حجر المصری سنگی است که در بیابان یابند و در مصر باشد
واز همه رنگ باشد واگر بقصد پاره کنند از هر پاره چون نقش نماید که اندر
میان او صوری است وگفته اند هر که اورا با خود بدست گیرد و پیش سلطان بزرگ
رود یا پیش هر که حاجتی دارد حاجتی او روا شود وکسی را که آب از چشم رود
این سنگ در آب کنند وآن آب باز خورد شفا یابد دوم حجر
الوادی سنگی است که اندر رودها باشد وبر گرد او چون فندقی خط سیاه
بروی هر که بیاود وبشیر اندر افکنند وانشیر بر کلف مالند کلف را پاک کند سیوم
صفت منافع حجر البحری حجر البحری سنگی است که اندر آب یابند ورنگ او سرخ باشد
وبر وخطی سفید کشیده بر مثال جزع هر که بیابد وبآب عنوره بسابد ودر چشم کشد
سپیدی ببرد چهارم صفت منافع حجر الحاج حجر الحاج سنگیست اندر حدود حاج بر
مثال زنگار

بر مثال زنگاری زرد وازان حجر الحوج خوانند هر کرا بر اندام جراحتی بود آن حجر را بر آن شد
وبر جراحت نهند هم التیام آورد وسفید رنگست پنجم صفت حجر الخوارزم
سنگی است در حدود خوارزم رنگ او سیاه مانند دسته کارد وانرا خوارزمی نامند
واجتها را نیک بود ششم صفت منافع حجر البلخی حجر البلخی سنگیست
در حدود بلخ کوچک بر مثال دسته کاردی سیاه وسفید که ببایدو بخورد زن
آبستن دهد کودک از وی جدا شود وبچشم زده کی نیکست هفتم صفت منافع
حجر السلوی حجر السلوی سنگیست بر مثال استه شفتالو از بشیر چون سایند بزنان
بخورد کودکی دهند که از شیر باز کرده باشند دیگر آرزو نکند هشتم صفت منافع
حجر العمانی سنگیست در آب بر گرد او آراسته مشمش و انرا حجر العمانی گویند
انرا با روغن زرد بسایند وبر موضع بواسیر طلی کنند درست گردد مقالت
هفتم در معرفت داروها وعطرها وصبغ آن دو فصلست فصل اول
از مقالت هفتم در داروها وصبغ او دو فصلست فصل دوم
از مقالت هفتم در عطرها ده نام است فصل اول از مقالت
هفتم در داروها وطبع آن طالب حکمت را از شناختن طبع
داروها چاره نباشد واز برای آنکه نام این کتاب فرخ نامه است این نیز فرقی دانستم
وبحساب ابجد یاد کرده شد اول اسارون طبع اسارون گرم وخشک است جگر را
راهها بگشاید ومعده قوی کند وسده بگشاید ادخر گرم وخشک است درد معده را
واماس معده را سود دارد ابهل گرم وخشک است حیض بگشاید وسنگ زهار
بشکند وببرد افیتمون گرم وخشک است سودا را سود دارد الحده گرم
ونرمست آب پشت بیفزاید وبلغم ببرد اناقنا اناقنا سرد وخشک است
باد مقعد باز مقعد باز نگاه دارد انیسون گرم است وکمی خشک دارد

بلغم از اطراف بیاورد و معده قوی کند مالیخولیا را سود دارد و گرفتن یکی را بگشاید و حکه را
بنکشت و تشنگی را بنشاند و معده را سود دارد و خوردن از آن بیخ درست دارد ابهل
اینپون گرم است شهوه انگیزد و معده را بقوت کند ابهل سخت سرد و خشک است
معده را درست کند و بیرد و بواسیر را سود دارد اسقودریون اسقودریون سیر
دشتی است گرم و خشک است معده را نیک بود سده‌ها را از سر بگشاید و موی
دراز کند ازاددرخت ازاددرخت گرم و خشک است سده‌ها را از سر بگشاید و
دلتنگی اورد و سم هلاکت باشد انبرباریس انبرباریس سرد و خشک است صفرا
بنشاند و حکه را سود دارد ازره ازره درخت صنوبر است حیض بگشاید
افادون گرم و خشک است درد شکم را نیکست اسفندانج گرم و خشک است
وانرا اسپند گویند خداوند رطوبت را نیکست اسقوقند اسقوقند
لیموبرا گویند نیکست خداوند سپرز را اهک اهک گوشت براحت
برویند و کسی که زهره در گلو دارد و غرغره کند زهره که در گلو باشد بیفکند ابروت
ابروت نیک بود درد چشم را و ورم را که از چشم بیرون اید انگرد انگرد خون
از شکم باز دارد اسفال اسفال سود دارد در صرع و سبز رو مارگزیده را و دماما
کهن را سود دارد ب بلادر بلادر گرم و خشک است خون را بسوزاند و
نیک بود بیماری را که سرد بود و حیض و روشنائی چشم را بیفزاید باداورد
باداورد گرم است تب کهن را سود دارد و سده‌ها را نیک بود بیخ الکشت
گرم و خشک است آب پشت بسوزاند اماس سپرز را نیک بود پوست حنار
پوست حنار با سرکه بیامیزند و دهان بدان بشویند خون نشاننده باشد سود دارد
و درد دندان را نیک بود بهمن گرم است آب پشت بیفزاید و دل را قوه دهد
بورنغران درد پای و نقرس را سود دارد سلوپس نیلوفر است آب پشت
بیفزاید

پشت بیفزاید اما روده را ریش کند پرسیاوشان سرفه را نیک بود و خون بسته را براند
و برجای نهند موی برویاند بیس مایه بیس مایه گرم و ترست سودا را نیک بود
ح گرم و ترست دو گونه است یکی سیاه و یکی سیاه و سفید زهرست اگر
اسفید را بکوبند و بر آماس نهند در دمه نه بود بلیله مجوف الله سرد و خشک است
معده را نیک بود بنفشه بنفشه سرد و تر است گوشت بنفزاید و بیرد و خون
خالی کند و درد سر ببرد و سرفه را نیک بود و خوردنی او سه درم تا پنج درم باشد
بقم اگر خایه آب بقم بپزند تا سرخ شود پس از موم گیرند و بر سر کار نقش
بر ان موم کنند جائیکه پوست پدید اید و در سرکه نهند نقش سفید گردد اگر
و اگر بلور بدان بکوشانند رنگ خوش گردد تربد طبع تربد گرم و خشک است
بلغم ببرد و معده از کرم خالی کند و کدو دانه را سود دارد ج جندبیدستر
جندبیدستر گرم است بلغم را نیک بود دوتی اورد و با خطر است و از شمار زهرها
جوزماثل جوزماثل همه زهر است شور اخیره کند و موش بیرد جوزبویا جوزبویا
گرم و خشک است و گشاینده باشد نیک بود معده سرد را حاوشیر حاوشیر
گرم و گشاینده است و باد ریش را بشکند خلنبار حلبار سرد و خشک است
اسهال شکم ببندد و خون از شکم باز دارد جردون آبزی آب پشت بیفزاید
وانرا اشقنقور گویند د درونه درونه گرم بود و بادها بشکند کژدم گزیده
را نیک بود دفلی گرم است و خارش را سود دارد و از جمله زهرست دار
پسوی دارسوس معده را قوی کند و گرم است داربلبل گرم و خشک است بلغم ببرد
دیوداروی دیوداروی گرم و ترست آب پشت را نیک بود دارشیشعان
گرم است نیک بود مرجوره که در دندان بود بشویند کیر گرفته را بگشاید

دارچینی گرم بود معده را قوی کند و جلاء چشم دهد اگر دارچینی بکوبند
و با آب سرشته کنند و پاره در دهان کبوتر نهند تا کبوتر زود بپرد بعد از آن برقص
و خنده در آید و سگ چون نیز بخورد همین فعل کند و چون خواهند که این فعل
نکند آب سرد بروی ریزند طبع او گرم و تر است سده بگشاید دارچینی
سرد و خشک است چون با سرکه بیامیزند و بسایند و بر سوختگی نهند سود دارد
آماس بنشاند کوددلب دم الاخوین سرد است شکم باز گیرد و جراحت پاره را
فراهم آورد دنق گرم است نیک بود مر بیماری سرد را و اسهال را دم ا
الاخوین [illegible] سرد و چون بر آماس نهند بنشاند هیل هل و موم دو گرم و
تر است نیک بود باد را [illegible] گرم و خشک است بلغم و لقوه را نیک بود
وسمه وسمه گرم است موی سیاه کند ورق الذوایح ورق الذوایح گرم است
و خشک سودمند بود بادها اسپرز را که سخت گشته بود بنشاند و گرانی زبان را
سود دارد زنجبیل گرم و تر است بلغم و سردی از معده ببرد زرنبون از
مه کوبه گرم است بستگی را بگشاید و کژدم گزیده را سود دارد زرفا الخ خشک
گرم و خشک است و الخ تر است گرم و تر است سینه را پاک کند از بادها و آب پشت
را نیک بود زردچوبه چون بخورند باد بشکند [illegible] بیفزاید اگر جامه رنگ
بر داشته باشد با آب او بشویند سفید گردد زرنباد گرم و خشک بوی بد
و سیر از دهان ببرد و بادها بشکند زجاج سنگ از مثانه پاک کند و [illegible]
بد و بشویند سبوسه ببرد [illegible] حی العالم سرد است و سود دارد
آتش سوخته را و درد چشم و آماس و ازار نیک است جون گرم است جگر را
گرم کند و شکم را نرم دارد و کرم اندر شکم بکشد و دمها را سود دارد و آتش
خون زنی بخورد کودک بیفکند حاما گرم و خشک است دهان دمیده و آتش
سوخته را سود دارد حضض معتدل است نیک است آماسها گرم و کلف
گرفته را چون غرغره کنند حاشا گرم است سودا و درد چشم را که از بوی بد
بود و چشم

سرد است شکم باز گیرد و جراحت پاره فراهم آورد

بود و چشم سره شده بگشاید حسک سرد است سنگ اندر مثانه بشکند و باد انگیزد
و کمر بگشاید حب النیل بلغم را و افسردگی را فرو آورد و مر منی و عرق را
سود دارد و بهبود [illegible] خطل گرم و خشک است بلغم را ببرد و فضولی
که در معده بود ببرد و عرق النسا و نقرس و داء الفیل را سود دارد حدید آهن
معده را نیرو دهد و چون [illegible] بواسیر کم کند و آب وی مرد را باز دارد [illegible]
طراث سرد و خشک است و قابض شکم ببرد و خون که از [illegible] آمد باز دارد طباشیر
طباشیر اصل ریح بود سوخته سرد و خشک است و قابض شکم ببرد و سها که از گرمی بود و تشنگی
و اسهال را و دل جستن و دهان دمیده را سود دارد طین الرومی نیک بود
کسی را که از شکم خون آید و لیکن تشنگی انگیزد و [illegible] جگر و آمیزش تباه کند اما
طبعش معالت طالیس ورد گرم و خشک است نیک بود مر سکم شوی را
و ریش و روی کارا و بواسیر را ی یتوع یتوع چند گونه است
همه کرم اندر شکم افگند و قی آورد و اگر بر اندام مالند آنجا که بر سر ریش کند
ک کاقنطوس گرم است نیک بود [illegible] گرفته و یرقان و عرق النسا را
کندش گرم است قی افگند و شکم [illegible] و تشنگی انگیزد و کلف پاک
کند و عطسه آورد و خون در بینی افگند کرماره سرد و خشک است شکم باز گیرد
و خون رفتن را نیک بود و دندان خرده و جنبنده را سود دارد کیسلا
گرم است تن را فربه کند و معده را نیک بود خاصه زنان را کبابه گرم است
سنگها بگشاید و مثانه را قوت دهد و [illegible] پاک کند کبیل داروی کرم را
کرم شکم را بکشد و کدودانه بیاورد کادر بوس گرم و گشاینده است بستگی را
و سطری را که به سپرز بود و یرقان را نیک بود برگ کرم اگر بکوبند و بر
آماس نهند سود دارد و ترشی [illegible] درد سر را سود دارد و مستی را ببرد ل

لسان العصافیر باد سرد انگیزد **لوف** طبع لوف گرمست سده را بگشاید و دماغ
کهن را سود دارد **لک** نیک بود جگر را و استسقا را **البلاب** سرد و ترست
شکم نرم کند و تب گرم را ببرد **لوبیا** گرمست و زنان را حیض آورد و چون شیره
پرورند تن را فربه کند و مغز را تمیده کند **لسان الحمل** نیک بود مر اماسها را و آتش سوخته
و در گوش که از گرمی بود و درس را نیک بود دم برکه دم تخمش **لاغیه** گرمست شکم نرم کند
لسان الثور نیک بود اندوه دل را و دل کوبه را و دهان دمیده را **لون** مر سده ها را
نیک بگشاید و ذات الجنب را نیکست و سنگ از گرده و زهار پاک کند م **محلب**
سرد است نیک بود مر اماسها را که گرم بود **مای زهره** که سرد لطیفست نقرس را
سود دارد و درد پای را نیک بود **ماموذانه** قی آورد و اسهال کند و از جمله زهرست
مامیثا سرد است در چشم و اماسها را سود دارد **مامیران** حسی درد چشم را زاد
سرخی سرد **مازریون** گرمست آب گرم از شکم بر آرد **مشک طرامشیع** گرم و گشاینده
حیض زنان را بگشاید **نارمشک** گرم و خشکست گرم چون الموس کند **نفط** گرمست بادها
را بشکند و اگر شافه کنند کرم شکم را بکشد خاصه کرم خورد **سنبل** گرم است
معده را گرم کند و قوی کند و باد زفت را ببرد و سده بگشاید **سلیخه** گرم و خشک
بول بگشاید و سماع بیفزاید **شاده** گرم است معده را قوی کند و باد زفت را ببرد
و حس را نیک تر گرداند و تن فربه کند **سرطان** منی بیفزاید و خاکستر سیل را
نیک بود **سورنجان** درد پای و نقرس را سود دارد **سعد** چون از بسی بینند
خورند بوی بد دهان چون بیمار شود بگردد نیک بود **سپستان** سرد و ترست
شکم بگشاید و بر و سینه نرم کند **سوخلی** گرم و ترست قولنج را و بادها سرد را نیک
بود و در دنبالهٔ ع **عفص** را اگر آب بگیرند و بدان کتابت نویسند پیدا
نباشد پس در آن چون زاج افکنند پیدا آید و بر مثانه اندایند ادرار ببرد و بن
دندان سخت کند و اگر آب او بر قضیب مالند و با زن مجامعت کنند زن
بندارد که قضیب سخت و قویست و مرد پندارد که فرج زن سخت تنگست

ف [illegible]

ف **فلنجه** فلنجه گرم و خشکست سده و بلغم را نیک بود و حیض بگشاید و
مردمان را کمتر گشاید **فربیون** گرمست زرد آب از شکم بر آرد و لقوه و فالج را بگشاید
و نیک بود **فوه** سوختگی را سود دارد **فودنه** گرم و خشکست معده را
قوی کند و درد امعا و معده و جگر را بگشاید **فوفل** فرنو گرم و ترست سنگ از
مثانه بکند از د ص **صابون** گرمست تن ریش کند و شکم بر آید **صوف**
سوخته سپیده از چشم ببرد ق **قردما** گرم و خشکست نیک بود فالج و لقوه
و صرع را **قرنفل** بقول گرم و خشکست و بقولی سرد و خشکست اما سهاکرم را
نیک بود **قطران** گرمست درد دندان ببرد و چون بدندان اندر گیرند حیض
از شکم بر آید و کودک بیفتد **قیر** بغایت گرمست اما گونه روی بغایت
روشن کند **قنبل** گرمست کدو دانه را نیک بود **قاقیا** سرد و خشکست
در دمقعد باز بجای برد **قاقله** گرم و خشکست طعام از رو کند **قوقه** دار
چینین بود نیک بود باد سودای را گرم و ترست **قلیمیا** **قلند** سرد
و خشکست درد چشم را نیک بود ل **رتبیله** رتبیله تخم صنوبر بود
گرمست گوشت بر دیاند و اندر مرهمها بکار دارند **ریحان** سلیمان بو اسیر را
سود دارد **رجل الغراب** سود دارد قولنج را **رجل الجراد** سود دارد تب گرم را
رطبه گرمست آب پشت بیفزاید و اندر معجونها بکار دارند **ریوند**
سرد است نیک بود جگر و معده را و تشنگی و زخم رسیده را **رماد** گرم
گرم و خشکست و سوزند اما سهار را بنشاند ش **شقاقل**
و خشکست آب را از شکم بر آند **شیرخشت** سرد و ترست شکم نرم کند
و صفرا بر آند **شیر** شیر ازرق نیک بود تاریکی چشم را و درد شقیقه را
که از سردی بود **شیطرج** گرمست بلغم را نیک بود و درد سده را سود دارد و اگر بر پیسی

قاقله

[illegible]

طلی کنند ببرد و بهق را نیز ببرد شاه تره گرم را سود دارد خاصه که با هلیله بود ت
ترهند نیک بود صفرا را و طبع او سرد است تربد گرمست بلغم را نیک بود
توتیا چشم را ابر گرداند و خشکی را ببرد ث ثافسیا گرمست و سوزنده بلغم را
براند و سنگ مثانه را و موی براند و داء الثعلب را سود دارد ح خیار چنبر
هموار است اماس بگشاید و فساد معده را ببرد و اماس گلو را ببرد و خون بنشاند
شربتی پنج درم یا ده درم خروع طبع خروع گرم است شکم را بگشاید اگر بلغم بسته
بود و در باب لقوه و فالج بکار دارند خطمی سرد و نرمست اماسها را نرم کند و خون
حائی کند خردل گرم و خشکست اگر بر دنبل نهند بگشاید و بلغم ببرد و کودک مرده
از شکم بیفکند خربق قی و اسهال آرد و درد مفاصل درست کند ذ ذراریح
هر که بخورد خون از مثانه بیرون آرد و هم هلاک بود و اگر در جرب مالند سود دارد ض
ضرو سودمند بود کسی را که شکم بسیار رود غ غاروتش گرم بود و اماس را
نیک بود بخش سنگ را و درد عصب را و مار گزنده را سود دارد غری الخلود
نیک بود دل را و خون رفتن را غاریقون گرم و گشاینده است سده را و مغز را از
فضول پاک کند و دماغ و مری را نیک بود قاقله گرم و گشاینده هر سده را اگر
در حلق بود و اماس و زخم را و تب کهن را سود دارد غرب گرم دانه است گوشت
برویاند و زعرور بیفکند که اندر گلو بود چون غرغره کنند والله اعلم و احکم بالصواب

زعرور زرد را گویند

فصل دوم از مقالت هفتم در عطرها و ده نام

فهرست اول صفت منافع مشک دوم صفت منافع عنبر
سوم صفت منافع غالیه چهارم صفت منافع زعفران پنجم
صفت منافع عود ششم صفت منافع کافور هفتم صفت
منافع سنبل هشتم منافع صندل نهم صفت منافع قسط دهم صفت

اول صفت منافع مشک مشک گرم و خشکست مغز نیرو کند و بوی
بغل را

بغل را ببرد و تقطیر البول را سود دارد و شکم را سخت کند دوم صفت منافع عنبر
عنبر گرم و نرمست مغز را سود دارد و روشنائی چشم بیفزاید سوم صفت
غالیه غالیه گرم و نرمست و درد زهار را که از سردی بود و درد سر را
نیک بود چهارم صفت منافع زعفران زعفران گرم و خشکست سر درد بیار آرد
و در رحمها کنند دردشان کم کند و خورنده آن بسیار خندد چندان بخندد که بیخود گردد
و اگر بر سر نهند زائل کند که درد کند بلا دافعت در وی سود دارد پنجم صفت منافع
عود طبع عود گرم و خشکست با آب غوره در بینی افکنند خون باز دارد
وقتی که از گرمی بود و سود دارد ششم صفت سنبل سنبل گرم است
معده را گرم کند و قوی و بلغم را ببرد و سده بگشاید و گربه بوی سنبل عظیم دوست
دارد و اگر در کوی باشد بدرد تا بوی او بشنود هفتم صفت منافع صندل
صندل سرخ و سپید سرد و تر است اما سپیدها گرم را سود دارد و درد سده که از
صفرا بود سود دارد هشتم صفت قسط قسط گرم و تر است نرم کننده را
سود دارد دهم صفت پیک سک مسک قی باز دارد و عصب را
نیک بود والله اعلم مقالت هشتم در معرفت روغنها و

فصل اول از مقالت هشتم در معرفت روغنها سی و دو روغن
معرفت علم و است

فصل دوم از مقالت هشتم در معرفت علم و است

فصل اول از مقالت هشتم در معرفت روغنها سی و دو روغن

فهرست اول صفت منافع روغن گاو دوم صفت منافع
روغن گوسفند سوم صفت منافع گاومیش
چهارم صفت منافع روغن مردم پنجم صفت منافع روغن بادام
ششم صفت منافع روغن کنجد هفتم صفت منافع

روغن جوز هشتم صفت منافع روغن زیبق نهم صفت منافع
روغن فستق دهم صفت منافع روغن نارجیل یازدهم صفت منافع
روغن خیری دوازدهم صفت منافع روغن نیلوفر سیزدهم صفت منافع
روغن مورد چهاردهم صفت منافع روغن گل پانزدهم صفت منافع
روغن سرو شانزدهم صفت منافع روغن صنوبر هفدهم صفت منافع
روغن نرگس هیجدهم صفت منافع روغن سوسن نوزدهم صفت منافع
روغن لاله بیستم صفت منافع روغن یاسمن بیست و یکم صفت منافع
روغن زعفران بیست و دوم صفت منافع روغن مرزنگوش بیست و سیم
صفت منافع روغن تخم جنبار بیست و چهارم صفت منافع روغن تخم کدو
بیست و پنجم صفت منافع روغن اسفندان بیست و ششم صفت منافع روغن
بورق بیست و هفتم صفت منافع روغن خایه بیست و هشتم صفت
منافع روغن قرنفل بیست و نهم صفت منافع روغن حنظل
سی ام صفت منافع روغن کاکنج سی و یکم صفت منافع روغن نان
سی چهارم روغن مرداسنگ سی و دوم صفت منافع روغن کهربا سی سوم صفت منافع روغن نوره اول
روغن گاو یار نرم است آنها سپهاکو ناگوار اهون بر نهند سود دارد دوم صفت
منافع روغن گوسفند روغن گوسفند نرم است معده را قوی کند و بر آماس

نهند سود

نهند سود دارد سیوم صفت منافع روغن گاومیش روغن گاومیش قوی تمام دارد
و سودا انگیزد چهارم صفت منافع روغن مردم روغن مردم در اوجاع کهنه سود دارد
و هر کجا که باشد غیر دالاحای که گنج باد خون بر موی مالند جعد و نیکو گردد پنجم
صفت منافع روغن بادام روغن بادام سرد و نرم است و گویند که معتدل است
ششم صفت منافع روغن کنجد روغن کنجد گرم و نرم است رگهای اندام نرم
کند لیکن معده را تباه کند هفتم صفت منافع روغن جوز روغن جوز گرم است بلغم را
ببرد و شهوت افزاید هشتم صفت منافع روغن زیبق موافق باشد مر دردها و ریحهارا
نهم صفت منافع روغن فستق فستق بادها سر درا سود دارد و مفلوج را نیک بود
دهم صفت منافع روغن نارجیل در موی مالند سخت کند و دیر سفید کند در گرمابه
چون در خود مالند رنگ روی را سرخ گرداند یازدهم صفت منافع روغن
خیری روغن خیری موافقست همه دردها را اگر در زیر پای مالند بعد از
ساعتی اثر او در پهلوی خویش یابند و این از لطف روغن است و اگر زنی با خود
کبرد بار بگیرد دوازدهم صفت منافع روغن نیلوفر روغن نیلوفر سرد و تر است
خواب خوش آورد و چون در تن مالند تن نرم گرداند و حلق ببرد سیزدهم صفت
منافع روغن مورد روغن مورد موی را جعد کند و سیاه چهاردهم صفت منافع روغن
گل سبوسه را نیک است پانزدهم صفت منافع روغن سرو سود دارد دریشها
بد را شانزدهم صفت منافع روغن صنوبر روغن صنوبر یکدرم بروز بیکدرم و روغن
جوع نیم درم بر آمیزند و بخورد زنی مستحوره دهند که ممنوع باشد از حبل و حیض
شفا یابد و با رحبل حیض آید هفدهم صفت منافع روغن نرگس روغن نرگس
بر قضیب مالند مستی را ببرد هیجدهم صفت منافع روغن سوسن

اگر روغن سوسن بگیرند و با فلفل و اقوا افیون و بوره و ضدل بجوشانند و در قضیب مالند
سخت گردد و مجامعت را قوه دهد و اگر سوسن قطره بگیرند و بر روی مسح کنند هر
حاجتی که بخواهند از سلطان و غیره روا شود از وضیع و شریف نوزدهم صفت
منافع روغن لاله لاله با روغن تازه بر موی کنند موی را نیکو کند و روشن بیستم
صفت منافع روغن یاسمین روغن یاسمین با افیون بجوشانند و بر قضیب مالند
سخت شود و در دسته بار انگشت بیست و یکم صفت منافع روغن زعفران روغن
زعفران در گوش چکانند کری را ببرد و چون در موی مالند جعد کند بیست و دوم صفت
منافع روغن مرزنگوش بادها را بشکند و اگر در گوش افکنند بادها را ببرد و
هر علتی که از رطوبت بود سود دارد بیست و سوم صفت منافع روغن تخم خیار
تخم خیار قوة افزاید و خواب آورد بیست و چهارم صفت منافع روغن تخم کدو
درد سر را نیک بود که از صفرا بود منور است بیست و پنجم صفت منافع روغن اسفندان
اگر روغن اسفندان در خود مالند بادها را بنشانند و علتهای بلغمی را سود دارد
بیست و ششم صفت منافع روغن بورق روغن بورق نیک بود تنها را نرم کند
بیست و هفتم صفت منافع روغن خایه موی دراز کند و نیکو کند و درست
کردن آن آنست باید که خایه با آب بپزند و پوست باز کنند و سپیده بیندازند
و زرده خرد کرده بر تابه کنند و آتشی نرم نرم در زیر آن میکنند تا بسوزد و سیاه
شود و روغن سیاه از وی بیاید اینست روغن خایه و در اعمال صنعت
بسیار بکار آید روغن گندم موی سیاه کند و ریشها از پشت را سود دارد
و ساختنش اینست گندم را اندکی بایه نم دهند و بر سنگی هموار کنند و کفچه در
آتش نهند تا سرخ شود پس بیرون آورند و بر سر آن گندم نهند و بیفشارند
تا روغن سیاه از وی بیرون آید بیست و هشتم صفت منافع روغن قرنفل
با گل بجوشانند دیوانه بوی آن ببوید سود دارد و بوزن دو درم در بینی

خداوند

خداوند فالج و لقوه کنند و داء الثعلب را سود دارد بیست و نهم صفت منافع
روغن حنظل نافع بود بینی را و بهق را که از قدم بود بر روی طلی کنند سی ام
صفت منافع روغن کاکنج روغن کاکنج و روغن خروع از هر یکی نیم درم در بینی چکانند
موی سیاه شود و اگر سیاه باشد هرگز سفید نشود سی و یکم صفت منافع روغن
نان اینت روغن نان بوزن نیم درم و روغن بلسان نیم درم در روی خود
مالند بنام آنکس که خواهند چون درم بگیرند هم دیوانگی باشد از محبت که میان
ایشان باشد سی و دوم منافع روغن کها اگر از کهربا روغن بگیرند و کسی روی بدان مسح
کند وجیه گردد پیش مردم و کسب او فراخ شود سی و سوم صفت منافع روغن
نوره روغن نوره موی اندام مردم ببرد و اکنون توان شناخت که بیست درم
آهک خالص برگیرند و ده درم زرنیخ نیک و بسه دقیقه روغن شیرج در
آغازند و سه شبانه روز دست بدارند و روز چهارم برگیرند و بر آتش نهند
و آتش نرم می کنند تا روغن از وی جدا شود و آن را در گرمابه یا در آفتاب یا
در توش آتش در اندام مالند موی اندام ببرد و هرگز دیگر بر نیاید سی و چهارم
صفت منافع روغن مرداسنگ روغن مرداسنگ موی سیاه و روشن کند
یک دقیقه روغن سیوج بگیرند و پنج درم مرداسنگ در وی آغازند و سه شبانه روز
دست بدارند پس بر آتش نهند و آتش نرم می کنند تا روغن از وی جدا
شود پس آن را در گرمابه در موی مالند سیاه شود و روشن و اگر بجای دیگر سیاه
ورشت کند

فصل دوم از مقالت هشتم در علم فراست

این علم نیکو است و نخواستیم که این کتاب ازین خالی ماند چرا که این
کتاب را از هفتاد و دو کتاب تجربه کرده ام و در اینجا آورده ام بیرون از آن
که را تجربه بوده تا عزیزان مولف این کتاب را بدعا خیر یاد دارند حکم
هر کرا شکم کم باشد خداوند تن دلیر و باشرم باشد زهره مر گرازیده بقوه تر

باشد صفرا بروی غالب باشد و بیشی تنهٔ او بسیار بود و اب بسیار خواهد
شش اگر شش او بقوة تر باشد بلغم بروی غالب بود **قضیب**
هر کرا قضیب قوی و موی زهار او بسیار بود و رگها برخواسته دلیل بر مزاج قوی کند
تن اگر تن مردم درشت بود دلیلست بر ممکن طبع و اگر نرم بود دلیل بود که
طبعش رفیق است و هر مردی که سخن بشتاب گوید دلیل بود بر گرمی گو
گوهرش و هر که سخن چون زنان گوید طبعش تری داشته باشد
هر کرا اواز تیره و باریک بود طبعش خشکی دارد و هر کرا اواز گران و ثقیل بود
طبعش بقوه باشد و هر کرا اواز بآن مرغان ماند و بسیار گوی باشد ضعیف
بود و هر کرا اواز بلند بود جنگ دوست دارد و هر کرا اواز باریک بود
بد اندیش و دون همت باشد **لون** اگر لون مردم سفید بود مزاج او
گرم باشد و هر کرا لون رویش سیاه و زرد بود آنکس گران و سودائی
بود و اگر لون او صافی بود طبع او لطیف بود و اگر رویش سرخ
و سفید بود آنکس باعتدال بود **موی** هر کرا موی نرم بود خوی زنان
دارد و هر کرا موی درشت بود مردانه بود و هر کرا موی سینه بسیار بود
دلیر و زورمند بود و هر کرا بر گلو موی بسیار بود دلیل بود بر احمقی وی
هر کرا موی سر اندک بود آنکس شادخوار بود و هر کرا بسیار بود
مساعد باشد **چشم** هر کرا چشم بزرگ بود غافل و جاهل بود و هر کرا
چشم خرد بود و تنگ بدنام و بی ننگ بود و هر کرا چشم میش و گربه
بود خوش خوی باشد **موی** هر کرا موی ابروی او بسیار بود دمیده اندوهگین
و غمخوار بود و هر کرا موی ابرو کمتر بود آنکس دروغ گوی بود و زشت خو
و خرد همت **بینی** هر کرا بینی بزرگ و مضخم بود بد فهم باشد و اگر بینی

باریک بود

باریک بود جنگ خوی بود و اگر دراز و باریک و خوب دوست بود هر کرا
و هر کرا بینی پهن بود و بلند همت باشد و هر کرا بینی کژ بود جاهل و کاهل و متکبر بود
و حسود و اگر بلند بود و بزرگ همت باشد **پیشانی** هر کرا پیشانی بزرگ بود
بر همه کار و متکبر بود و هر کرا پیشانی پهن بود آنکس فراموش کار بود
دهن هر کرا دهن بزرگ بود بی شرم باشد و جنگ خوی هر کرا دهن کوچک بود
مساعد باشد و هر کرا دهن کژ بود پلید خوی باشد **لب** هر کرا لب بزرگ بود
و ضخم آنکس بدخوی و بد طبع بود هر کرا لب سرخ باشد جماع دوست بود
و اگر لب باریک بود خوش خوی باشد هر کرا لب زرد بود حسود باشد
دندان هر کرا دندان باریک بود دهان درد باشد هر کرا دندان خرد بود
دلیل باشد بر کوتاهی عمرش هر کرا دندان بزرگ بود بدخوی بود و اگر کژ بود
نشاطی باشد و بخیل بود **روی** هر کرا روی گوشتین بود کاهل بود
و اگر روی باریک بود دون همت باشد هر کرا روی لاغر باشد آنکس را
اندیشه بسیار باشد هر کرا روی خرد باشد بدخوی باشد **گوش**
هر کرا گوش کوچک بود عمر او کوتاه باشد و هر کرا گوش بزرگ بود زنده
کانیش دراز بود و کاهل بود **خنده** هر کرا خنده اندک بود عاقل بود و هر کرا
بسیار خنده بود مساعد بود هر کرا در خنده سرفه آید بدخوی بود **گردن** هر کرا
گردن دراز بود احمق بود و خیانت کار هر کرا گردن کژ بود دردو بدخوی بود
و بعضی گفته اند که ارجل بود **شکم** هر کرا شکم بزرگ بود جماع دوست بود
و شفق باشد **پشت** هر کرا پشت بزرگ بود کین دار و جفا کننده بود
هر کرا پشت کژ بود کین دار و بدخوی بود هر کرا پشت راست بود نیکو

و زیرک باشد

خوی بود دست و پای مرکرا دست و پای دراز بود نیک اندیشه بود مرکرا
دست و پای کوتاه بود بر زنان مبتلا بود مرکرا دست نرم باشد خوش خوی
باشد مرکرا دست درشت بود بدطبع باشد بالا بالا معتدل باید نه
دراز دراز و نه کوتاه کوتاه و نه نزار و نه فربه که مردم فربه را از مرگ مفاجا بیم بود
و مردم دراز سلار و دق و بالا دراز خداوندش بی خرد و دون همت بود و بالا
کوتاه خداوندش محب بود و مر سبک فهرست مقالات او از تمام
شانزده مقالات مقالت نهم در معرفت الاکتاف و مدخل در نجوم
و معرفت موافقت و مخالفت مقالت دهم در احتیاج اعضا و جدول
حیات و ممات و معانی الفاظ بهلوی مقالت یازدهم در محلول کردن رز
و درد امید و طلق و شت علا فضل مقالت دوازدهم در اعجوبها که جدا و
زرق نمایند و کتابی که در ... الکتاب و مقالت سیزدهم در صفت زمرد
و تریاکها و حیلت که در آن کنند مقالت چهاردهم در خواتیم الکواکب
والله اعلم بالصواب مقالت پانزدهم در ادعیة الکواکب و الهه مقالت شانزدهم
در دخنه و زی و حاجت خواه مقالت در معرفت الاکتاف و مدخل
نجوم و معرفت موافقت فصل اول در معرفت الاکتاف
فصل دوم در مدخل نجوم تا آنجا است فصل سوم
در موافقت و مخالفت فصل اول در معرفت الاکتاف
حکیمان گفته اند که شناختن شانه گوسفند با علم نجوم برابر است و مه
کسی ندارند و بدان بدانند و انرا در شناختن بزرگان دعوی دارند

والعلم

91

والعلم سخت نیکوست خواستیم که درین جا یاد کنیم تا کسی را که رغبت باشد
بداند و بشناسد و مرکرا بامداد نشانه نگاه کند و از هر یکی بد و از
کدخدای و ایمنی راه و از جنبش لشکر و از برف و باران و سرما و
و از بهره و گوسفند و ستوران و نیکی و بدی باید که گوسفند میشینه
بکشد در آن وقت که ماه بر افزون باشد و شانه چپ بیرون کند و
نشان هر یکی بر شانه بدان موجب که یاد کرده آید اینجا نگاه طلب باید
داشت و مصنف کتاب گوید که من چنان دانستم که شانه مر گوسفند
که باشد و هر وقت که باشد شاید و مقصود بتوان یافت صورت شانه این است

راه کاروانیان
دشت و کوه
سپاه و لشکر
شهر و شهرستان
دزدان
کدخدای
باران ... برف ... کوسفند
خانه

اول راه کاروانیان انجا که فرو اخست بر سر شانه اگر لختی سیاه بود دلیل سلامت
کاروان بود و اگر همانجا یگاه سفید بود دلیل نا امدن کاروان بود و اگر
همانجایگاه سرخ بود دلیلست که در کاروان جنگ افتد و اگر بر گرد شهاش
سیاهی بود دلیل نزدیک آمدن کاروان بود **دشت و کوه** اگر جایگاه
دشت و کوه سیاهی باشد دلیل بود بر علف بسیار و اگر اسفید بود دلیل
بی علفی و خشکی دشت باشد **سپاه و لشکر** اگر بجای سپاه و لشکر
سیاهی بگرانها باشد و شانه در زیر اگند جنبش لشکر است در انشهر و اگر
سیاهی باشد بمقدار دو انگشت بیشی نباشد دلیل سلامت و ارام باشد
و اگر بجای سیاهی سرخی باشد دلیل خون ریختن باشد در ان شهر و لشکر
شهر و شهرستان اگر در جای شهر و شهرستان سرخی بیند دلیل خون ریختن
در انشهر و اگر سپیدی بود دلیل مرگ و تنگی باشد در انشهر و اگر سیاهی خورد بکرانه شهر
دلیل قوه اعمال است و اگر در میان سیاهی نقطه سرخ باشد دلیل شورش انشهر باشد
و اگر سیاهی بیند دلیل نیک حالی [illegible] است **دزدان** اگر در جای دزدان
سیاهی بود دلیل قوه دزدان باشد و اگر سرخی بیند دلیل خون ریختن است
از ان کاروان و اگر سفیدی بیند دلیل ضعف ایشان باشد **کدخدای**
اگر در جای کدخدای سیاهی بیند دلیل سود است و اگر سفید بیند دلیل

زیانست احوال

زیانست **احوال خانه** اگر در مغاک دسته شانه بنگرند و درست باشد
دلیل ابادانی و شادی خانه است و اگر سوده و اندرو احجها بود دلیل شورش
خانه بود و اگر در مغاک شانه سوراخی است چنانکه سوزنی یا جوال دوزی
در وشود دلیلست که از مردم انخانه یکی بیراه شود و اگر بر کرانه شانه انجا که
یکی سطبر بود از سوی کوه سر سوراخی بود دلیلست که از اهل و بیت
انکس که شانه از ان باشد کسی را از مرگ آفتی رسد یا سخت رنجور شود
مال اگر خواهند که از بهر مال سود و زیان نگاه کنند اندران جایگاه که کوه است
باید نگریست اگر لختی سیاه بیند دلیل افزون شدن مال باشد و اگر سپیدی
بیند با سیاهی آمیخته دلیل نقصان خواسته است و اگر در پیش سپیدی لختی
سیاهی بیند با سیاهی آمیخته دلیل نقصان خواسته است و اگر بیش سیاهی
لختی سپیدی بیند چه اگونه بیمست که از دزدان زیانی رسد **و گوسفند**
از ان سوی کوه از نیمه زیر که تنک بنهاده است بنگرند اگر سیاهی بینند
دلیلست که در گریختن است از لشکر یا از باد و دمه یا از دزدان و اگر
سیاهی بدو جای باشد از پس یکدیگر دلیلست که رمه بجای خود آرمیده است
و ایمن و اگر سیاهی بدو جای باشد همانجا لخت لخت سفید بینند
پراکنده دلیل اشوب بود و اگر سفید پهن باشد بر یک جای دلیل

در دمندی ستوران است و اگر سر کوه تا بکناره شانه سیاهی بود دلیل
افزونی گوسفند و ستوران است و اگر سفیدی خود باشد بمقدار جو سهد
دلیل مرگ ستوران است و اگر گرد اگرد شانه تنگ بود دلیل لاغری گوسفند
برف و باران و تنگی اگر از سوی کوه که تنگی سپاه‌تر است و نیمه بالا کنار
شانه چند دو انگشت سفید باشد آن سال باران بسیار بود و اما طعام تنگ
بود و اگر سیاهی خود کم بود و همه شده آن سال برف و باران بسیار آید
و اگر همه جا سفیدی باشد سخت سفید یا ابرگون دلیل سرماست بغایت
سخت در آن سال و اگر بر زیر شانه سرخی بود نزدیک شیر دلیل باد و دمه بود دائم

فصل دوم از مقالت نهم در مدخل نجوم پانزده باب

این فصل پانزده باب است که مرحله اندر نجوم بکار آید مبتدی را نیز آورده‌ام از بهر
آنکه سخت مفید بود و در روشن یاد کردم در اسلام در صدر کتاب باب اول
در شناختن تاریخ باب دوم در شناختن حساب جمل
باب سیم در شناختن بروج باب چهارم
در شناختن اسابیع باب پنجم در شناختن کواکب
باب ششم در شناختن اتصال کواکب باب هفتم
در شناختن شهاب باب هشتم در شناختن رسوم تقویم باب نهم
در شناختن

در شناختن تحقیق اتصال باب دهم در شناختن سیر وسط
کواکب باب یازدهم در مدة رجوع و استقامة کواکب
باب دوازدهم در شناختن اختیارات باب سیزدهم
در اختیارات کارها باب چهاردهم در ختم کتاب
باب پانزدهم در صدر کتاب باب اول
از خدای عز و جل توفیق خواستم تا بر وام این خطا نراند که در آن عدلی یا از او
توفیق خیر دهم گرا باید که از نجوم چیزی بیاموزد آنرا ناگزیر بود از شناختن تقویم
و اصطرلاب هر که این هر دو بداند هیچ بر وی پوشیده نماند از موضع کواکب
و ساعات روز و شب بیرون آوردن طوالع و اوتاد و در معرفت
اصطرلاب بسیار کتابها کرده اند و متقدمان چون علی عیسی و ثابت قره و
از ایشان و از محدثان ابوریحان کتابی کرده است در صنعت همه اجناس
اصطرلاب مسیح کرده و من از کتاب کیخسرو سراری این فصلها یاد کردم
تا مبتدی چنان بخواند و از آن فایده یابد و بداند و اگر خواهد که علم نجوم سعی برد
و آنرا اصلی و دستاوری باشد که بمدخلها دیگر حاجت نباشد و درین باب
استعانت خواستم از ایزد عز و جل فانه علی ذلک قدیر باب دوم

درشناختن تاریخ تاریخ که درین روزگار بکار دارند [در تقویم هم] سه است یکی تاریخ پارسی
یزدجردی و آن از اول زوال روز پادشاهی یزدجرد بن شهریار آخر
ملوک عجم و سالی سیصد و شصت و پنج روز است هر ماهی سی روز دارند
مختاره در آخر آبان ماه است در قدیم اما از آن وقت که گفته سلطانی کرده اند
مختاره با آخر اسفندارمذ آورده اند سالی پارسیان بسال شمسی بود که
هر سال ربع یک روز از آن کم است و این ربع چون سالها بسیار شود جمع
گردد پارسیان در هر صد و بیست سال یکماه کبیسه کنند تا سال ایشان
مقابل سال شمسی گردد و نام روزها و ماهها ایشان معروفست تاریخ عربی
تاریخ عربی از وقت هجرت محمد مصطفی است صلی الله علیه و سلم و سال دوازده ماه بود
و مدت یکسال سیصد و پنجاه و چهار روز و پنج و خمس سدس روزی و ماهی
و سی روز دارند و ماهی بیست و نه روز و بهر سه سال یا ده سال که از خمس
و سدس روزی گردد آن یک روز را بر ماه ذوالحجه افزایند و بهر سی سال
یازده بار کبیسه بود آن یکروز باشد اما بروبه بسیار باشد که دو سال یا سه
سال متوالی سی روز چون دو دو ماه سه ماه بیست و نه روز باشد و سخن در رویت
رود و چنانکه جهودان کبیسه کنند و در هر سه یا دو سال یکماه زیاده کنند در اسلام

نباشد

٩٤

نباشد و چون اسلام پیدا شد خدای عز و جل نهی کرد چنانکه گفت: انما النسیء زیادة
فی الکفر تاریخ رومی ابتدا اول روز است از ملک اسکندر بن فیلقوس
و سال او شمسی است هر سال سیصد و شصت و پنج روز و ربع روزی و هر چهار
سال یک روز کبیسه کنند و با آخر ماه شباط افزایند و نام ماهها ایشان معروفست
و بعضی سی روز است و بعضی سی و یک روز از آن جهت که سال ایشان شمسی است
بسیار چیزها که بحساب تقویم نویسند بماهها رومی مقید است چون طلوع انوار
و استخراج طبایع و بحران کاو از آن سبب این سه تاریخ در تقویم ضبط کرده
می‌کنند و تاریخهای دیگر رها کرده اند که تاریخ جلالی از آن تا کنون است ملک اسلام
و بهیچ حال از آن استغنا نیست و تاریخ حبشی بدان بنا نهاده اند و تاریخ غازانی
محسن بکار می آید و بسیار تاریخها بدان تاریخ است بدان سبب که آسان تر است
و تاریخ ماهی بتاریخ اسکندر است نسبت حارست از این هر سه تاریخ اما اگر کسی خواهد
که از این هر سه تاریخ یکی داشته باشد دیگر بیرون آوردن آسان است از تاریخ که اسحا
هم مخلص بر هر هست باب سوم در شناختن حساب جمل
بباید دانست که هر که خواهد که چیزی از تقویم و غیر تقویم بداند او را ناگزیر بود
از شناختن حساب جمل که تاریخ و تقویم بدان تعلق دارد و هر که این حساب

نه اند از تقویم هیچ بروی گشاده نشود و چندانکه پیش نگرد دل کورتر باشد و فایده
از ان نیابد و چون این حساب به تحقیق بیاموخت همه بروی سهل شد و این شمار این
حروف نهاده اند ابجد هوز حطی کلمن سعفص قرشت
ثخذ ضظغ بعضی گویند که این نام هشت پادشاه است و بعضی گویند نام
هشت فیلسوف و جمعی گویند که این وضعی است که یونانیان نهاده اند هیچ
کس حقیقت ان ندیده اند اما انچه عقل دلیل میکند این سخن یونانست یا ان
عرب که در پارسی نیست و پارسیان حساب تقویم در روزگار پیشین بر طریق
دیگر نهاده اند بر وی می بردند از این حساب و چون اسلام پیدا شد و عرب
این حروف نهادمی دانستند پارسیان این وضع بساختند و باز حروف را کردند
و شمارش چنین است ا یک ب دو ج سه د چهار ه
پنج و شش ز هفت ح هشت ط نه ی ده
ک بیست ل سی م چهل ن پنجاه س شصت
ع هفتاد ف هشتاد ص نود ق صد ر دویست ش
سیصد ت چهارصد ث پانصد خ ششصد ذ هفتصد
ض هشتصد ظ نهصد غ هزار و حروف اول یکی باید گرفت دوم

دو سوم را همچنان بده می افزاید تا نهصد و از صد صد می افزاید تا هزار شود و در نوشتن
باید که میم را معوج کنند و نون را نقطه برنهند و قاف و فا را نقطه برنزنند الا که تا
جدا باشند و عدد بیشتر مقدم دارد و کمتر موخر چنانکه اگر خواهیم که صد و بیست و یک نویسیم بدین
مثال باشند قکا و اگر دویست و سی و دو دلب و این حروف را نیز بترتیب حساب
هندو نویسند و هر گه که خواهند نوشت عدد کمتر مقدم دارند چنانکه خواهیم که سیصد
و سی و دو نویسیم ۳۳۲ و هرکجا عدد نبود صفری بنهند تا مرتبت او پیدا آید
چنانکه خواستیم که بیست دوم از دویست و یک نویسیم چنین کردند ۲۲۲۵۱
از بهر آنکه عشرات در میان این حروف نبود صفری بجای او نهادیم و در اوقات این
حروف که بیشتر از دوازده بوده است دوازده از ان فکنده اند و باقی نوشته و هر چه
باقی بماند ساقط بخوانند و در چهار حرف خلاف کرده اند و درین جایگاه یاد می کنیم
و اگر حاجت نیست والله اعلم بالصواب باب چهارم در شناختن بروج و علامتش
ح الحمل ا الثور ب جوزا ج السرطان د الاسد ه السنبله و
المیزان ز العقرب ح القوس ط الجدی ی الدلو یا الحوت
و هر برجی سی درجه قسمت کرده اند تا جمله درجه فلک سیصد و شصت و هر درجه
شصت دقیقه و هر دقیقه شصت ثانیه و تا همچنین می رود تا عواشر و تا انجا که

خواهد و علامت برجها در تقویم چنین بود که در بالای هر یک نوشته شد و از ان
حمل را صفر نهاده اند که برج تمام نرفته باشد و برجی سی درجه است رود یک
برج رفته باشد و چون کوکبی در حمل بود به بیست درجه چنین نویسند ح ک
تا دانند و اگر یک برج رفته است تمام و اگر هشت برج و ده درجه رفته است چنین
نویسند ح ی و اگر مثلا حمل را نه صفر نهادندی حساب و تقویم راست نیامدی

باب پنجم در شناختن اسابیع پیش اهل ملت دور اسبوع واجب
باشد یعنی هفتها و اهل اسلام و دیگر هم چنین گویند که از این سبب هفت روز را است
که خدای عز و جل جهان را بهفت روز افرید روز شنبه هیچ فرمان ندارد و از این
جهت که جهودان هیچ کار نکنند و مسلمانان گویند شش روز فرمان دارد بافرینش
و هفتم فرمان دارد دیگر است و عظمت عرش و مشرف کرد انروز را بر دیگرها بیش
چنانکه در قران مجید گفت فی ستة ایام ثم استوی علی العرش و نام هفته در
تازی و پارسی معروفست و در تقویم علامتش اینست ا الاحد یکشنبه ب
الاثنین دوشنبه ج الثلثا سه شنبه د الاربعا چهارشنبه ه الخمیس
پنج شنبه و الجمعه آدینه ز السبت شنبه و علامت روزها هفته
در تقویم این وجه است که سرخی نوشته است بر زیر روزها بتازی و در تقویم

سطر نخست نام هفتها باشد و بر سر ان نبشته ایام العرب یا ایام الاسابیع یا ایام
الجمعه هر کدام که خواهند و هر روز را بستاره منسوب کنند زحل شنبه افتاب
یکشنبه ماه دوشنبه مریخ سه شنبه عطارد چهارشنبه مشتری پنج شنبه زهره
آدینه و این در احکام نجوم بکار اید والسلام باب ششم در علامت کواکب
زحل ی المشتری خ المریخ س الشمس الزهره ه العطارد د
القمر ر الراس ذ ان سبب این و قمر را نخست بایست نبشتن و وفا از نام
نوشتن که اگر است و وفا او نوشتندی مشتبه بودی بشمس و از
یکدیگر شناختی و چون راست را و ف نخست نبشتندی قمر ام و ف نخست
بایستی نوشت تا اشتباه نیفتد و خلاف نباشد باب هفتم
در شناختن اتصال کواکب بدانکه نظر کواکب بیکدیگر از پنج شکل باشد و چ
از این نبود و نام اتصالها بتازی چنین بود که اینجا نوشته اند و علامت او
در زیر هر یک نوشته اند تا معلوم باشد مقارنه تسدیس تربیع تثلیث
مقابله مقارنه ان باشد که دو کواکب در برج باشد و درخشان برابر و متساوی
بود و نظر تسدیس از سوم تا یازدهم افتد و تربیع از چهارم و دهم و تثلیث
از پنجم و نهم مقابله از هفتم ماه در حمل بجوزا و دلو نظر تسدیس دارد و بسرطان

وجدی نظر تربیع باشد و با سد و قوس نظر تثلیث و میزان نظر مقابله دارد و
بهر ستاره که در حمل است مقارنه دارد و اتصالات را علامتی دیگر است چنانکه
مقارنه تسدیس تربیع تثلیث مقابله رجوع استقامت احتراق اختفا
ظهور و همچنین قمر را علامتهاست که در زیر آن نوشته شد و همچنین احوال و مهمات
هر یکی را علامتی است و این نیز نوشتیم تا معلوم باشد تحت الشعاع خالی السیر هبوط
شرف وبال انصراف مشرق مغرب باب ششم در شناختن نیک و بد
این باب سخت مفیدست که بیشتر احوال تقویم بدین تعلق دارد که روزها
سبک و سنگی ازین معلوم شود و قوة و ضعف همچنین که چون آغاز شغلی
خواهند کردن و قمر را حالی نیک بود از شغل بر آید باسانی و چون ضعیف بود
بدشخواری بر آید یا خود بر نیاید و ما اینجا یاد کنیم یا حسده را از آن فایده باشد
بباید دانستن که ماه چون در عقرب بود یا در جدی بود ضعیف بود مگر
بسعدی پیوسته باشد و در میزان و دلو نه نیک باشد که از نوزده درجه میزان
تا سه درجه عقرب طریقه محترقه خوانند و در حمل گویند نیز نیک باشد و هر که تحت
الشعاع یا خالی السیر بود یا مقارنه عقده باشد هم نیک بود و تحت الشعاع آنست
که آفتاب و ماه مقارنه باشد و طرف تحت الشعاع آنست که آفتاب و ماه

و مقارنه باشد و طرف تحت الشعاع آنست که ماه از آفتاب دوازده درجه دور
بود و خالی السیر آنست که ماه در برجی بود که هیچ ستاره نه نوشته بود و بعید از
النور و خالی السیر و بعید الاتصال همه یکیست اما جمع النور و فی عده مجازحات
و متصل و بعده همه یکیست و معنی آنست که ماه در آن وقت بجسده ستاره
پیوسته است و حقیقت اتصال بستاره گان آنست که میان ماه و ستاره
کمتر از شش درجه باشد و اگر بیشتر بود قمر بدو پیوسته نباشد اما اگر درجه قمر بیشتر
بود گویند منصرفست از ستاره و اگر کمتر بود گویند ذاهبست بستاره و تا تمام
دوازده درجه ذاهب و منصرف بدان می افتد و چون بیشتر ازین بود آنجا نه ذاهب
شود و نه منصرف و ماهتاب را سیزده جای بدست و در مدخلها معلومات
و احکام را بکار آید و ماه چون در زحل و مریخ و آفتاب پیوسته بود اگر شکل تسدیس
و تثلیث بود نیک بود و از شکلهای دیگر بد است و چون بزهره و مشتری پیوسته
بود از جمله اشکال نیک بود اما از تسدیس و تثلیث سعد تر بود و هر که بعطارد
پیوسته شود از جمله اشکال تسدیس و تثلیث نیک باشد و اگر عطارد قوی باشد
از شکلهای دیگر هم نیک بود پس اگر ضعیف بود تسدیس و تثلیث نیک نباشد
و هر اتصالی که ماه بستاره گان دارد کاری را شاید مثلا اگر با زحل ناظر باشد

اندر تربیع و مشتری از تثلیث از برجی موافق روی میانه بود که نحوست که زحل
با سعادت مشتری برابر کردد و منبسط باشد و اگر زحل پیوسته باشد از مقابله
و زهره و مشتری هر دو از تثلیث روی نیک باشد که دو سعد از نحس قوی تر باشند
و اگر زحل پیوسته باشد از تربیع و زهره از تثلیث قوه زحل را بشکسته و شاید
که منوط است اما ملک نحس است پس هر که خواهد که از اتصال ماه روز نیک بداند
نخست در برج ماه تامل کند تا برج موافق است یا مخالف یا معتدل و ستاره کتند
و پیوسته است نگاه می باید کرد که سعد ست یا نحس و از شکلها موافق ست
یا از شکلها مخالف و سعد ست و یا نحس و می باید که مکر بدن که ضعیف ست یا
قوی تا بداند که روز نیک ست یا نه اکنون معلوم شد که تامل حال قمر از برج و از اتصالها
می باید کرد تا دانسته آید که روزی نیک ست یا نه و بهر برج بموجب هر اتصالی
اختیار کرده اند چنانکه در مدخلها پیدا است و چون از جهت برج و اتصال احوال
ندانستن که نیک ست یا بر حاشیه تقویم نگاه می باید کرد که اتصال کواکب که بر
حاشیه تقویم است نیک است روزی گزیده است و اگر اتصال بد باشد
و قمر را حال نیک بی در روزی میانه بود و اگر اتصال و حال قمر بد بود
روزی بد است و بسیار سخن در این است که اگر بگویم دراز گردد

والسلام

والسلام باب نهم در شناختن رسوم تقویم تقویم
هفت ورق کاغذ بود اگر کسی خواهد که زواید بران افزاید
چنانکه خواهد کاغذ بران بکار برد و زوایدها که در تقویم بکار آید رویت هلال
و اختیارات کارها و در بروج و اتصال قمر در کواکب و حدود و وجوه
و تواریخ و ادوار الاهله و توالع تربیع سال و توالع برجهای آفتاب
و طالع بودن آفتاب بدرجه نوزدهم از بیرون و درجت یک درجه
عقوب و طالع بود و مقدم بر طوالع اجتماع ها و استقبالها و اگر کسوف آفتاب
بود یا از آن ماه باشد سه طالع شاید نوشت و باشد که هیچ ورق
که غرور دین ماه از پس آن ماه باشد تحویل سال این جمله اگر بود
بکار می باید که از آن ناگزیر است و اگر مختصر کنند چنانکه در این وقت
میکنند اکثر آن است ترتیب نویسند بر باقی ترمیل کارند و در خراسان
هر ماهی است ابدان تقویم چهار سطر میکنند اول نام هفته باشد و ترتیب
ایام اسابیع بنویسند و آنرا ایام الاول خوانند و دوم در آن روزهای
گذشته از عربی و سوم در آن روزها ایام الحد خوانند و آن روزهای
پارسی و کمی پارسی نوشته و بعد از این چهار سطر دیگر باشد و در دیگر قمر

وزحل و مشتری و مریخ و زهره و عطارد و جوزهر و از طالعات و ساعات این جمله بو
وجهی نویسند و وجهی دیگر اوز روزها پارسی نام روزها پارسی هرمزد ا بهمن ب
اردبهشت د شهریور ه اسفندارمذ ز خرداد ح مرداد ط دیبادر ی آذر یا
ابان یب خور یج ماه ید تیر یه گوش یو دیبمهر یز مهر یح سروش یط رشن ک
فروردین کا بهرام کب رام کج باد کد دیبدین که دین کو ارد کز اشتاد
کح آسمان کط زامیاد ل مهراسفند انیران و بروج قمر و منازل بنویسند
پس اگر سطری می نویسند درین وجه جدول از بهر شش ستاره که قمر بدیشان
متصل است نویسند اتصال قمر زان جدول حساب در هر خانه از جدول کواکب
سه علامت هست یکی علامت ان برج که ستاره در آن است و دیگر علامت
درجه و سه دیگر علامت دقیقه و در جدول از طالع و ساعات دو علامت است
یکی علامت درجه و دیگر علامت دقیقه و درجها وجه دیگر در هر یکی سه علامت است یکی علامت
اتصال و دوم علامت ساعت سوم علامت شب یا روز در علامت شب هست ل
و علامت روز این ز و بر سر جدول حسابهای پارسی نوشته بود اتصالات
باختیارات هر کدام که خواهند و اتصال کواکب و اعیاد و ... دین هر جه بر حاشیه ...
در تقویم جمله درجات حساب نویسند و دیگر بر آمدن منازل قمر و فرو شدن آن
نویسند که منازل قمر بیست و هشت است و حکایت آن در جایگاهی دیگر گفته شود

پس پارسیان

پس پارسیان تقویم از لون دیگر نویسند چنانکه از جانب دست راست در آن
جایگه چنانست چهار سطر باشد یکی نامها هفته و دیگر عدد روزها که از ماه هلال گذشته
باشد سه دیگر روزها پارسی چهارم روزها رومی آنگاه کواکب بر رسم چنانکه گفتیم و
در جدول نام ... دیگر بروج تقویم و درین وقت جدول دیگر درین وجه میکنند
از بهر روزها پارسی قدیمی و اعیاد و طلوع منازل بوجه حساب نویسند و اتصال
کواکب یکدیگر که اختیارست بنویسند و مشتبه از این ایام چهاره در آخر ماه بود در آن
سالها که سلطان ملکشاه کبیسه فرمود باخر اسفندارمذ ماه آورده‌اند و درین وقت
کاین تاریخ کرده شد میان پارسی قدیمی و سلطانی بیست و شش روز بود در مدت
بیست سال این پنج روز ... بگذرد و یکماه کبیسه کنند و قدیمی شد چنانکه پیش از این
کرده اند و پارسیان گویند که نام دوازده ماه و همچنین نام سی روز ماه چون هرمزد
و بهمن هر یک نام فرشته است که خدای تعالی بگماشته است اکنون باید که هر چهار ماه
روزی می افزاییم که هم ملکی زیاده شد و از کبیسه چاره نیست که اگر چنین رها کنیم بروزگار
دراز باشد که نوروز سر ماه اید باید بماه آید چنانکه سال هلالی میگردد و نخواستند که وقت
ماهها در نظام شود که نام این ماهها نام حرفیست که بدین نامها وقت به لایق است
پس چاره ان دانستند که هر صد و بیست سال یک ل کبیسه کنند تا ماهها بنظام
باشد و سال ایشان بسال شمسی موافق اید و در تقویم نیز هر ستاره کوکبی و سایه
نیم روز و سایه وقت نماز دیگر و از طالع وقت نماز دیگر باشد که بنویسند و کوکبی

همت که انرا تقویم کنند و گویند که کوکبی نحس است و هم کرا پدا نشود و ان نیز و بیند
تا دانند که درجه برجست و انرا کید خوانند باب دهم در
شناختن اتصالات بباید دانست که ستاره که بمعنی سیر بطی السیر بیوندد و بطی السیر
هر که بسیار سریع السیر بیوندد همه ستاره کان بدان بیوندند و نظر کواکب
بایکدیگر حد معلوم هست که چون بدان وقت رسد نظر کرده بود و چون بدو نرسیده
بود هیچ نظر نکرده بود و چون بدو نرسیده بود هیچ نظر نکرده بود و چون ازان حد در
گذرد نظر قوی تر میشود تا انگه که از او بگذرد بمقدار حد معلوم انگه تمام منفصل شده
باشد و ان حد بمقدار نصف الجرم رسیده باشد و هر کوکبی را جرم هست چنانکه در زیر
نامهاشان نوشته است ل زحل ی مشتری ح مریخ س شمس ه زهره د عطارد
ا قمر چون قمر باتصال کوکبی بیوندد و میان هر دو شش درجه باشد که هم قمر بدو اغاز بیوستن
گیرد تا انگه که میان هر دو بمقدار نصف الجرم کوکبی رسد اتصال تمام شود و در اتصال باشد
از هر دو بیک درجه رسند انگه حقیقت اتصال بود قمر بهمه حال از ستاره در میگذرد
چون بمقدار نصف الجرم ستاره اندر گذشت ستاره جرم از قمر افکنند و چون شش
درجه از وی دور شده جرم قمر ازو افکنند و ازو دور میشود تا انگه بدوازده درجه رسد که هیچ
اتصال نمانده باشد چنانکه قمر در حمل بدو درجه و زهره در جوزا پانزده درجه شکل تسدیس است
سرحلت اما قمر هنوز جرم زهره افکنده هست تا چون بسه درجه رسد تو هم قمر جرم بزهره

افکند

افکند و چون قمر بچهار درجه و نیم رسد گویم در حال اتصال یکدیگر آمدند اما قمر در
جرم زهره هست و چون قمر بهشت درجه رسد زهره نیز جرم بر قمر افکند و در اتصال
آمد چون هر دو بپانزده درجه باشد اتصال تمام شد و در اتصال اید تا انگاه
که قمر بیست و دو درجه تمام رسد که قمر از جرم زهره بیرون اید و تا قمر بیست و چهار
درجه و نیم تمام رسد هنوز در اتصال باشند بعد ازان از حد اتصال بیرون باشند
و چون قمر به بیست و هفت درجه تمام رسد که چون از قمر دوازده درجه دور گرد
اگرچه در ان برج بود اما پس ازان هیچ یکی با ان اتصال ندارد برین مثال باشد
اتصال کواکب بایکدیگر و ان عدد اجرام هر کوکب هست بمقدار جرم خویش از
آفتاب دور باشد بمشرق تا بمغرب پیدا اید تا سهان شود و این مقدار جرم
واحد تشریف و تعریف هست نیز خوانند باب یازدهم هست
در شناختن سیر وسط و معتدل ستارگان بباید دانست که هر کوکبی را سیری
که سیر وسط خوانند و در ربع بکار آید و سیری دیگر هست که معتدل خوانند و در
تقویم باشد و بدین سیری معتدل تشریق و تغریب و احتراق و تصمیم و طلوع
و غروب و قران و اتصال شاید شناخت و ما درین باب هر دو سیر را پدا کنیم
که بسیار فایده در انست اما سیر وسط خود ثابت است و زیاده و نقصان نکند
و سیر معتدل زیاده و نقصان باشد و چون کسی سیری معتدل در تقویم نکرده
بسیر وسط مقابله کند کمتر ازانست هم اندکه ستاره بطی السیر است و اگر بیشتر بود
سریع السیر است و چون بنگرد و بیشتر و کمتر ازانکه واجب است برود داند که تقویم
غلط است و معظم شناختن تقویم اینست که چون بدانستی اگر خلاف در
تقویم بود معلوم گردد و سیر وسط هر کوکبی اینست که از هر یک نوشته است
زحل مشتری مریخ زهره عطارد راس ذنب این جمله سیر وسط

ایشانست اکنون سیر معتدل را گوییم آفتاب هرگه که بطی السیر بود سیر معتدل او
ز مط وهرگه که سریع السیر بود سیر او ا اا و پس چون در تقویم چون
اگر زیاده یا نقصان رفته باشد تقویم خطاست ماه را سیر کمتر او یا و سیر بیشتر او
یه یب اگر بطی السیر بود و کمتر ازین رود خطاست و اگر سریع السیر بود و بیشتر
ازین بود هم خطا بود زحل سیر بیشتر زحل هشت دقیقه یا نه دقیقه هرگه که مستقیم بود
و چون راجع باشد که هیچ سیر نکند و بیشتر سیر او در رجعت پنج دقیقه باشد مشتری
مشتری در استقامت سیر بیشترین او سیزده دقیقه باشد و در رجه باشد و در رجه
باشد که دو سه روز سیر نکند و غایت سیرش در رجعت هشت درجه باشد مریخ
غایت سیر مریخ در استقامت چهل و نه دقیقه باشد و در رجعت در روز هیچ
سیر نکند و غایت سیرش در رجعت سی و چهار دقیقه بود زهره زهره را در استقامت
بیشتر سیر یک درجه و پانزده دقیقه بود و در رجعت چهل و دو دقیقه عطارد سیر عطارد
دارد و بیشتر سیر او در استقامت یک درجه و پنجاه و دو دقیقه بود و در رجعت
غایت سیر او یک درجه و دوازده دقیقه بود و کواکب در وقت راجع و مستقیم شدن
باشد که سه روز هیچ سیر نکنند و خصوصا زحل و مشتری که بطی السیر اند آنگه در وقت
سیر ایشان بار قلیل می افزاید تا بغایت آن رسد که در رجوع گفتیم باز نقصان
افتد در روی با استقامت نهند تا دیگر باشد که دو سه روز هیچ حرکت نکند پس مستقیم
شود و حال ایشان معلوم باشد والله اعلم باب دوازدهم در شناختن
مدت رجوع و استقامت ستارگان بباید دانستن که ماه و آفتاب هرگز راجع
نشوند البته و ستارگان دیگر وقتی راجع باشند و وقتی مستقیم و هر یکی را مدت
معلومست در رجوع و استقامت که از آن بیش و کم نباشد زحل کمترین مدت

